

9 2 f

~~Denne bog Hører mig Laurits~~
~~Friis till Men Rette ichi her~~
~~Jungenn man migh om~~
~~hinde Thete~~

gudfrÿctig stille och from
skall altiide være min
største Rigdom

bogen

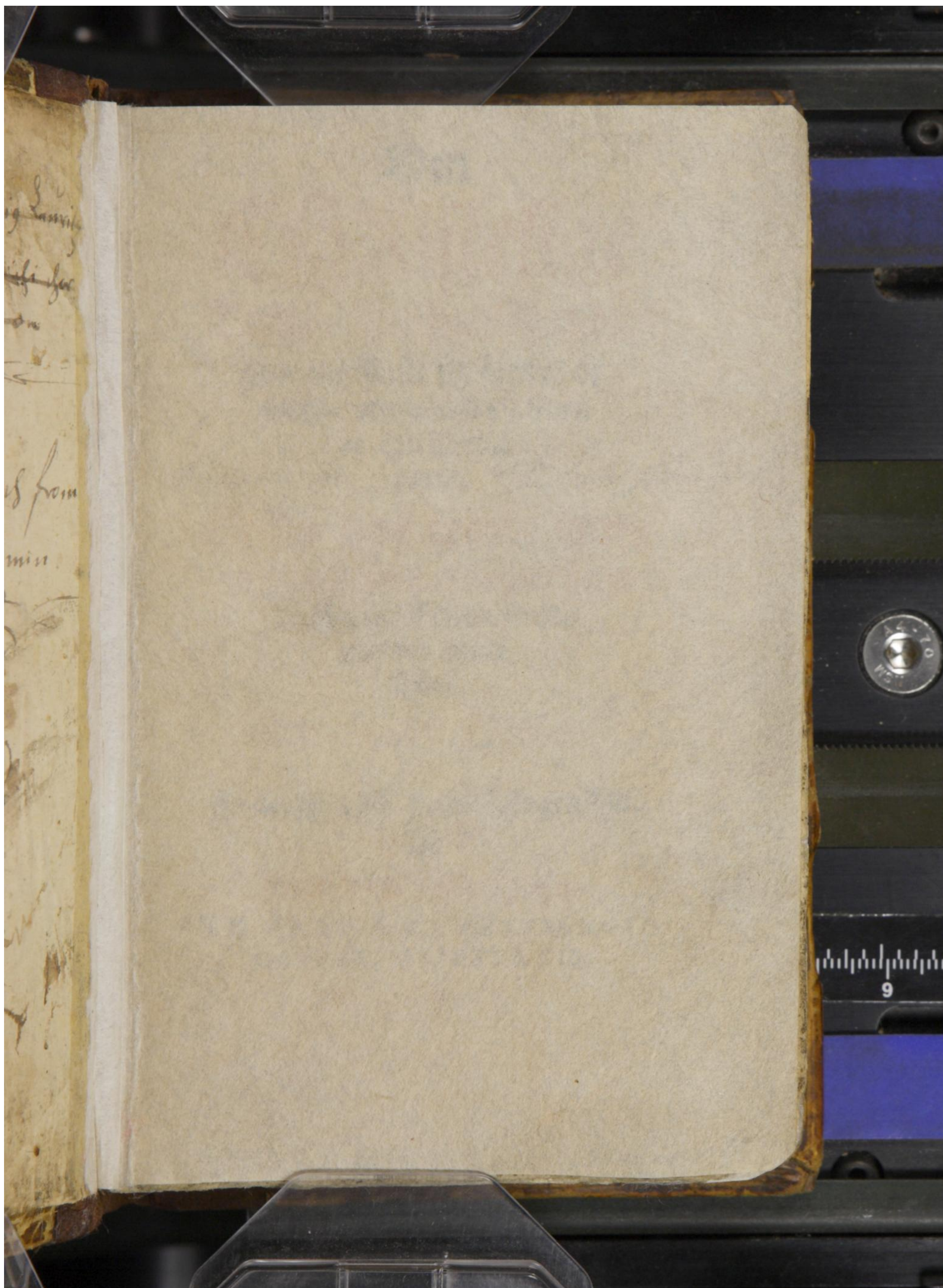

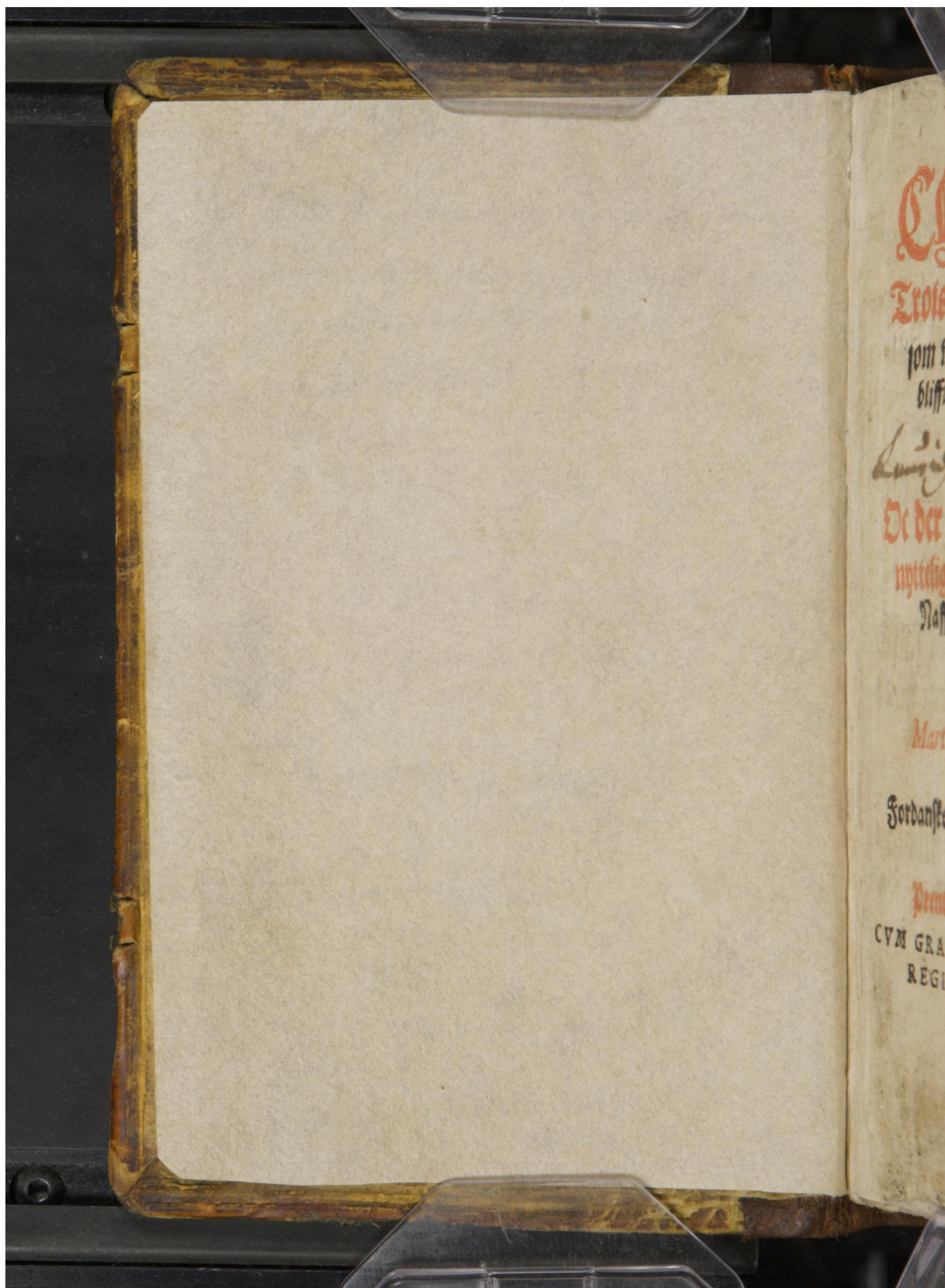
~~Laurits Friis~~

~~Dem Dmmit~~

1 6 0 4

Den CHristelige Trois HoffuetArtickle/

som wi skulle forsuare/ oc bliffue ved/ imod Paffuen oc Helffuedis porte.

Oc der hos trende scaare nyttelige smaa Bøger/ hues Naffn oc Titeler findis paa det andet Blad.

Mart: Luth: Vitenb:

Fordansket aff Hans Mogenssøn.

Prentet vdi Kiøbenhaffn/,
CVM GRATIA ET PRIVILEGIO REGIAE MAIESTATIS.
1578.

1.

Den Christelige Trois HoffuetArtickle / som ere at forsuare oc ved at bliffue/imod Paffuen oc Helffuedis porte.

2.

Troens Bekiendelse/ Doct: Mart: Lutheri.

3.

Om den rette oc falske Kircke/oc huor ved de ere at kiende fra hinanden.

4.

De trende Symbola/ eller Christelige Trois Bekiendelse/ som i Kircken endrectelige brugis.

Doct : Martini Lutheri Fortale.

JEg haffuer sammensæt disse Artickle / oc dennem offueranantuordet dem som ere paa vor side / de haffue ocsaa anammet dennem / oc endrectelige bekient oc besluttet / at der som Paffuen met sit Selskab vilde en gang bliffue saa dristig / at hand vden Løgn oc Bedregeri met ret alffuere oc Sandhed / vilde holde it frijt christeligt *Concilium*, som hand vel vaare plictig til / da skulde mand obenbare

offuerantuorde disse Artickle / oc
der met fremsætte vor Trois be-
kiendelse.

Men effterdi at den Römerske
Hoff/ saa gruelige frycter sig for it
frijt christeligt *Concilium*, oc saa
skendelige flyer for Liuset / at hand
ocsaa haffuer taget Modet fra
alle dem/ som ere paa hans side/ at
de icke foruente/ at hand nogen tid
skulde ville lide noget frijt christe-
ligt *Concilium*, meget mindre / at
hand selff skulde holde det / paa
huilcket de saare forarge sig / som
ret er/ oc icke lidet der offuer besuæ-
ris/ saa som de der her aff kunde
mercke/ at Paffuen vilde heller see/
at den gantske Christenhed vaare
fortabt/ oc alle Siæle fordømde/
heller

heller end hand vilde lade sig oc li-
det reformere/ oc lade vere Maade
met sit Tiranni.

Saa haffuer ieg alligeuel i den
Mening/ vildet lade disse Artickle/
obenbare ved Prenten komme til
Liuset/ at der som ieg io skulde dø/
før end her bliffuer holdet noget
Concilium (huilcket ieg oc aldelis
forseer mig oc haabis til) effterdi at
de huegelsindede oc wstadige Skel-
mere/ tage sig saa stor wmage til/
at forhale oc forhindre it frijt chri-
steligt *Concilium*: At de da som skul-
de leffue oc bliffue effter mig/ kunde
haffue mit Vidnesbyrd oc Bekien-
delse at fremsætte/ offuer den Be-
kiendelse/ som ieg tilforn haffuer Anno 28.
ladet vdgaa/ paa huilcken ieg end

nu her til haffuer staaet fast/oc vil fremdelis bliffue staaendis / met Guds Naadis hielp.

Men huad skal ieg sige? Huad skal ieg klage? Jeg er end nu i Liffue/scriffuer/predicker/oc læs dagli-ge/Alligeuel findis her saadanne forgifftige Folck/icke aleniste iblant vore Modstandere / men ocsaa falske Brødre / iblant dem som ville vere paa vor side / huilcke der vnderstaa sig / at føre min Scrifft oc Lærdom/ret tuert imod mig selff/Lade mig see oc høre der paa/alligeuel at de vel vide / at ieg lærer anderledis/oc ville smycke deris Forgifft met mit Arbeyde / oc vnder mit Naffn forføre det arme Folck. Huad vil der da bliffue aff effter min Død? Ja

Ja ieg ſkulde vel/met rette/ſua-
re til alting den ſtund ieg leffuer.
Men tuert om igien / Huorledis
kand ieg alene ſtoppe alle Dieff-
uelſens Munde? Beſynderlige paa
dem (ſaa ſom de alle ere forgiffne)
ſom huercken ville høre eller mercke
huad wi ſcriffue/Men aleniſte øff-
ue ſig der vdi met all flid / at de
ſkendelige kunde foruende oc for-
dærffue vore Ord i alle Bogſtaff-
ue. Saadant Folck lader ieg
Dieffuelen ſuare / eller oc paa det
ſidſte / Guds vrede / ſom de for-
tiene.

Jeg tencker tit oc offte / paa den
gode Gerſon / hand tuilede / Om Gerſon.
mand ſkulde obenbare ſcriffue no-
get gaat. Giør mand det icke / da

bliffue mange Siæle forsømde/som mand vel kunde redde. Giør mand det/ da er Dieffuelen strax tilstæde met twallige forgifftige onde Munde/ som forgiffue oc foruende alting/saa at Fructen oc Gaffnet/som der aff skulde komme/bliffuer forhindret. Men huad de dog vinde der paa/ det seer mand klarlige/ thi effterdi/ at de haffue ført saa skendige Løgner imod oss/ oc haffue vildet opholde Folcket met Løgn/ da haffuer Gud dreffuet sin Gierning io meere oc meer frem/ oc giort deris Hob io lenger oc mindre/ oc vor io større oc større/oc ladet dem bliffue til skamme met deris Løgn/som de endnu bliffue io lenger oc meer.

JEg maa her opregne en Historie: Der vaar en Doctor aff Franckerige/forskicket hid til Vittemberg/ hand sagde obenbare for oss / at hans Konge vaar viss oc mere end viss der paa / at hos oss vaar ingen Kircke / ingen Øffrighed / intet Ecteskaff / men alting vaar blandet iblant huer andet/ at wi leffuede lige som Fæ / oc huer maatte giøre huad hand vilde.

Tenck nu til/huorledis skulle de vdi sin tid ansee oss for Christi Domstoel/som met deris Scrifft/ haffue giort Kongen oc andre Landskab saa viss / paa saadanne groffue Løgner / at de holde dem for idel Sandhed? Christus allis vor HERRE oc Dommere/

veed io vel at de liue/ oc haffue løget/ Hans Dom skulle de ocsaa høre igien/ det veed ieg foruist. Gud omuende alle dem som staa til at omuende/ Met de andre skal det hede: Ach oc vee/ Jodut oc oui/ til euig tid.

OC at ieg nu kand komme til Sagen igien/vilde ieg i Sandhed gierne see it ret christelig *Concilium*, Icke at wi haffue det behoff/ Thi vore Kircker ere nu/ aff Guds Naade/saa opliuste oc beskickede/ met Guds reene Ord/ oc Sacramenternis rette brug/ met allehaande Stater oc retsindige Gierninger/saa at wi for vor egen skyld/atte intet *Concilium*, oc wi vide i

de i disse Stycker / intet bedre at forhaabe oc foruente aff noget *Concilio*.

Men der vdi Biscopsdommene / see wi mange Sogner staa tomme oc øde / at ens Hierte maatte bryste der ved / oc dog skøtte huercken Bisper eller Canicker der om / huorledis de arme Folck / enten leffue eller dø / for huilcke Christus er død / oc de kunde icke høre hannem tale met dem / saa som den rette Hiurde met sine Faar / At ieg gruer oc befrycter / at hand en gang lader gaa it Engle *Concilium* offuer Tyskland / som vil fordærffue oss alle i grund / lige som Sodoma oc Gomorrha / effterdi at wi saa traadselige bespaatte hannem met *Concilio*. For-

Foruden saadanne nyttige Sager / som Kircken er anrørendis / vaare der ocsaa wtallige mange victige Stycker / vdi Verdslige Stater at forbedre. Der er Wenighed iblant Førster oc Herrer / Aager oc Gerighed er indflødne / lige som en Syndflod / oc ere bleffne til idel Ræt / Gienstridighed / Wtuct / Hoffmod met Klædedract / Fraadzeri / Daabel oc Spil / Praal / oc allehaande Wdyd oc Ondskab / Wlydighed iblant Vndersaattene / Tiunde oc Arbeydere / alle Embedis oc Haanduerckis oc arme Bønders fortrengelse (Huo kand opregne det altsammen?) Haffue saa faaet offuerhaand / at mand icke met ti *Concilys*, oc tiue

Herredage / ſkulde komme det til rette igien.

Der ſom mand vdi *Concilio* ſkulde forhandle ſaadanne Hoffuetſtycker / vdi Aandelig oc Verdſlig Stat / ſom ere imod Gud / da ſkulde mand faa nock at giøre / oc alle Henderne fulde / at mand vel ſkulde forglemme den Barneleeg oc Narreuerck / met lange oc ſide Kiorteler / ſtore Plette / brede Belter / Biſcops oc Cardinalers Hatte oc Staffue / oc andet ſaadant Kaagleri. Der ſom wi førſt kunde faa vdret Guds Bud oc Befalning vdi Aandelige oc Verdſlige Stater / ſaa vilde wi vel ſiden faa tid nock / at reformere Mad / Klæder / Plette / Caſel oc andet ſaadant.

Men der som wi vilde opsluge Camelerne oc affsige Møggene/ lade Bielcken sidde / oc drage Skæffuen vd/ da kunde wi vel oc saa vere til freds / oc lade oss nøye met *Concilio*.

DErfaare haffuer ieg beskicket nogle faa Artickler/thi wi haffue dog derforuden / aff Guds befalning / saa meget at giøre i Kircken/i Øffrigheds Stat / oc Husregiment / at wi aldrig kunde vdrette det. Huor til skal det da? Eller huor til er det nyttigt/ at mand der offuer giør saa mange Decreter oc Skickelser vdi *Concilio*? Besynderlige effterdi at mand icke acter eller holder disse Hoffuetstycker/

cker/

cker/som Gud haffuer bødet oc befalet. Lige som at hand vaare plictig til/at holde aff vort Kaagleri/ fordi at wi træde hans alffuerlige Bud vnder Fødder. Men vore Synder trenge oc nagge oss/ oc lade Gud icke vere oss naadig/ Thi wi omuende oss icke/ oc bedre oss/ oc end da ville wi forsuare all Vederstyggelighed.

Ach kiere HERRE JEsu Christe/ holt du selff *Concilium*, oc forløs dine/ ved din herlige Tilkommelse. Det er slet vde met Paffuen oc hans Selskab/ de skøtte intet om dig/ hielp du oss arme oc ælendige Menniske/ wi som sucke til dig/ oc lede effter dig met alffuere/

re/effter den Naade som du haff-
uer giffuet oss/ formedelst den hel-
lig Aand / som met dig oc Faderen
leffuer oc regerer/ oc bør Ære
oc Loff til euig tid/
Amen.

Forma.

Formaning

til Læseren/ om Guds ord at elske oc affholde/ met Vnderuisning/ huor til denne oc andre saadanne Bøger ere nyttige.

Hans Mogenssøn.

Sapient: 16.

Huercken Vrter oc ey Varmbaand lægte dennem: Men dit Ord/ HERRE/ som alting helbreder.

Prouerb: 29.

Naar Prophetien (det er Guds ord oc tieniste) bliffuer borte/ da forødis Land oc Folck.

Bb Det

DEt er io saa stor Kaanst/ at giemme/ som at auffle. Oc det gode som mand bekommet / oc i Hende haffuer / icke ret oc vijselige at bruge / er it ophoff til at miste oc ombære det. Naar det da bliffuer oss affhendigt/ *amissam ex oculis requirimus inuidi*, da haffuer mand it frijt efftersëende/ oc sagner det / met anger/ fortræd oc skade.

Det allerhøyeste Gode (godhiertige oc christelige Læsere) som Menniskien i denne Verden kand tilkomme/ er visselige Guds ord/ som er dyrebarere oc ædlere / end Guld/ Ja alt fint Guld / Huor imod all Lycke/ Rigdom/ Velde oc Ære / er icke vden som Affner oc Skelde lignet ved reent Korn / eller

ler som Sand oc Jord/ ved Kleno-
die oc ædle Stene.

Det giffuer den milde Gud/ oc sender det i Verden / aff Naade/ vden forskylling oc bekostning / oc der met sig selff / met alt det hand er en Herre offuer i Euighed. Men det haffuer offte oc mangesteds/ veret ilde giemt oc foruaret. Der effter er kommet Ach oc Vee / som den første Verdens/ Sodomæ/ oc Jødernis vndergang / vduiser/ oc Asia / Græcia/ oc Europa/ en stor part/ i dag kunde beuise.

Derfaare haffue den hellige Kirckis Lærere/ i alle tide/ ladet deris største flid vere i disse tuende Stycker besynderlige / Først: at Guds ord oc vilie skulde bliffue Menniskien idelige / altid oc heffte-

lige faaregiffuen: Oc siden at denne himmelske Skat/ lenge maatte bliffue beuaret oc wforruct/ imod Dieffuelens Arrighed/ baade i deris tid/ oc deris Efftetkommeris.

Det første behøffuer vel all møgelig flitighed/ for Menniskens vanarts skyld/ som altid henger effter det onde/ oc behøffuer stedse Vnderuisning/Straff oc Formaning. Oc fordi at Menniskene almindelige bliffue verre aff Euangelij hørelse/ falde i Seckerhed/ oc leffue friit hen effter Verden/oc det onde Hiertis begiering/ bliffuendis formastige paa Guds offuerflødige Naade som vdi Euangelio forkyndis oc berømmis.

Det andet vil oc vere fornøden/ fordi at Dieffuelen met all sin

Kaanst oc Mact/ legger sig imod den HErris Christi Rige/ hans Euangelium oc Kircke/ den reene Lærdom oc Liffsens ord at forfalske/ oc dennem at forlede (som hine Lyctemend om Nattetide) som ere paa rette Vey i denne mørcke Dal/ oc vandre effter Guds ords Lius oc Lycte. Huor met hand videre stunder effter Vro oc forstørring at anrette/ i CHristi Guds Søns arme oc wsiunlige Rige/ som hand oc altid haffuer giort/ aff begyndelsen.

Nu maa wi bekiende (oc Gud giffue/ at wi kunde kiende det) at Gud haffuer rigelige beteed sin wsigelige Barmhiertighed imod oss i Danmarckis Rige/ der hand haffuer taget oss aff det tycke oc

sorte Mørck/ det ælendige oc yncke-lige Paffuedømme/ oc ført oss til det salige Lius vdi HErren/ oc giort oss til Liffsens Børn. Saa at wi nu kunde i dette Naadens Lius/ see ind i Gud Faders hulde Hierte/ oc vide huad wi oss til hannem/ aff Naade/ vdi Troen kunde forsee/ oc vide met huordan Hellighed oc Retfærdighed/ hand vil dyrckis oc tienis/ vdi en god Samuittighed.

Til ydermere Naadis offuer-flødighed/ vdsender ocsaa den Herre Guds Søn/ fra Faderens høyre Haand/ Arbeydere vdi sin Høst/ oc giffuer velbegaffuede Lærere/ ved huilcke hand lader sit saliggiørendis Ord rundelige oc rigelige predickis oc faaregiffuis dennem

som

som Lærdom behøffue / baade i Scholer/paa Predickestolen / oc i gode Bøger/ som nu allesteds / oc paa alle Maal scriffuis oc vdgiffuis.

Thi maa wi vel sige met Dauid: *Non fecit taliter omni nationi*, Det er icke alle Land/ der Gud giør saa vel imod. Oc naar wi ville ret acte oss om (som oss aldelis bør at giøre/ vden wi ville vere som Heste oc Nød) da befinder mand/at Verden neppelige nogen tid/ haffuer veret i denne maade/ mere lycksaligere/end disse Land ere nu / der de oc ere offuenfulde aff Synd oc Skam/mere end de tilforn nogen tid haffue veret.

Det er oc visselige om denne tid sagt/ som i Psalmen staar screff-

net : Gud skal giffue dennem sit
Ord/som predicke det hellige Eu-
angelium/met megen krafft/det er/
giffue Euangelister i hobetal/oc li-
geruis som met store Hærskare.
Disligiste er oc dette/ Euangelij
flodis Render oc Becke/ giør nu
Guds Stad frydefuld. Saa at
Menniskken nu vel maatte bliffue
druckne aff Guds husis fede Grø-
de. Thi hand nu beskencker dennem
met kaastelig oc kræsen Drick/
rundelige/oc ligeruis som met en
heel Strøm/Psal:36.

Der met søger den milde Gud/
Menniskens Salighed/met stor
Miskundheds omhyggelighed/
Mane surgendo & mittendo, som en
flitig oc duelig Husfader/som
aarle opstaar/sit Hus at bestille/
oc

oc sit Folck at sætte til Gierning. Hand vil oc/at hans skyld icke skal findis / naar hand besøger / straffer oc fordærffuer Land oc Folck/ fordi at de foracte hans Ord/ den himmelske Skat / oc saliggiørendis Krafft. Ey heller paa Dommedag oc i Euighed / naar hand fordømmer de wgudelige Foractere

Thi naar Menniskene icke ville dricke aff den offuenbemelte Liffsens Kilde oc rindende Vandstrømme / som ere søde *super Mel & Fauum*, oc giffue klare Øyen/ (som Jonathæ hans Drosimeel/ 1. Samuel: 14.) oc bestyrcke Hiertet i all Modgang oc Anfectning/ ocsaa i den haarde Død : Da haffuer Gud it andet Begere i sin

Haand / skenckt offuenfult aff krafftig oc sterck Vin / Psal: 75. der aff skencker hand de Vgudelige / som icke acte om hans Ord / oc end saa / at de skulle dricke Bermen vd met / Det er / hand straffer met Vrede / oc ødelegger i sin Grumhed / at hans straff haffuer ingen maade her / oc ingen ende i Euighed / det er da Bermen oc Grundsuppen / som Psalmen omtaler.

Der til giøre da Menniskene selff / som snart haffue nock aff Guds ord / bliffue kede aff det / kaste det baglengis hen paa Ryggen / vemme der ved / oc det bliffuer dennem *odor mortis*, saa vederstyggeligt som den Ting de kunde tage deris Død aff. Der følge da met / alle Wdyder / Last / Skam / Skendsel /

sel/oc all Vgudelighed / i store hobe. Derfor saa meget som Mennisken bliffue mætte oc kede at Guds ord/oc tage til i Vdyd : saa meget mere skal mand driffue paa/ met Ordsens vnderuisning oc formaning / paa det dog nogle kunde lade sig sige/oc bliffue behuldne/oc de som icke ville/vere waarsagelige.

Nu pleyer det och saa at gaa til/ at Guds ords opliusning / naar det saa rundelige løber/ och saa rigelige oc obenbarlige faaregiffuis/ er it vist foreuedinde / at der er en stor Straff oc fordærffuelig ødeleggelse tilbage. Fordi ligeruis som ondskab hos Menniskē / følger met Guds ords obenbaring : saa følger oc met saadan Vgudelighed / en hoffuet Ødeleggelse / oc endelig

delig Fordærffuelse. Tilforn ere Menniskenn syndige/wreene oc skyldige til alt ont/ oc da pleyer Gud at straffe/met faderlige Rijs: Men naar hand da besøger dennem met sit Ord oc Aand/straffer/lærer/trøster/formaner/oc mand da offuen paa til/foracter Gud oc den tilbudne Naade/ oc slaer Ordet hen i Været: da blomstris det Lands grundskade/oc gielder da baade Top oc Rod.

Fordisaa Gud haffuer och saa forsed/ at naar it Land er sted i allerstørste Forblindelse/ Synd oc Last: Da sender hand did sine Tienere oc myndelige Bud/dennem at tage aff deris Ondskab/ før end Straffen kommer. Hand vil oc ingen straffe/ at hand io tilforn

atuarer hannem / som Verdsens Historia i alle Tide/ vduiser.

Der den første Verden vaar fuld aff Cains Affguderi / oc megen Tiranni/ vdsende Gud den retfærdigheds Predickere Noe / oc lod giffue Verden varsel / i fulde hundrede Aar oc flere. Der Sodoma oc de andre Kongeriger vaare nedsunckne op offuer sig/ i wtuct oc alt Skendsel : sender hand Loth sin Tienere/ met sit Ord oc Vilie til dennem. Lige saa oc/ før end Salmanasser henførde de ti Slecter/ lod Gud predicke Penitentze / oc kalde til Omuendelse / det onde oc haardnackede Folck / ved Jeremiam / Amos oc andre Propheter flere. Før end hand endelige vdrøddede Jerusalem oc det Jødiske Folck/

sende hand tilforn til dennem Johannem/ oc sin Søn Jesum Christum. Ephesus ocsaa Laodicea/ de veldige Stæder oc Landskab/ haffde en stacket alder/ effter at Paulus oc hans Embitzbrødre/ haffde forgeffuis predicket for dennem.

Nu ocsaa/ for Verdsens sidste ødeleggelse/ eller (maa ske) før end hand vil lade nogen ny Syndflod fordærffue Landene/ ved Tørcken eller anden forødelse: haffuer hand ladet sin Naade skinne/ oc sent sit Ord til oss/ oc ladet sit Guddoms Lius klarlige obenbaris. Oc der met beuarer hand sit Ord oc Eed/ at hand icke haffuer lyst til nogen Synderis fordærffuelse.

Huemsomheldst nu lyde vil/ oc tage ved Lærdom/ hand bliffuer

behul-

hulden i all Verdsens Auentyrlighed/i dette timelige Liffs kummer oc anfectning/i sin Døds stund/oc til euig tid. Som ocsaa de bleffue/ som hørde Noe/oc anammede Ordet aff hans Mund/oc omuende sig til Gud/end ocsaa der Vandet legte dennem i Munden/Saa at endog de druckncde legemlige/bleffue de dog bereddede euiglige. Men huem som icke anammer den tilbudne Naade i Ordet/oc vdi Troen giør fruct der aff met Taalmodighed: hand omkommer baade her/ oc i Euighed.

Derfaare/paa det at Gud kand faa sin ære/ oc disse tuende store Onde kunde forbliffue/affuendis oc forekõmis/ som ere/fordømmelig Vgudelighed/ oc Guds grũme

Vrede oc Straff: Da vil vere fornøden/at Guds ord stedse oc altid/ met flitighed oc største alffuere/ faarebæris oc paadriffuis / met Lærdom/Straff/Veigen/Trusel/ Formaning/oc alt det som til kand tiene / at holde Mennisken i rette Vey/met en reen Tro/oc it helligt/ oc i sandhed / gudfrygtigt Leffnet.

Naar det da skeer / da gaar det nærueerendis Guds ords Lius i sin rette brug/ Guds ære forfremmis/ Mennisken beholdis i Troen oc en god Samuittighed/Gud paakaldis i Aand oc Sandhed / Mennisken offueruinde i den hellig Aands krafft/all timelig Gienuordighed/ met Christen taalmodighed/Kierlighed til Gud / beuiser sig mod Frynt oc Fiend / oc Mennisken

leffue i sterck forhaabning/saa gaat
som i Him̃erige/oc kunde alle stunde
leffue oc dø frimodelige/ oc fare met
fryd oc glæde til dē store Forsamling
som ere Guds Børn/i det euige Liff.

Dette wsigelige Gode/misunder
den fiendske oc affsindige Aand/ oss
arme Mennisker / at wi ved Guds
ords middel/ formiddelst den hellig-
Aands forarbeyding / vdi Christi
Blod/ komme til den høye ære/ som
hand er affalden formeddelst sin w-
lydige Hoffmodighed / oc hoffmodi-
ge Wlydighed. Derfor bruger hand
sin styrcke oc Tusindkaanst/at hand
det kand skende oc forspilde. Tager
fordi an sig til fordel/ offuenbemelte
menniskelige Vanart/som hand selff
haffuer indbrydt oc indbrent i oss/
som er Guds ord at kedis ved/oc for-
acte. Item ocsaa/det der met følger/

 som

som er voris Nygerighed/til at gabe effter noget andet / nyt oc besynderligt / der Guds vijsdom er oss alt for slet oc ret oc enfaaldig. Der til met henter hand oc aff Lærernis hoffmodighed/som speile sig i deris Kaanst/ Lærdom oc skickelighed(som en Paaful i sin Rumpe) stor styrcke oc vndsætning/ sit fordømde (dog veldige) Rige/ til bekrefftning/ naar de ville kōme her for met noget nyt/ oc kaste sig hoffuetkulds ned aff Templet/at de kunde giøre sig it naffn / oc komme i act oc anseelse/som de der altid vide noget mere end andre/oc kunde lære noget besynderligt oc skarpsindigt/oc høre Græsset gro / mere end andre som tilforn haffue veret.

Oc dette altsammen kommer aff det store fiendskaff oc wfordragelige Feide/ som bleff i Paradis opliust/

imellem

imellem Ormen oc hans Slect paa den ene/oc Quindens Sæd paa den anden side/Saa at io saa saare som Christus den stercke Helt/traader Dieffuelens hoffuet oc rige met Føder/ saa reyser hand sig oc imod Christi Føder oc Hæle igien/ det er/ imod hans hellige Euangelium/ met huilcket hand vandrer omkring i denne Verden/indtil Dommedag.

Der aff kommer da fremdelis det sørgelige wraad/oc den store wbodelige skade/ved huilcken ingen Wlycke i deñe Verden er at ligne/at den dyrebare Skat/den himmelske Lærdom/ icke lenge er i it Land bestädig. Huem kand da skatte den skade? huem kand da forstaa dẽ wlycke? Thi huorsomheldst Ordet rettelige predickis/huor mand affløser/døber/recker Sacramentet/beder oc paakalder/oc alt i

Christi naffn/der haffuer Gud stifftet sit Naffns ihukõmelse / *Exod:*20. Did vil hand kõme/der vil hand bo/ *Ioh:*14. oc lade der finde oc fornemme sin vielse oc velsignelse/ sin Balsam oc saluing / som er Abrahams sæds velsignelse/ vdi den hellig Aand.

Er da Gud met oss oc paa vor side/da forslar det intet huad oss kand vere imod/ Fiendskab/ Sorg/ Wlycke/ Falskhed/ Siugdom/ Dieffuel oc Død. Men naar Gud er imod oss (som hand er naar wi ombære hans Ord) da er oc alting imod oss/ Lycke oc wlycke/ Modgang oc metgang / Liff oc Dod / Himmel oc Jord/ oc alle Creatur. Summa/ Guds ord at haffue recnt oc ret / er allerstørste Velfart: det at ombære/ er allerstørste Wfærd oc Wlycke.

Dette anseendis at Mennisken

saaledis/formiddelst egen vanart oc Dieffuelens forgifftige Kaanst oc Arrighed komme til denne/offuer alle maade store Skade/ haffue den hellige Kirckis Gudlærde Lærere/ i alle tide/ met største flid oc høyeste omhyggelighed/ denne Sag effter-tenckt/huorledis saadan wlycke kunde vere at forekomme. Oc i saa maade haffuet Christi Aand vdi dennem stridet oc sæt Verie imod Dieffuelens mact oc raad/ at Guds ord icke aleniste maatte bliffue ret faarebaaret i deris tid: Men ocsaa/ at det lenge maatte bliffue beholdet/ ocsaa iblant de tilkommendis oc wfødde.

Derfor haffue de/ met gudfrygtige Herrers oc Førsters hielp oc bekostning/ stifftet Scholer oc beskicket Kirckeembeder/ huor vdi Ordet/ ved sin oprindelige lutterhed kunde for-

uaris/giemmis oc beholdis/ oc Kirckerne aff Scholerne haffue Personer/at bruge vdi det hellige *Ministerio.* Men fordi/at de Lærde ville gierne bliffue de forkerde/oc Prester offte haffue foruildet Verden / oc Hyrerne vel ocsaa bliffue til Vlffue: haffue de sammenscreffuit Ordsens rette forstand i gode Bøger / paa det at baade næruerendis oc tilkommendis/skulde nyde oc haffue gaffn aff deris opliusning / Gaffuer oc Naader/oc haffue det de kunde efterfølge i Scrifftens vdleggelse.

Der til met/haffue de oc end ydermere tenckt paa efterkomen/oc haffue fattet den hele Lærdom sumsuise/ i nogle korte begriff/Der met at hielpe Tilhørerne deris hukommelse (thi huad kortelige sigis/ det lættelige beholdis) oc at møde falske Lærere/som

altid haffue ladet sig finde hos Christi kircke/som Vlffue hos en Faaresti.

Der aff haffue wi i dag (loffuet vere Gud) de trende hoffuet *Symbola*, den skøne Sang (som mand kalder *Augustini* oc *Ambrosij*) *Te Deum laudamus*, voris lille Bibel/oc christelige Børnelærdom / som wi kalde *Catechismus*, den Augsburgiske *Confeßion* (huilcken Bog er icke at vurdere) saa oc denne lille Bog/ som ieg nu i Guds naffn haffuer fordansket.

Disse Bøger oc anden saadan Scrifft / ere meget nyttige / oc tiene den enfoldige mene Mand/at de dislætteligere kunde fatte oc begribe/ beholde oc ihukomme Summen paa deris Saligheds lærdom/ naar den er met saadan merckelig Kaarthed sammendragen. J den sted/ at de/ vijdløfftige Scrifft / oc store lange

Bøger / saa vel icke kunde (for sim=pelhed) begribe. Der met kand Lær=dõmen bliffue i Husene / iblant For=ældre / Børn oc Tiunde (som i Heliæ tid.) Naar Scholer oc Predickesto=le bliffue øde / oc de rette Lærere for=dreffne oc vndertuingde / aff Kætte=re / Dieffuelens redskab / som svart kand faa ryg oc bistand / aff wgude=lige Herrer oc Tiranner / den samme Aands Draffuantere oc Klauditer.

Ocsaa ere saadanne Bøger nyt=tige / naar fornøden er at handle met Lærdommens modstandere oc For=falskere. Thi da ere de ligeruis som nogle *Propositiones*, imellem begge parterne (oc som hine fremsæt i Ræt=tergang) saa at dẽ ene part klarlige kand see / huad hand haffuer at be=stride / den andẽ / huad hand haffuer at forfecte. Huorfor oc den hellige

Lutherus, haffuer giffuet denne Bog saadan Titel/ Artickler/ som mand skal bliffue ved/ staa paa/ oc forsuare imod Diefflen oc Helffuedis porte.

Saa haffue ocsaa de gode oc christeligeLærere/ som saadaneBøger oc begriff/ for bemelte aarsagers skyld/ screffuet oc fattet haffue/ hafft for sig/ det de her vdi kūde oc maatte efterfølge. Thi Gud fattede selff strax i begyndelsen/ den heleLærdom/ baade det gamle oc ny Testamentis/ i den ene Forjættelsis ord/ om Quindens sæd. Kong Dauid scriffuer oc it merckeligt *Symbolū*, om nestē alle Troens Artickle i sin 110. Psalme/ *Dixit Dominus*. Esaias fatter Christi Mandoms anammelse/ oc hans Messiæ embede i sit *Puer natus* Hans pine oc døds Historia oc nytte/ i 53. ca: Paulus til de Römere 3. Gal: 2. 1. Tim: 1.

fatter vor Christne Lærdom saa kaart/ at aldrig mere er mogeligt.

Denne lille Bog haffuer ieg offuersæt paa vort Danske maal/ effter Erlig Velbyrdig Mands Erick Rosenkrantzis til Langtind/etc. min gunstige Vens oc christelige Sognemands begiering. Huilcket ieg hannem icke viste at forsige/ heldst fordi ieg befant/ at hand det saa haffue vilde/ icke for noget sit frommis eller fordels skyld/men alene den Danske Læsere til bæste/ huilcken hand vnde vilde/at haffue saa gaat aff Bogen paa Danske/som hand haffuer aff den Tyske. Til huilcken hand haffuer saadan lyst/ oc fundet saadan safft oc smag i hende/at hun (saa at sige) aldrig er hannem aff Henderne. Oc derfor/endog hand selff kand læse oc forstaa den Tyske Bog/ som en met

de beste der ieg kiender: Saa haffuer hand dog villet haffue hende fordansket/paa det at mange Christne/ maatte bliffue met hannem i samme Gode delactige. Huilcket ieg acter baade loffligt oc christeligt at vere.

Oc saa som ieg er hannem plictig/ for store oc mange hans Velgierninger/ siden hand bleff min Sognemand/i denne oc andre billige maade/at vere effter hans vilie: saa haffuer ieg oc veret her vdi villig oc vbesuæret/ baade for den salige Herris skyld/ hende først screff/ saa oc for indholdits skyld/som ieg haffuer actet vel at vere den vmage værd/ oc Læseren selff skal befinde victigt oc drabeligt at vere. Huilcken ieg ocsaa dette giort haffuer til tieniste oc velbehaglighed. Forhaabendis / at hand skal tage min Danske gunste-

lige

ligen til tacke / ihuordan den kand vere / huilcket ieg oc venlige oc ydmygelige / aff hannem er begierendis.

Denne Bog er icke / skal oc findis icke at vere aff det slag / som trenger til / armelige at bedis nogen Mands (end sige min) *Commendats* oc berømmelse. Men hun haffuer roes nock i sig selff / som dẽ der indeholder Margen oc Kiernen / aff voris christelige Lærdom / kortelige forfattet / Læseren til bæste / oc synderlige i de Stycker / som i dag anfectis / oc ere i trætte / huilcke mand kand paaholde / naar mand vil (effter S: Hansis lærdom) dømme om Aander / oc probere dennẽ / om de ere oc lære aff Gud eller ey.

Denne Bog er *D: Martini Lutheri* (met hellig ihukommelse) Scrifft. Derfor bliffuer hun til tacke tagen oc kierkõmen alle gode Danske / som

haffue om det vdualde Guds red-
skab/oc deñe sidste Verdens/Bapti-
sta/saadan mening som tilbørligt er
oc christeligt. Ja/hun bliffuer oc kiær
oc værd hulden hos deñem/som vide
Gud tack for Euangelij lius/ som
hand nu naadelige haffuer optent i
sit Tabernackel (formedelst Luther/
effter andre hellige Mend)oc der met
forslaget oc fordreffuet dē Antichri-
stiske mørckhed/ som lenge haffuer
skiult Jorden oc alle Folck/oc styrcket
Diefflens rige/ met Christi naffns
vanære/oc mange siælis fortabelse.

Saa er oc deñe Bog/som mig kand
siunis/ it aff Lutheri Arbeyd/ giort
i hans Alderdom/aff stor trengende
nød/ oc met it aluerligt oc helligt be-
tencken/lang tid effter / at den store
Confeßion vaar vdgaaen. Der til
haffuer hand veret foraarsaget/icke

alene aff den paffuelige Kircke (huil-
cken hand allerede haffde giffuet it
stort stød) mē ocsaa aff mange suer-
merske Aander / som hand saa / icke
wden stor Hiertesorg / at allerede i
hans tid begynte at blande oc røre
det reene oc luttere Euangelij Kilde-
spring / met deris suerms / raaderies
oc vildfarelsis Dynde oc wrenlighed.
Ocsaa besørgendis / at det enda vilde
bliffue langt verre i fremtiden / naar
hand vaar met død affgaaen / som
oc skeet er / oc hand offte propheterit /
oc i sine Bøger haffuer opscreffuet.

Oc paa det at denne Bog disbedre
kunde tiene / oc dismere krafft haffue
til den rette saligheds Lærdoms be-
standighed / haffuer hand ladet hen-
de (saa gaat som vidimere) aff man-
ge Euangeliske Menigheder / Scho-
ler / Herrer oc Lærere / Ja aff alle som
paa

paa den tid giorde it met hannem/oc hulde Haand offuer vor Herris Jesu Christi Euangelium. Huilcke aff Guds Aands endrectighed/ samptligen alle/ denne Bog met alle sine Artickler haffue anammet/samtyckt oc stadfest/ for deris christelige Lærdoms HoffuetArtickle/ Huilcke de vilde imodsætte alle Euangelij fiender/ næruerendis oc tilkommendis/ oc dennem imod Helffuedis porte/ met Scrifftens grund/ forfecte/oc/ om Gud vilde acte dennem den ære værde/met deris Blod vnderscriffue.

Derfor haffuer ieg sterck formoding/oc god fortrøstning/ at denne Bog/for sin *Authoris* oc sin egē skyld/ skal io finde nogle gode Patroner/ gudfryctige Mēnisker/som elske Christi naffn/ ord oc ære/ huilcke skulle ville tale Bogens/ oc mit føye Ar-

beyds

heyds ord til det bæste/imod Spaat-tere oc Lastere/ wfröme oc daarlige Mennisker/ som intet ville lade vere gaat/vden huad de selff giøre/ oc be-hage sig vel/ naar de kunde forringe oc laste huad andre giøre. Maa ieg det naa/at got oc forstandigt Folck/ vil vere her met tient/vil ieg icke lade fortryde mig mine stunder oc wma-ge/som ieg haffuer paauoget/ oc ve-re gantske villig at lade mig bruge/ om ieg videre bliffuer ansøgt oc til-befodret/ met de gaffuer/ Gud mig forlent haffuer.

* ✤ *

Gud giffue sit hellige oc høye Naffn ære/aff alle sine gaffuer/som hand vddeler atskillige iblant Menniskẽn. Hand giør oss til sin Naadis redskab/ Giffue sit Ord krafft/baade screffuet oc predicket. Beholde oss ved sit Ords purhed / oc giffue at det maa lenge beholdis iblant vore Børn oc Børne-børn/ oc lade det løbe oc vdspredis / vijt offuer Verden / met den hellig Aands endrectighed / oc fredsommelighedts Forbinding/ hans hellige Christelige Kircke oc Aandelige Rige/ til stedse formering/ Amen/

AMEN.

Den
CHriſtelige
Troes Hoffuit Artickle/
ſom wi forſuare ſkulle/ oc ved
bliffue imod Helffuedis
porte.

Mart: Luth: Vitenb:

Den første Part ere de
høye Artickle om den gud-
dommelige Ma-
ieſtat.

I.

AT Fader / Søn oc hellig-
Aand/vdi en guddommelig væ-
relſe oc natur/ ere trende atſkilli-
ge Perſoner en eniſte Gud / ſom haff-
uer ſkabt Himmel oc Jord.

II.

AT Faderen aff ingen/Sønnen
aff Faderen er fød/den hellig Aand

er vdgaaendis aff Faderen oc Sønnen.

III.

AT icke Faderen / ey heller den hellig Aand / men Sønnen / er bleffuen Menniske.

IIII.

AT Sønnen saa er bleffuen Menniske / at hand aff den hellig Aand / wden Mands tilgierning / er bleffuen / vndfangen / oc fød aff den rene hellige Jomfru Maria / Oc siden haffuer lidt / er bleffuen død / begraffuen / nedfaren til Helffuede / opstanden aff Døde / opfaren til Himmels / oc sidder hoss Guds høyre Haand / er igienkommendis / at dømme Leffuendis oc Døde / Saa som Apostlernis oc Athanasij Symbolum, oc den mene Catechismus lærer.

Disse Artickler ere wden all Kiff oc strid / fordi wi dennem bekiende paa baade sider. Derfaare er det icke fornøden / paa denne tid / videre der om at handle.

Den anden Part / om de Artickle / som ere JEsu CHristi Embede oc Gierninger / eller vor Gienløsning anrørendis.

Her er denne den første oc rette Hoffuit Artickel.

AT Jesus Christus vor Gud oc Herre er død for vore Synders skyld / oc opstaaen for vor Retfærdigheds skyld. Rom: 4.

Oc at hand alene er det Guds Lam som bær Verdsens synder / Johan: 1.

Oc at Gud haffuer lagd alle vore Synder paa hannem / Esa: 53.

Item / de ere allesammen Syndere / oc bliffue wden deris fortieniste retfærdige / vdaff hans Naade / ved JEsu Christi gienløsning i hans Blod / Rom: 3.

Effterdi nu at saadant skal trois / oc icke met nogen anden Gierning / Low eller Fortieniste kand bekommis

 eller

eller fattis/ da er det klart oc viſt/ at ſaadan Tro alene giør oſſ retfærdig. Som Paulus ſiger Rom: 3: Wi ſtaa der paa / at Menniſket bliffuer retfærdigt vden Louens gierninger ved Troen. Item : Paa det at hand alene ſkal vere retfærdig/ oc giøre retfærdig/ den ſom er aff Troen til Jeſum Chriſtum.

Fra denne Artickel kand mand icke vige/ ſkulde end Himmel oc Jord falde/ eller andet ſom icke bliffue vil. Thi der er intet andet naffn giffuet Menniſken / ved huilcket wi kunde bliffue ſalige/ ſiger S: Peder Act: 4. Oc ved hans Saar ere wi helbrede/ Eſaiæ 53.

Oc paa denne Artickel ſtaar alt det ſom wi haffue imod Paffuen/ Dieffuelen oc Verden / baade i Lærdom oc Leffnet. Derfaare ſkulle wi vere her paa ganſke viſſe/ oc icke tuile/ Ellers er det plat forloret/ oc Paffuen/ Dieffuelen oc alting/ beholder Seyer oc Ræt imod oſſ.

Den

Den anden Artickel.

AT Messen i Paffuedommet skal actis for den aller grueligste oc forfærdeligste Guds bespaattelse / som den der veldelige strider strax tuert imod denne Hoffuit Artickel / oc haffuer dog veret det høyeste oc skøniste aff alle / oc frem for alle paffuelige Affguderi. Thi mand haffuer huldet det derfaare / at saadant Offer eller Messegierning (om den skønt bleffue giort aff en stor Skalck) hielper Menisken aff Synden / baade i dette Liff oc siden i Skærsild / huilcket dog alene Guds Lam skal oc kand giøre / som offuenfaare er sagt. Messen i Paffuedommet.

Fra denne Artickel er icke heller at vige / eller noget der vdi effter at lade. Fordi den første Artickel kand det icke lide.

Oc der som fornumstige Papister vaare at finde / maatte mand i saa maade / oc venlige tale met dennem / Mand maatte tilspørge dennem /

huorfaare de dog holde saa hart ved Messen: Det er dog icke wden it Menniske fundt/ som aff Gud er icke budet. Oc alle Menniskis paafundt maa mand lade falde oc fare/ som Christus siger/ Matth: 15: De tiene mig forgeffuis met Menniske bud.

For det andet er det en wnødig ting/ som mand kand forlade wden all Synd oc Fare.

For det tredie/ kand mand faa Sacramentet/ meget bedre/ oc i en saligere maade/ tagendis det effter Christi indskickelse. Ja det kand icke tagis saligere/ i nogen anden end i denne maade. Huad haffuer det da paa sig/ at mand for en wnødig/ oc selff optenckt sags skyld/ vil tuinge Verden i Jammer oc nød: i den sted at mand i anden maade kand haffue det vel oc til gaffns/ ia end ocsaa i mere Salighed oc bedre maade.

Vilde mand tilstede/ at der bleffue saaledis obenbarlige predicket for Mennisken/ at Messen som en Menniske tandt/ kand vden Synd offuer-

giff-

giffuis/ oc at ingē bliffuer fordømt for den skyld / at hand intet acter om hende/men at hand vel kand vden Messe bliffue salig / ved andre oc bedre raad oc maade. Huad skal det gielde / om Messen icke da falder aff sig selff/ icke alene iblant det galne Almuis folck/ men ocsaa hoss alle frõme/christelige/ fornufftige / gudfryctige Hierter. Oc end allermest naar de finge at høre/at Messen er en farlig ting / vden Guds ord oc vilie predicket oc paafunden.

For det fierde/der Messen end haffde noget nytteligt oc gaat met sig / skulde mand dog rettelige lade hende fare/ oc vere hende imod / effterdi aff hende saa wtalige oc wsigelige Misbruge fremkomne ere/met Messer at kiøbe oc selge / offuer den gantske Verden. Huor meget mere skulde mand lade hende fare/saadanne Misbrug euiglige for at komme/ effterdi hun dog er wnødig/ wnyttig oc farlig / oc mand alting nødigere/nytteligere oc vissere kand haffue/Messen foruden.

For det femte / Men effter Messen intet andet er eller vere kand (som Canon oc alle Bøger sige) end en Menniske gierning (iblant met arge Skalckis) met huilcken nogen sig oc andre vil forlige met Gud/ oc fortiene oc forhuerffue Synds forladelse oc Naade/ (thi derfor bliffuer hun hulden naar mand acter hende paa det allerbæste) Huad skulde hun andet vere? Da skal oc maa mand fordømme oc bortkaste hende / Thi det er lige tuert imod Hoffuet Artickelen/ som siger/ At icke en Messeknecht / huad heller hand er ond eller god/ met sin Gierning/ men Guds Lam oc Søn bær vore Synder.

Sig selff at berette.

Der som nogen vil forblomme oc smycke Sagen/ oc faaregiffue/ at hand aff Gudelighed selff vil communicere oc berette sig/ Da er det ingen aluors tale. Thi der som hand met aluore vil communicere / da haffuer hand det vist oc paa det allerbæste i Sacramentet/ naar det reckis oc giffuis hannem effter Christi indstickelse. Men sig

selff

selff at communicere er it Menniske fundt oc gode tycke/ wuist oc wnyttigt/ oc der til met forbodet. Hand veed oc icke huad hand giør/ i den sted at hand efterfølger falske Menniske fund oc gode tycke/ wden Guds ord.

Der til met er det icke ret (der som ellers alting vaare i gode maade) at nogen vil bruge det almindelige Kirckens sacramente/ effter sin egen deuotion, oc skemte der met effter som hannem lyster / foruden Kirckens meenskab oc delactighed.

Vdi it Concilio vilde denne Artickel om Messen vere baade den første oc den sidste / Thi der som muelige vaare/ at de gaffue oss effter/ alle andre Artickler: Da kunde de ingelunde giffue denne Artickel effter / saa som Campegius sagde til Ausburg / At hand heller vilde lade sig riffue i alle stycker/ end lade Messen fare. Saa vil ieg oc met Guds hielp heller lade mig giøre til Aske/ end lade en Messeknecht/ huad heller hand er ond eller Campegeus.

god / vere met sin gierning / ieffngod ved min Frelsere Jesus Christus eller vere vdoffuer Hannem. Saaledis bliffue wi skilactige / oc hinandens modstandere til euig tid. De føle vel oc fornemme / at falder Messen / saa ligger Paffuedommet. Oc før end de det tilstede / da affliffue de oss huer en / om det vaare dennem mueligt.

Offuer alt dette / da haffuer denne Dragestært / Messen / afflet meget Wtiede oc Wrenlighed / det er / allehaande Affguderi vdi Kircken.

Skiersild. Først Skiersild. Der haffuer mand handlet oc kiøbslaget i Skiersild met Siælemesser / Vigilier / den siuende dags Messer / den trediuende dags Messer / met Aarsdagens begengelser / oc endelige met Tamperdagis Messer / alle Siæledags Messer / saa oc met Siælebad. Saa at Messen næsten er bleffuē bruget for de Døde alene. Dog Christus haffuer indskicket Sacramentet for deris skyld alene som leffue.

Derfaare holdis Skiersild met alt sit praal/

praal/ Gudstieniſte oc beſtilning/ for
it idelt Dieffuels ſpøgeri. Thi det er
oc imod Hoffuet Artickelen / at alene
Chriſtus kand hielpe Siælene/ oc icke
nogen menniſkelig Gierning. Det oc=
ſaa foruden/at oſſ om de Døde intet er
befalet oc budet. Derfaare maa mand
vel lade det fare/ om det end ſkiønt icke
vaare nogen Vildfarelſe eller Affgu=
deri.

Papiſterne indføre her Auguſtinum
oc nogle Patres flere/ſom ſkulde haff=
ue ſcreffuet om Skierſild/ oc meene at
wi icke ſee / i huad forſæt oc for huad
Sag de ſaadanne ord indføre.

S: Auguſtinus ſcriffuer icke/ at *Auguſtinus.*
der er noget Skierſild til / hand haff=
uer oc ingen Scrifft for ſig/ſom kand
tuinge hannem der til : Men lader
det bliffue vdi tuilſmaal / om der er
noget til eller ey. Oc ſiger / at hans
Moder haffuer begeret/ at mand vil=
de giøre Amindelſe aff hende hoſſ Al=
teret eller Sacramentet. Saadant
haffuer io intet andet veret / end ſyn=
derli=

derlige Personers menniskelig Gude=
lighed/ som ingẽ Trois Artickler stiff=
te kand/ huilcket Gud alene tilhører.

Men vore Papister drage saadan=
ne Menniske ord did hen / at mand
skal tro deris skendelige oc forbandede
Marckeds handel / om Siælemesser
oc Skiersild at offre / etc. Saadant
kunde de (det er langt fra) aff Augu=
stino end nu icke beuise. Naar de nu
faa afflagd Skiersilds Messe mar=
cket/ huor om S: Augustinus aldrig
haffuer drømt eller screffuet/ Da ville
wi fremdelis tale met dennem om S:
Augustini ord / som ingen Scrifft
haffuer for sig / er at lide: Oc om
mand maa neffne de affgangne hoss
Sacramentet.

Det vil icke gielde / at mand giør
Trois Artickle aff de hellige Fædris
ord eller gierninger / ellers vilde det oc=
saa bliffue til en Trois Artickel/ huor=
dan Mad/ Klæder oc Huss de haffe
haffue / saa som met hellige Mends
been oc anden Helligdom tilgaaet er.

Saa

Saa skal mand sige: Guds ord skal giøre Troes Artickel oc ingen anden/ der det end vaare en Engel.

Aander som sig obenbare.

For det andet er ocsaa det kommet der aff/ at de onde Aander haffue kommet meget Skalckhed paa fode/ at de haffue obenbaret sig/ som Menniske Siæle/ oc veret begerendis Messer/ Vigilier/ Pillegrims færd/ oc anden Almisse mere/ huilcket wi haffue veret nødde til at holde for Trois Artickle/ oc der effter at leffue. Saadant haffuer oc Paffuen stadfestet/ lige som ocsaa Messen oc anden mere Vederstyggelighed. Her er ey heller raad til/ enten at vige eller at giffue effter.

Pillegrims færd.

For det tredie/ Pillegrims færd. Der met haffuer mand ocsaa søgt Messe / Syndernis forladelse oc Guds naade. Thi Messen haffuer regeret Spillet altsammen. Nu er det io vist/ at saadanne Pillegrims færd ere vden Guds ord/ oss icke bødne/ der tii icke heller fornøden / efftersdi wi

kun-

kunde haffue det mand der met søger/ bedre end i saa maade. Kunde oc saa lade det fare wden all Synd oc farlighed. For huad Sags skyld forlader mand da sin egen Sognekircke/Guds ord/Hustru oc Børn hiemme/ etc. oc drager fra dennem (huilcke stycke wi haffue fornøden / oc der til ere de oss budne oc befalede) oc løbe effter saadan wnødig/wuiss/ oc skadelig Dieffuels vildfarelse.

Wden fordi at Dieffuelen haffuer redet oc tildreffuet Paffuen saadant at prise oc stadfæste / paa det at Mennisken i hobe tall skulde falde fra Christo paa deris egne Gierninger / oc bliffue Affgudiske / huilcket er det slemmiste i denne Handel. Oc derforuden/er det end da wnødigt / wbefalet/er it wraad/oc der til en wuiss oc skadelig ting. Derfaare er her vdi intet at vige eller at effterlade. Mand lade saa predicke der om / at det er wnødigt oc farligt/ Saa ville wi faa at see/huor Pillegrimsreyser ville bliffue.

For

For det fierde/er det kommet der aff/ at Klöster/Domkircker/saa oc Vica-rier/sig til Gilde oc Brøderskaff scriff-telige forplictet haffue/ dennem met at dele alle deris Messer oc gode Gier-ninger/for it ret oc skelligt værd/baa-de de Leffuendis oc de Døde til bæste. Huilcket icke alene er idel Menniske fundt/foruden Guds ord/wnødigt oc wbefalet/ Men ocsaa imod den første Artickel om vor Gienløsning. Oc derfor er det ingelunde at lide. — Gilder oc Brøderskaff.

For det femte/ Hellige Mends been oc anden Helligdom/ huor vdi saa mangen obenbare Løgn oc Narre-verck er bleffuen befundet/ aff Hunde oc Heste been/ at det for saadanne Skalckheds skyld/ Dieffuelen selff haffuer hafft spaat oc gammen vdaff/ lenge siden haffde burdt at vere aff-lagd/ det der end haffde veret noget gaat iblant. Saa er det oc wden Guds ord/oc huercken oss befalet/oc ey raad/ oc en gantske wnødig oc wnyttig ting. Men det slemmiste er/ at saadan — Helligdom.

Hellig-

Helligdom / naar mand den besøgte / ocsaa skulde giffue Afflad oc Synder-nis forladelse / som det en god Gierning oc Gudstieniste skulde vere som ocsaa Messen / etc.

Afflad. For det siette / hører ocsaa hid her vort kiere Afflad / som giffuet er (dog for Penninge) baade leffuendis oc døde. Oc Paffuen den slemme Judas / der vdi seller Christi fortieniste / saa oc all anden alle Guds Helgens fortieniste / oc den gantske Kirckis fortieniste / huilcket ingelunde er at lide. Er oc icke alene Guds ord foruden / vden all Nødsag oc wbudet / Men er ocsaa den første Artickel imod. Fordi Christi fortieniste er at bekomme / icke ved vor gierning / eller vore store Penninge / Men ved Troen / aff Naade / aldelis wden Penninge / oc Fortieniste / oc bliffuer oss tilboden / icke ved Paffuens vold oc mact / Men vdi Predicken / oc ved Guds ord.

Om

Om Helgens Paakaldelse.

HElgens paakaldelse er oc en Misbrug/ kommen aff den Antechristiske Kircke / som strider imod den første Artickel / oc vdslætter Christi kundskab. Er oss ocsaa huercken budet eller raadt/ haffuer oc intet Exempel i Scrifften. Oc der som det end skiønt vaare en kaastelig god ting/ som det dog icke er / saa haffue de det dog tusindefaalt bedre vdi Christo. Helgens paakaldelse.

Oc endog at Englene i Himmelen bede for oss (som Christus selff giør) saa oc Guds Helgen paa Jorden/ kand skee ocsaa de Helgen som ere i Himmelen: Kand mand dog der aff icke beslutte / at wi Guds Engle oc Helgen skulle paakalde/ tilbede/ faste/ holde helligt/ holde Messe/ offre/ stiffte Kircker/ Altere/ Gudstieniste til ære/ eller i anden maade tiene dennem/ holde dennem for Nødhielpere/ oc vddele allehaande hielp iblant dennem / oc legge huer aff dennem sin synderlige

Hielp til / ſaa ſom Papiſterne baade lære oc giøre. Thi ſaadant er Affguderi/ oc ſaadan ære tilhør Gud alene.

Thi du kand ſom en Chriſten oc Helgen paa Jorden bede faar mig / icke i en haande / men i allehaande Nød/Dog ſkal ieg derfaare icke tilbede eller paakalde dig / holde helligt/ faſte eller offre / eller holde Meſſe dig til ære / eller ſætte til dig min Tro til Salighed/ellers kand ieg vel ære/elſke oc tacke dig i Chriſto.

Naar nu ſaadan affgudiſke ære bliffuer borttagen / fra Engle oc Helgen / da kand den anden ære / vere vſkadelig. Ja hun bliffuer da ſnart forglemt. Thi huorſomheldſt hielpen oc gaffnet / legemlige oc aandelige / icke er at forhaabe / der ſkal mand lættelige lade Guds Helgen betemme / baade i deris Graffuer oc i Himmelen. Fordi/ forgeffuis oc aff kiærlighed ſkal ingen meget tale om dennem/ acte eller ære dennem.

Oc vdi en Sum at ſige/ Alt huad

Meſſen

Messen er/huad der aff kommet er/oc alt huis der met følger / kunde wi icke lide/ oc nødis til det at fordømme/paa det wi kunde beholde Sacramentet rent oc vist/oc ved Troen det bruge oc anamme effter Christi indskickelse.

Den tredie Artickel.

AT Domkircker oc Kloster som i Fordum tid i en god mening stifftede ere / til at opdrage lærde Folck/ oc tuctige oc kyske Quindfolck/ skulde aff rette igien til saadan brug forordineris/Paa det mand kunde der aff bekomme Sognepreſter/ Predicantere/ oc andre Kirckctienere / Der til ocsaa nyttige Personer til det verdslige Regiment / baade i Land oc vdi Steder / ia vel ocsaa vel optuctede Jomfruer / til Husholdersker oc Husuerdinder. Men naar de der til icke kunde vere nyttige / er det bedre / mand legger dennem øde / eller slæber dennem / end at de skulde met deris Stifft oc Kloster.

laſtelige Gudstieniſte / ſom aff Menniſken er optenckt/ holdis for noget bedre at vere/ end den almindelige Chriſten ſtat/ oc Embede eller Orden/ ſom aff Gud ſelff ſtifftede ere. Thi det altſammen er ocſaa imod den første Hoffuet artickel / om Jheſu Chriſti Gienløſning.

Der til met ſaa ere de oc (ſaa vel ſom alle andre Menniſke fundt) icke oſſ budne aff Gud / icke fornøden oc ey nyttige/ men heller farlige/ oc haffue forfengelig møde met ſig / ſom oc Propheterne/ kalde ſaadan Gudstieniſte/ Auen/ det er møde.

Den fierde Artickel.

Paffuen er icke Chriſtenhedens Hoffuet.

AT Paffuen icke er Iure diuino, eller efter Guds Ord den gantſke Chriſtenheds Hoffuet (Thi det hører en allene til/ ſom heder Jeſus Chriſtus) Men hand er allene Biſp eller Sognepreſt i Rom/ oc deris ſom ſig goduillige eller ved menniſkeligt

Crea-

Creatur (det er den verdslig Offrig-
hed) sig til hannem begiffuet haffue/
icke vnder hannem som den deris Her-
re skulde vere / men ieffne ved han-
nem Christne at vere/som hans Brø-
dre oc Meddelactige / Huilcket ocsaa
de gamle Concilia oc S: Cypriani tid
vduise. Vdi disse dage tør ingen Bisp
fordriste sig til / at kalde Paffuen sin
Broder / som den tid skede / men maa
kalde hannem sin Allernaadigste
Herre/at det end vaare en Kong eller
Keyser / Det ville wi icke lide / oc ey
heller maa / wi kunde oc icke tage det
paa vor Samuittighed / men huem
det giøre vil / giøre sig det / oss for-
uden.

Her maa mand beslutte / at huis
Paffuen effter saadant falskt / mod-
villigt/ lasteligt/ oc tiltaget Velde sig
haffuer faaretaget oc giort / haffuer
veret oc endnu er / idel Dieffuels ar-
beyde oc bestilling/ den gantske hellige
Christelige Kircke til fordærffuelse/saa
meget hannem muligt haffuer veret/

oc den første Hoffuet artickel / om Jesu Christi Forløsning / til intet at giøre. Det vduaartis legemlige Regimente taler ieg intet om / thi der vdi lader Gud it Folck meget gaat vederfaris / ocsaa ved en Tiran oc ved en Skalck.

Paffuensbreff Buller.

Thi alle Paffuens Buller oc Breffue ere forhaanden / huor i hand skryder som en Løffue (som vdi den Engel Apocal: 12. affmalet er) at ingen Christen kand bliffue salig / vden hand/er hannem lydig oc vnderdannig / i alle ting huad hand vil / huad hand siger / oc huad hand giør. Huilcket altsammen / intet andet er end saa meget at sige: Der som du skønt troer Christum / oc haffuer i hannem alt det du haffuer behoff til Salighed / da er det dog intet oc alt forgeffuis / der som du icke holder mig for din Gud / oc est mig vnderdannig.

Nu er det dog sant oc obenbare / at den hellige Kircke haffuer veret Paffue foruden / i det mindste / i fem hundret

dret Aar / oc at den Grædske Kircke/ oc mange andre Landskaff oc Tungemaals Kircker / endnu aldrig haffuer veret / oc ere icke end heller paa denne dag vnder Paffuen. Det er oc (som offte er sagt) en Menniske dict / som oss icke er bøden / wnødig oc forfengelig. Thi den hellige christelige Kircke vel kand ved saadant it Hoffuet foruden / oc bedre haffde veret det foruden/der som det icke haffde veret hende paaført aff Dieffuelen. Saa er oc Paffuedommet/ til ingen ting nyttigt vdi Kircken / thi det icke fører noget christeligt Embede. Huorfaare oc Kircken/ maa oc kand bliffue oc bestaa / Paffue foruden.

Oc lad det saa vere / at Paffuen vilde giffue det effter / at hand icke er den øffuerste Iure diuino, eller aff Guds bud oc befalning / Men for denne Sags skyld alene / at enighed i Christendommen / imod Kættere/ diss bedre kand ved matt holdis/ mand der for skal haffue it Hoffuet / som alle

andre ſkulle vide at rette ſig effter.
Da ſiger ieg ſaa / at ſaadant it Hoff-
uet / bleffue endda ved Menniſke der
til kaaret / oc ſtode i Menniſke kaar oc
mact / ſaadant Hoffuet igien at om-
ſkiffte oc affſætte / Som oc det Conſi-
lium til Conſtans / meſten ſaaledis
handlede met Paffuerne / affſætte de
tre / oc vdualde den fierde. Jeg lader
det (ſiger ieg) nu ſaa ved / at Paffuen
oc det Romſke Sæde vilde tage ſaa-
dant an / oc der vdi beuilge: Saa er
det dog wmueligt / thi hannem vilde
da vere fornøden / at hand ſkulde ven-
de op neder paa / oc forſtørre ſit gant-
ſke Regimente oc ſin Stad / met alle
ſine Louer oc Bøger. Summa / hand
kand det icke giøre.

Oc om hand det ſkønt vilde ind-
gaa / vaare dog Chriſtendommen in-
tet der met behiulpen / oc ſkulde ſiden
bliffue mange flere Kætteri / Raader oc
parti end tilforn. Fordi naar det ſkul-
de haffue det naffn / at Menniſken
icke ſkulde / aff Guds befalning / tuin-
gis

gis til at vere saadant it Höffuet lydi-
ge / men skulde skee aleniste aff Men-
niskens gode vilie: Da skulde det snar-
lige bliffue foractet / oc omsier icke be-
holde noget aff sine Lemmer eller Le-
demod. Vilde oc da icke vere fornø-
den / at det stedse skulde vere til Rom/
eller paa nogen anden sted / mere den
ene end den anden. Men paa huil-
cken sted Gud gaffue en Mand / som
der til duelig oc nyttig kunde vere. O
der vilde da bliffue meget i at sige / oc
det vilde føre megen vildfarelse i Ver-
den.

Derfaare kand Kircken aldrig be-
dre bliffue ved mact holden oc rege-
ret/end at wi alle leffue vnder it Hoff-
uet / som er Christus / Oc at Bisper-
ne/ verendis paa Embeds vegne/ al-
le hinanden lige (om de skønt paffuer-
ne effter at regne / ere wlige) fliteli-
ge holde tilsammen / met Endrectig-
hed i Lærdommen / Troen / Sacra-
menterne / Bønner oc Kiærligheds
gierninger. Saa som S: Hiero-

nimus scriffuer / at Presterne til Alexandria / samdrectelige/ oc alle tillige regerede Kircken. Som ocsaa Apostlerne giorde / lige saa oc alle Bisper fremdelis/ i den gantske Christenhed/ til saa lenge at Paffuen opløffte Hoffuedet / oc satte sig offuer alle andre.

Dette stycke vduiser krafftelige/ at hand er den rette Antechrist / oc Christi modstandere / den sig haffuer opsæt offuer Christum / oc imod hannem/efterdi hand icke vil lade Christne bliffue salige / hans Velde foruden / huilcket hans Velde dog intet er/ oc aff Gud huercken skicket er eller befalet. Det maa mand met rette kalde/ at sætte sig offuer Gud/oc imod Gud/som S: Paulus siger. Dette giøre dog huercken Tyrcker eller Tatter / i huore de ere Christendommens store Fiender. Men de lade tro paa Christum huem som vil / oc tage legemlige Skat oc Lydighed aff de Christne.

Sig offuenfor oc imod Gud at sætte.

Men

Men Paffuen vil icke tilstede Menniskken at tro/ men siger at mand skal vere hannem lydig/ saa bliffuer mand salig. Det ville wi icke giøre/ men heller dø der offuer vdi Guds Naffn. Dette kommer altsammen der aff/ at hand vil haffue Ord for/ at vere Iure diuino den øffuerste i den christelige Kircke. Derfaare maatte hand sætte sig lige ved Christus/ oc offuer hannem/ lade sig kalde/ først Kirckenis Hoffuet/ siden hendis Herre/ endelige ocsaa den gantske Verdens Herre/ oc plat berømme sig en Verdens Gud at vere/ til saa lenge/ at hand oc sig vnderstod/ at biude offuer Englene i Himmerige.

Oc naar mand vil holde Paffuens Lærdom imod Scrifften/ oc acte huad de tuende skil at/ da befinder mand at Paffuens Lærdom/ naar hun er paa sit allerbæste/ da er hun tagen aff den keyserlige oc hedniske Ræt/ oc lærer verdslige Handel oc Domme/ som hans Decretales vduise/ Dernæst lærer

Paffuens Lærdom.

Decretales.

lærer hun Ceremonier / om Kircker / Klædebon / Mad / Personer oc andre saadanne Barnelege / Fastelaffns handel oc Narreuerck foruden ende. Men i alt dette læris plat intet om Christo / Troen / eller Guds Bud.

Endelige er det intet andet / end it idel Dieffuelskab / der hand driffuer

Løgn.

sin Løgn / om Messen / Skiersild / Kloster / egne Gierninger oc Gudstieniste (huilcket er den rette Paffuedom) offuer oc imod Gud / fordømmer / affliffuer oc plager alle Christne / som saadan hans gruelige Gudsbespaattelse icke ville affholde oc ære / offuer all anden ting.

Derfaare lige saa lidet som wi kunde tilbede Dieffuelen for vor Herre oc Gud: Jo saa lidet kunde wi ocsaa lide hans Apostel oc Antechrist Paffuen i hans Regimente / for vort Hoffuet oc Herre. Fordi saa / Løgn oc Mord / Liff oc Siæl euiglige der met at fordærffue / det er (ret at sige)

Paffuens regiment.

hans paffuelige Regimente / huilcket

ieg

ieg vdi mange Bøger beuiſt haff-
uer

Vdi diſſe fire Artickler / ſkulle de faa nock at fordømme / naar Concilium ſkal holdis. Fordi de huercken kunde eller ville / vnde oſſ det mindſte Ledemod/aff en aff diſſe Artickle. Der maa wi lide paa oc lade det ſaa vere / vdi den fortrøſtning at Chriſtus vor HERRE haffuer angrebet ſin Modſtandere / oc fremdelis ocſaa vil angribe hannem / baade met ſin Aand / oc met ſin Tilkommelſe / Amen.

Fordi vdi Concilio komme wi icke at ſtaa for Keyſeren eller den verdſlige Øffrighed/(ſaa ſom til Augſburg ſkede) Thi da forſcreff Keyſeren den Rigſdag gantſke naadelige / oc lod met all Mildhed forhøre Sagerne. Men der ſkulle wi ſtaa for Paffuen oc Dieffuelen ſelff/ſom intet acter at høre/men alene at fordømme/myrde/oc at tuinge Folck til Affguderi. Derfaare maa wi i diſſe Sager icke kyſſe

hans

hans Fødder/eller sige: I ere min naadige Herre. Men som Engelen sagde hoss Zachariam til Dieffuelen: Straffe dig Gud Satan.

Tredie part aff Articklerne.

Disse efterfølgende Artickler/ maa wi tale om/ met lærde oc fornufftige Folck/eller oc handle dennem imellem oss selff indbyrdis/ Paffuen oc hans Rige/ acte icke meget om dennem. Fordi Samuittigheden gielder intet hoss dennem/ Men Penninge/ Ære oc Velde/ det giør Gierningen.

Om Synden.

HER maa wi bekiende/ som S: Paulus siger Rom: 5/ At Synden er kommen aff Adam

det

det ene Menniske / ved huis wlydig-
hed alle Menniske ere bleffne Synde-
re / vndergiffne Døden oc Dieffuelen.
Den kaldis Hoffuet Synd / eller Arff-
ue synd. Arffue synden.

Denne Synds frucker / ere frem- Arffue syndens fruct.
delis de onde Gierninger / som i de ti
Budord forbudne ere / som Vantro /
falsk Tro / Affguderi / Wgudfryctig-
hed / Fordristelse / Fortuiffuelse /
Blindhed. Oc vdi en Sum at sige /
Gud icke at kiende / eller hannem at
foracte. Dernæst at liuffue / at suerie
ved Guds Naffn / icke at bede oc paa-
kalde Gud / at icke acte om Guds
ord / wlydig at vere imod Forældre / at
ihielsla / wkyskhed / skyld / bedrageri.

Denne Arffue synd er en saa saa-
re dyb fordærffuelse i Naturen / at in-
gen Fornufft hende kiende kand / men
skal trois aff det som i Scrifften er o-
benbaret / Psal: 51. Rom: 5. Exo:
33. Gene: 3. Derfaare / er idel
Blindhed oc Vildfarelse imod denne
Arti-

Scholasti- corum Lærdom. Artickel/ det de haffue lært som kaldis Scholastici Theologi.

I. Adæ Fald. Som er/ at Menniskens naturlige kraffter / ere effter Faldet bleffne gantske wfordærffuede / Oc at Menisket haffuer aff naturen en ret Fornufft oc en god vilie / saa som Philosophi ocsaa lærer.

II. Item / at Menisket haffuer en fri vilie til at giøre det gode oc lade det onde/ oc tuert imod / det gode at lade/ oc det onde at giøre

III. Item/at Menisket formaar aff sin naturlige krafft / at holde oc giøre alle Guds Bud.

IIII. Item/ formaar aff naturlig krafft at elske Gud offuer alting/oc sin Næste lige som sig selff.

V. Item / at naar Menisket giør saa meget hannem er mueligt / Da giffuer Gud hannem visselige sin Naade.

VI. Item / at naar hand vil gaa til Sacramentet / er icke fornøden / at hand skal haffue it gaat forsæt/ at giøre

re det som gaat er. Men er nock / at hand icke haffuer it ont Forsæt / ont at giøre / saa aldelis god er Naturen / oc saa krafftigt er Sacramentet.

At det icke haffuer grund i Scriff- VII.
ten / at den hellig Aand met sin Naade giøris fornøden behoff / til gode Gier-ninger.

Disse oc andre saadanne mange stycker / ere rette Hedniske Lærdomme / de wi icke lide kunde. Thi de ere komne aff idel wforstand oc vanuittighed / baade paa Synden / oc vor Frelsere CHristus. Thi der som denne Lærdom skulde vere ret / da er CHristus forgeffuis død / efterdi vdi Mennisket er ingen skade eller Synd / huorfaare hand haffde behoff at dø. Eller oc hand skulde vere død for Legemet alene / oc icke ocsaa for Siælen / effterdi Siælen er sund oc karsk / oc Legemet alene hører Døden til.

Om Louen.

Huorfaare Louen er giffuen.

HEr sige wi / oc staa der paa / At Louen er aff Gud giffuen / først til at affuerie Synden / i det at hun forfærder met Trusel oc Straff / oc i det hun tilbiuder Naade oc Velgierninger.

Ryggeløse Mennisker.

Men det altsammen lyckedis ilde formedelst det onde / som Synden i Mennisket anrættet haffuer / Fordi en part ere der aff bleffne værre. Det ere de som ere bleffne Louen hadske oc vrede / for den skyld at hun forbiuder det de gierne giøre vilde / oc befaler / det de nødigt giøre vilde. Huorfaare / om de icke see vid for Straffens skyld / Nu giøre de mere imod Louen end de giorde tilforn. Det ere nu de onde oc ryggeløse Menniske / som giøre det onde / naar de haffue der til raaderom oc Aarsage.

Hycklere oc falske Helgen.

De andre bliffue forblindede oc fordristige. Lade sig tycke / at de fuldgiøre / oc kunde fuldgiøre Louen aff deris egen krafft / som nu her offuen

sagt

agt er om de Schole Theologis.
Der aff vorde Hycklere oc falske Hel-
gen.

Men Louens besynderligste Embede *Louens Embede oc krafft.*
r / at hun obenbarer Arffuesynden
met fruct oc alt / oc viser Mennisken/
huor saare dybt hans Natur falden
r / oc i affgrunden fordærffuet. Saa
at Louen maa breyde hannem/oc sige
hannem til / at hand icke haffuer eller
cter nogen Gud / oc tilbeder frem-
mede Guder / huilcket hand tilforn /
den Louens paamindelse/ icke tenckt
eller troet haffde. Der met bliffuer
hand forskrecket oc ydmyg giort/ for-
agt / fortuilet / oc vilde gierne / at
hand kunde bliffue hiulpen / oc veed
icke huor hand vil bliffue. Begynder
aa at bliffue Gud vred / oc at knurre
mod hannem. Det er da det som si-
is Rom: 3: Louen oprører Synden/
Oc Rom: 5: Synden bliffuer større
ed Louen.

Om Penitentze eller Bod.

DEt ny Testamente beholder dette Embede / oc bruger det/som oc Paulus giør/Rom: 1. der hand siger : Guds vrede obenbaris aff Himmelen offuer alle Mennisker. Item Rom : 3: All Verden er skyldig for Gud / oc intet Menniske er for hannem retfærdigt. Oc Christus siger / Johan : 16 : Den hellig Aand skal straffe Verden for Synd.

Dette er nu Guds Tordenslag / huor met hand giør lige gode / baade de obenbarlige Syndere oc de falske Helgen oc Christne / oc lader ingen aff dennem haffue ret met at fare/Oc driffuer dennem alle vdi forskrækelse/ at de maa forsage. Det er den Hammer (som Jeremias siger) mit Ord

Ier: 23. er en Hammer som sønderknuser Steenhalde. Det er icke actiua contritio, en giort Angersomhed / Men

Ret anger.

det er passiua contritio, den rette
Hiertens sorg / Døden at lide / oc at
føle hannem.

Oc det kaldis den rette Penitentz
eller Bod at begynde / Oc Mennisket
maa høre saadan en Dom : Det er
met eder alle intet beuent / huad heller
i ere hellige eller syndere / i maa io
for ens anderledis baade vorde oc giø-
re / end i endnu ere oc giøre. Jhuem
i ere / huor store i ere / i ere saa vise /
mectige oc hellige som i ville vere / her
er ingen from oc retfærdig.

Men til dette Louens Embede / Naadens tilsagn.
tilføyer strax det ny Testamente /
Naadens trøstelige tilsagn / formedelst
det hellige Euangelium. Den skal
mand tro. Som Christus selff siger /
Marc : 1 : Giører Penitentz oc troer Marc. 1.
Euangelium. Det er / bliffuer andre /
oc giører anderledis oc troer min For-
iættelse. Oc Johannes som vaar hans
Forløbere / kaldis en Penitentz Predi-
kere. Dog saa at hand predicker Pe-
nitentze / til Syndernis forladelse.

Det er / hand skulde straffe dennem/ oc giøre dennem alle til Syndere/paa det de kunde vide huad de ere for Gud/ oc kiende sig selff som fortabte Menniske / at de i saa maade kunde bliffue HERREN tilberede / Naaden at oppebære / oc aff hannem at vente oc anamme Syndernis forladelse.

Luc: 24. Saaledis taler CHristus selff / Lucæ 24: Mand skal i all Verden / predicke i mit Naffn/Penitentz oc Syndernis forladelse.

Lovens Embede vden Euangelium. Men ihuor Louen alene/saadan sin Gierning giør oc vdrætter / vden Euangelij tilgiørelse / da er det Døden oc Helffuede. Oc der ved maa Mennisket fortuile / som Saul oc Judas. Som oc S: Pouel siger: Louen ihielslar formedelst Synden.

Euangelij trøst. Men der imod giffuer Euangelium trøst oc forladelse / icke vdi en maade alene / men ved Ordet / Sacramenterne / oc saadant mere. Paa det at Forløsningen skal io rigelige vere hoss Gud / (som den 130. Psalme

siger) imod Syndsens store oc stercke Fengsel.

Nu maa wi holde de Sophisters falske Penitentz/ imod den rette Penitentz/ paa det mand diss bedre kand forstaa baade den ene oc den anden.

Om Papisternis falske Penitentz eller Bod.

DEt vaare wmueligt/ at de skulde rættelige haffue lært om Penitentz/ den stund de icke kiende/ huad den rette Synd er. Fordi (som her offuenfaare er sagt) de icke haffue en ret mening om Arffuesynden. Men sige/ at de naturlige Kraffter vdi Mennisket ere bleffne hele oc wfordærffuede/ at vor Fornufft kand ret lære/ oc vilien giøre der ret effter/ oc at Gud visselige giffuer sin Naade/ naar it Menniske giør saa meget som i hans Mact er/ aff sin fri Vilie. Scholasticorum Lærdom.

Her vilde nu følge effter/ at mand skulde giøre Penitentz for Gierninge Synderne alene / som kunde vere onde Tancker/ de mand beuilget haffde/ onde Ord/onde Gierninger/ som den fri vilie vel kunde haffue gaaet forbi. Thi en ond Tilbøyelighed / Lyst / oc onde Tilæggelser / vaar effter deris mening ingen Synd.

Penitentzis trende parter.

Oc til saadan Penitentz giorde de trende Parter : Anger / Scrifftemaal/ oc Scrifft plict eller fyldistegiørelse. Met saadan tilsagn oc fortrøstning/ at der som Mennisket ret angrede/ scrifftede/ oc fuldgiorde/ haffde hand der met fortient tilgifft oc forladelse/ oc betalet Synden for Gud der met. Oc i saa maade vijste de Menisken/ paa deris egne Gierninger/ i deris Penitentz. Der aff kom det ord paa Predickestolen / naar mand fortalde det almindelige Scrifftemaal Folcket fare : O HERRE Gud vnde mig saa lenge at leffue / at ieg kand

bøde

bøde for mine Synder / oc forbædre mit Leffnet.

Her bleff om Christo oc Troen/ eldrig it Ord omtald / Men mand haabedis til at offueruinde oc vdslætte Synden for Gud / met gode Gierninger. Ocsaa lade wi oss giøre til Prester oc Muncke / i den mening at wi selff vilde bruge vort kaste / Synden at afflegge.

Met Angeren haffde det sig saaledis : At effterdi ingen kunde betencke alle sine Synder (besynderlige de hand haffde bedreffuet det gantske Aar) sætte de saadant it Lappeuerck paa Skindkiortelen / at naar de wbeuiste Synder / siden komme dennem til hukommelse / skulde de dennem da ocsaa angre oc scriffte. Dissimellem skulde de vere Guds Naade befalede. Anger.

Der til met / effterdi ingen viste huor stor Angeren burde at vere for Gud / gaffue de saadan fortrøstning/ at huem contritionem icke kunde haff- Contritio.

ue / det er ret Anger oc fortrydelse /
Attritio. hand skulde haffue attritionem, huilcket ieg maa kalde en halff Anger / eller Angers begyndelse. Fordi de icke forstode / huad enten det ene eller det andet vaar at sige / heller end ieg det endnu forstaar. Saadan attritio bleff da kaldet contritio naar mand gick til Scriffte.

Oc der som saa skede / at nogen (maa ske) saagde hand kunde icke angre eller fortryde sin Synd / som kunde ske i skørcks Kiærlighed eller Heffngerighed / Tilspurde mand hannem / om hand da icke ynskte sig eller gierne vilde / at hand kunde haffue anger oc ruelse. Sagde hand da ia (thi huem vilde her sige ney / vden Dieffuelen selff) da anammede de det for anger / oc forlode hannem alle sine Synder / paa saadan hans gode Gierning. Oc her indførde de S: Bernardum til it Exempel.

Her maa mand see / huorledis den blinde Fornufft træffuer oc føl sig faare/

re / i de Sager som Gud tilhøre / oc søger trøst i sine Gierninger effter sit gode Tycke / oc intet kand tencke paa Christum oc Troen. Men naar mand vil see det ret an / da er saadan Anger / en Tancke som mand dicter oc giør sig selff / aff sin egen Mact oc Krafft / foruden Troen / Oc vden Christi kundskab. Huor vdi / naar den arme Syndere kom sin Lyst oc heffngerighed ihu / mere lystede at lee end at græde. Dennem vndertagendis som Louen kunde haffue rammet oc ret hit paa / eller som kunde haffue veret plaffuet aff Dieffuelen met en sorgefuld Aand / Ellers haffuer saadan Anger veret it idelt Hyckleri / oc haffuer icke qualt eller dræbt den syndelige Begiering. Thi enddog det skulde kaldis Anger / saa haffde de dog heller ydermere syndet / der som Orloff haffde veret giffuet

Met Scrifftemaalet gick det saa til / at huer Mand maatte opregne alle sine Synder (huilcket er en vmuelig

Scrifftemaal.

Alle synder at scrifte.

lig ting) det vaar it stort Martir. Men huilcke hand foriætte / de bleff-ue hannem met saadant skel oc vilkaar forladne / at naar hand kom dennem ihu / skulde hand enda scriffte dennem. Vdi saa maade kunde hand aldrig vide / naar hand reenlige nock scrifftet haffde / eller naar hans Scrifftemaal skulde omsier vere at ende. Dog bleff mand henuijst til sine Gierninger / oc saaledis fortrøstet / at io reenligere hand scrifftede / oc io mere hand skammede sig oc lod ilde paa sig selff for Presten / io beder oc fuldkommelige fuldgiorde hand for Synden. Thi saadan Ydmyghed (sagde hand) forhuærffuer visselige Naade hoss Gud.

Her vaar endnu ingen Tro eller Christus / oc aff Affløsningens krafft bleff hannem icke sagt it eniste ord. Men hans Trøst stod paa sine Synder at fortellie / oc sig selff at skamme. Men huad Martir / Hernskhed / oc Affguderi saadant Scrifftemaal haff-

haffuer affsted kommet / kand ingen opregne.

Den tredie part / som mand kaldede Scrifft / Plict eller Fuldgiørelse / gick endda allerlengst fra Ræt oc Sandhed. Fordisaa intet Menniske kunde vide / huor meget hand skulde giøre for en eniste Synd / end sige for dennem alle. Her funde de atter paa it andet Raad / at de sætte Folck ringe Scrifft oc Plict fare / som mand vel giøre oc holde kunde / som kunde vere fem Pater noster, oc en dag at faste. Huis videre igienstod aff Bod oc Bædring / det at fuldgiøre / vijste mand dennem hen i Skersild. — Fuldgiørelse.

Her vaar nu ocsaa ïdel Jammer oc Nød paafærde. Thi somme tenckte / de skulde aldrig komme aff Skersild / Efftersi / at til en dødelig Synd hørde sin Aars Plict oc Bod / oc i saa maade stod endda vor Tillid / paa vor Gierning oc Fyldistgiørelse. Oc der som mueligt haffde veret / at Bod oc Fuldgiørelse haffde kunde veret fuldkom-

kommen/da haffde Trøst oc Tillid al-
delis bleffuet der paa staaendis / oc
huercken Troen eller Christus haffde
bleffuet til ingen ting nyttig. Men
hun vaar wmuelig. Naarsomheldst
at nogen saaledis haffde giort Bod oc
Bedring i fulde hundrede Aar / saa
haffde hand dog icke vist naar hand
haffde bøt til fulde. Det maatte mand
da vel kalde / altid at giøre Penitentz/
oc dog aldrig at komme til Peni-
tentz.

Afflad. Her kom nu det hellige oc paffue-
lige Sæde i Rom / den arme Kircke
til hielp / Oc paafant det mand kalder
Afflad / oc der met borttog oc effter-
lod Fyldistgiørelsen / først styckeuis /
paa siu Aar / hundrede Aar etc. Oc
vdskiffte det iblant Cardinaler oc Bis-
per / at en kunde giffue Afflad paa
hundrede Aar / en anden paa hundre-
de dage. Men den gantske fuldgiø-
relse aff at giffue / beholt Paffuen hoss
sig selff.

Der

Der saadant nu begynte at bære Penninge hiem / oc den Marckedshandel met Buller oc Paffuebreff begynte at bliffue god / Saa optenckte hand det Gyldene Aar / oc lagde det til Rom. Det kaldis da Tilgifft paa all pine oc skyld. Der løb da Folck hen / thi huer Mand haffde gierne veret den suare oc wtaalige Byrde oc Last quit. Der met oplete hand oc skrabede at sig / all Verdsens Skatte oc Liggendefæ. Strax der effter foer Paffuen frem / oc gierde det ene Gyldene Aar effter det andet. Men io flere Penninge hand saa opsløg / io videre bleff hans Suelginde / Oc io mere hand fick / io mere vilde hand haffue. Gyldene Aar.

Paa sidkastet romorer oc regerer hand i Helffuede iblant de affdøde / Først met Messer oc Vigilier at stiffte / Siden met Afflad oc det Gyldene Aar / Oc endelige bleff der saa gaat kiøb paa Siælene / at hand gaff en Siæl løss for fire Huide.

Det-

Dette hialp endda altsammen intet. Thi Paffuen/ endog hand lærde / at Folck skulde forlade sig til saadant Afflad : Giorde hand det dog selff wuist. Thi hand sætte vdi sine Buller oc Breff / at huem som i hans Afflad oc Gyldene Aar vilde vere delactige / hand skulde angre oc scriffte oc giffue Penninge. Nu haffue wi her offuenfaare hørt / at saadan Anger oc Scrifftemaal / er hoss dennem wuist / oc it Hyckleri / Der til met viste oc ingen/ huilcken Siæl i Skersild vaar / oc huilcken icke. Oc der som nogen Siæl der i vaar / da kunde ingen vide/ huilcken aff dennem/ rettelige angret oc scrifftet haffde. Saaledis tog hand hine gode Penninge/ oc i midler tid fortrøstede hand dennem paa sit Velde oc Afflad/ oc viiste dennem dog alligeuel hen til deris wuisse Gierninger igien.

Gode gierning at selge andre.

Men vaare der nu nogle / som lode sig tycke/ at de viste sig icke skyldige i saadanne giernings Synder/ met

tan-

tancker/ ord oc gierninger/ ſom ieg oc
mine lige/ Muncke oc Preſter/ i Klo=
ſter oc Domkircker / lade oſſ tycke at
wi ſaadanne vaare / at wi met Faſte/
Vaagenætter / Bøner oc Meſſer at
læſe / met haarde Klæder oc Senge/
ſtode imod onde Tancker / oc vilde
met alffuere oc met mact vere hellige
Menniſker : Saa giorde dog det arff=
uelige metfødde Onde / iblant met i
Søffne (ſom oc S : Auguſtinus /
Hieronimus / oc andre bekiende)
huad det haffde paa ſig vdi arten. Oc
icke diſmindre haffde wi den Tancke/
huer om anden / at mange (ſom wi
lærde) vaare ſaa hellige / at de vaare
vden Synd / oc fulde aff gode Gier=
ninger. Saa at wi der paa metdeel=
te oc ſaalde andre Menniſker vore go=
de Gierninger / ſom wi haffde til off=
uers oc behøffuede icke ſelff/ at de ſkul=
e komme til Himmels for dennem.
Dette er io i Sandhed ſkeet / oc der
paa ere Breff/Segel oc Exempel for
Hender nock.

Saadanne haffde icke Penitentze behoff. Thi huad haffde de at angre/ efftherdi de icke samtyckte i nogle onde Tancker? Huad kunde de scriffte/ efftherdi de foruarede deris Ord oc Tale? Huorfaare vilde de fyllistegiøre/ efftherdi de vaare i Gierningen wskyldige/ saa at de oc kunde selge andre arme Syndere Retfærdighed som de haffde til offuers? Saadanne Helgen vaare oc de Phariseer oc Scriffteklaage i Christi tid.

Johan: Baptista en ret penitentz predickere.

Da kommer den gloendis Engel Johannes/ den rette Penitentze Predickere/ oc slar begge disse Parti tilhobe/ met it Tordenslag/ oc siger: Giører Penitentz. Nu tenckte de ene: Wi haffue io giort Penitentz. De andre tencke: Wi haffue ingen Penitentz behoff. Men Johannes siger: I skulle giøre Penitentz baade de ene oc de andre. Fordi eders Penitentz er falsk / oc de andre ere falske Helgen / oc behøffuer Synds forladelse den ene met den anden/ efftherdi i

paa

paa baade sider icke endnu vide huad
rætte Synder ere. Saa langt er det
fra / at i enten skulde angre eller bøde
for dennem eller oc holde eder aff den-
nem. Ingen aff eder er gode / i ere
fulde aff Vantro / Vforstand / kien-
de icke Gud / oc vide icke hans vilie.
Thi her er hand nu for Hender / for Ioh: 1.
huis skyld / fylde oc offuerflod wi skul-
le anamme Naade for Naade. Oc
intet Menniske foruden hand / kand
vere for Gud retfærdigt. Derfaare
ville i giøre Penitentz / da giører ret
Penitentz / eders Penitentz vil icke naa
til Maalet. Oc / i Hycklere som icke
haffue Penitentz behoff / I Ormeslæc-
te / Huem haffuer giffuet eder Viis-
hed / at i skulle vndgaa den tilkom-
men Vrede : etc.

Lige saa predicker oc Paulus / Rom: 3.
Rom: 3. Oc siger: Ingen er for-
standig / ingen er retfærdig / ingen ac-
ter om Gud / ingen giør gaat / icke en
eniste / alle ere de wduelige oc affal-
dige.

Act: 17. Oc i Apostlernis gierningers 17. Capit: staar saa screffuet: Nu biuder Gud oc befaler alle Menniske / allesteds uegne / at de skulle giøre Penitentz. Alle Menniske / siger hand / ingen vndertagen som er it Menniske. Denne Penitentz / lærer oss at kiende Synden / som er / At der er intet gaat i oss / huercken i Hud eller i Haar / oc wi maa plat bliffue ny oc andre Menniske.

Ret Penitentz. Denne Penitentz kommer icke frem vdi Styckental / oc i Staadere vijs / som hin anden / der allene bøder for Synden / som skeer met Gierningen. Hun er oc icke wuiss som hin anden. Thi hun icke disputerer huad Synd er oc huad icke er Synd / Men støder alt offuer en hob / oc siger / at det er altsammen Synd / oc idel Synd met oss. Huad ville wi da lenge giøre forskel / oc atskillighed paa Synder?

Anger. Derfaare er oc icke Angeren her wuiss / Fordi wi befunde intet gaat

hoss

hoss oss/ til noget gaat at tencke/huormet wi kunde betale Synden/ men en bloet fortuiffling / paa alt det wi ere/ tencke/tale/oc giøre etc.

Scrifftemaal.

Dißligeste kand oc Scrifftemaalet icke vere falskt/wuist / eller komme frem i Stycke tal. Thi huo som bekiender at det er altsammen met hannem idel Synd / hand begriffuer alle Synder/sætter ingen tilbage/oc glemmer ingen aff dennem.

Fyldestgiørelse.

Saa kand oc Fuldgiørelsen icke vere wuiss / thi hun icke er vore wuisse oc syndelige Gierninger. Men det vskyldige Guds Lams Pine oc Blod/ som bær Verdsens Synder.

Ret Penitentz.

Om denne Penitentz predicker Johannes / oc fremdelis Christus i Euangelio / saa giøre oc wi. Met denne Penitentz nedstøde wi til Jorden/Paffuen/oc giøre hannem til intet / oc alt det som er opbygt paa vore gode Gierninger / thi det er altsammen bygt paa en ond oc ful løss Grunduaal som intet verd er/ som er

Low oc gode Gierninger. Dog der ere ingen gode Gierninger for hende/ men idel onde Gierninger / oc ingen fuldkommer Louen (som Christus si- ger Johan: 17.) men ere alle Offuer- trædere. Der for er Bygningen idel falsk Løyen oc Hyckleri / naar den er paa det allerhelligste oc skøniste.

Synden som bliffuer igien i Kiødet.

Oc denne Penitentz varer hoss de Christne indtil Døden. Thi hun strider imod Synden / som endnu er i- gien vdi vort Kiød oc Blod / vor gant- ske Liffs tid. Som oc S: Paulus vidner Rom: 7. At hand haffuer en Kamp oc Fict met sine Lemmer / etc. Oc det icke ved sin egen Krafft / men ved den hellig Aands Gaffue / som føl- ger met Syndernis forladelse. Den- ne samme Gaffue / renser oc vdfeyer daglig dags den igienbleffne Synd / oc arbeyder paa at giøre Menniske retfærdigt / rent oc helligt.

Her aff vide huercken Paffuens Theologi, Jurister / eller noget Men- niske at sige. Men det er en Lær-

dom aff Himmelen obenbaret ved Euangelium/oc maa dog lade sig kalde Kætteri / hoss de vgudelige Menniske.

Men nu igien kand det vel ske/at nogle suærmerske Aander fremkomme / som oc vel mueligt er / at nogle allerede ere for hender (som de oc i Oprøret ere komne mig for Øyen) som haffue den mening / at alle de som haffuer en gang faaet den hellig Aand eller Syndernis forladelse/oc ere komne vdi Troen / om de der effter synde/ da bliffue de alligeuel i Troen/ oc saadan Synd skader dennem intet. De raabe ocsaa / oc sige : Giør huad du vilt / troer du / saa kand det intet skade dig. Troen vdslætter alle Synder. De sige end ydermere/At der som nogen synder / effter hand haffuer faaet Troen oc Aanden / da haffuer hand aldrig ret hafft den hellig Aand oc Troen. Saadanne affsindige Menniske haffuer ieg hafft mange for mig / oc befrycter at den samme

Dieffuel sider endnu i mange Mennisker.

Derfaare er det fornøden at vide oc lære / at der som de Mennisker som nu ere komne i Troen oc ere hellige / baade haffue endnu oc føle deris arffue Synd / oc daglige stride imod hende / oc giøre Penitentz / oc endda falde (maa ske) i obenbare Synd / som Dauid falt i Hoer oc Mord / oc Guds bespaattelse : At Troen oc Aanden da haffuer veret borte oc forloren. Thi den hellig Aand lader ingelunde Synden faa velde oc offuerhaand / at hun bliffuer fuldkommen / men strider oc giør Modstand / at hun icke maa giøre huad hun vil. Men giør hun huad hun vil / da er den hellig Aand oc Troen icke der hoss. Thi
1. Ioh: 3. det er som Johannes siger: Huem aff Gud fødder er / hand synder icke / kand oc icke synde. Oc er dog alligeuel
1. Ioh: 1. ocsaa Sandhed / det som samme Johannes scriffuer : Der som wi sige / Wi haffue icke Synd / da liue wi/

wi / oc Guds Sandhed er icke vdi oss.

Om Euangelium.

WJ ville nu igienkomme til Euangelium / som giffuer Raad oc Hielp til Synden / i mange atskillige maader. Thi Gud er offuermaade rig i sin Naade. Først ved det myndelige Ord/huor vdi predickis Syndernis forladelse i all Verden/ huilcket er Euangelij egit Embede. For det andet/ ved Daaben. For det tredie / ved det hellige Alterens Sacramente. For det fierde/ ved den hellige Affløsnings krafft / saa oc per mutuum colloquium & consolationem fratrum, det er / ved Broderlig Samtale/naar den ene trøster den anden. Matth: 18 : Vbi duo fuerint congregati, etc. Huor to bleffue forsamlede etc.

Det myndelige Ord.

DAaben er intet andet end Guds ord i Vandet / befalet ved hans indſkickelſe. Eller oc ſom S: Paulus ſiger: Lauacrum in verbo, Vandbaddet i Ordet / ſom S: Auguſtinus ſiger: Accedat verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Naar Ordet kommer til Elementet / da bliffuer det it Sacramente.

Thomas Aquinas. Derfaare holde wi icke met Thomas oc de Muncke ſom kaldis Prædicatores, ſom vdelade det Ord: Guds indſkickelſe: Oc ſige / at Gud haffuer lagt vdi Vandet en aandelig Krafft / ſom afftoer Synden formedelſt Vandet. Wi holde oc ey met

Scotus Scotus oc Munckene / ſom lære at Daaben afftoer Synden / aff Guds guddommelige Vilies biſtand / ſaa at denne afftoelſe ſkeer allene ved Guds vilie / oc plat intet ved Ordet eller Vandet.

Om Børn at døbe / er dette vor mening/ at Børn ſkulle døbis. Thi de høre ocſaa til den Forløſning ſom er ſkeet ved CHriſtum/oc at Kircken ſkal lade dennem den bekomme oc vederfaris.

Om Alterens Sacramente holde wi / at Brød oc Vin i Naderen er Chriſti ſande Legeme oc Blod / oc at det Sacramente bliffuer giffuet icke alleniſte de Fromme / oc aff dennem anammis : Men ocſaa aff de onde Chriſtne.

Oc at mand icke ſkal giffue en part allene. Wi haffue oc icke den høye Kunſt behoff/ ſom oſſ kand lære/ at vnder den ene part er lige ſaa meget ſom vnder begge/ ſom de Sophiſter oc det Concilium til Conſtants/oſſ ville lære. Thi om det end ſkiønt vaare ſant / at vnder en part er lige ſaa meget ſom vnder begge: Saa er dog/ den ene part at giffue / icke den Indſkickelſe oc Ordning / ſom CHriſtus haffuer ſtifftet oc befalet.

Oc

Oc besynderlige fordømme oc forbande wi i Guds naffn / dennem som icke alene forsige oc formene Folck begge parter: Men ocsaa dennem som met deris Velde oc Herlighed aldelis forbiude / fordømme oc laste denne Lærdom / som it Kætteri/ Huor met de sætte sig imod Christum oc offuer hannem / som dog er vor HErre oc vor Gud.

Om det at tale som mand kalder transſubſtantiatio, acte wi det skarpe Sophisteri plat intet. Der de sige/ at Brød oc Vin forlade oc miste deris naturlige Væsen / oc at igienbliffue/ allene Brødsens skickelse oc farffue/ oc icke ret Brød. Fordisaa det rimer sig / oc kommer offuer ens paa det allerbæste met Scrifften / at Brødet er oc bliffuer tilstede. Thi saa taler S: Paulus selff der om : Det Brød som wi bryde / etc. Oc / æde sig saa aff Brødet.

Om

Om Nøgglene oc Aff-løsningen.

Affløsning oc Kirckens Nøg-
le/ er it Embede oc it Velde/ som
Kircken aff Christo er giffuet/
til at binde oc løse Synden. Icke ale-
ne de groffue oc velbekynte Synder/
Men ocsaa de smaa oc himmelige/
som Gud allene kiender. Som screff- Psal: 19.
uit staar: Huem kiender oc kand skøn
paa/ huor offte oc meget hand sig for-
seer. Oc Paulus Rom: 7: klager
paa sig selff/ at hand met Kiødet tie-
ner Syndsens Low. Thi det er icke
vor mact/ men i Guds alene/ at
ømme huilcket Synd er/ huor stor
un er/ oc huor mange Synderne de
re. Som der staar screffuit: Gack Psal: 14.
ke i rette met din Tienere/ thi for
ig er intet leffuendis Menniske ret-
erdigt. Som oc Paulus 1. Cor: 4.
ger: Jeg veed mig vel intet paa at
aa/ men der met er ieg dog icke ret-
rdig.

Om

Affløsning.

EFterdi Affløsningen oc Nøglenis krafft / ocsaa er en hielp oc trøst imod Synden oc en ond Samuittighed / stifftet ved Christum vdi det hellige Euangelium / skal mand ved Hals oc Liff / ingelunde lade Scrifftemaal oc Affløsning afflegis vdi Kircken. Oc det besynderlige for de forskrækede Samuittigheders skyld / saa oc for det vnge oc groffue Folcks skyld. Paa det at det kand bliffue offuerhørt oc vnderuijst i den christelige Lærdom.

Synder at opregne / skal vere frijt.

Men Synderne at fortelie / skal vere huer Mand frit / huad hand fortelie vil eller icke vil. Thi saa lenge som wi ere i dette Kiød / kunde wi icke liuge / naar wi saa sige: Jeg er it armt Menniske / fult aff Synd / Rom : 7. Jeg føler en anden Low i mine Lemmer etc. Fordi saa priuata absolutio, efftersi hun kommer aff den helli-

ze Kirckis Nøglis embede/ skal mand hende icke foracte / men acte hende høyt/oc holde hende i stor Værdighed/ som oc alle andre den christelige Kirkis Embeder.

Oc i disse stycker/ som høre til det vduaartis myndelige ord/ maa mand staa der paa / at Gud icke giffuer nogen sin Aand oc Naade / vden ved oc met det foregaaendis vduaartis Ord. Paa det wi oss kunde vaacte oc beuare / for de mand kalder Enthusiaster, Det er / saadanne Aander som sig berømme / at de haffue Aanden for oc foruden Guds Ord / oc siden dømme oc tydt / oc bøye det myndelige Ord effter deris gode Tycke / som Thomas Myntzer giorde/ oc mange endnu gipre paa denne dag/ som ville vere skarpe Dommere imellem Aanden oc Bogstaffuen/ oc dog icke vide huad de anten sige eller beslutte. Thi Paffuedommet er ocsaa idel Enthusiasmus, i det at Paffuen sig berømmer/ at all Ræt er i hans Hiertis Skrin/

Enthusiaster.

Paffuedommet.

oc

oc huad hand met sin Kircke dømmer oc befaler / det skal vere Guds Aands Gierning oc Ræt / om det skønt er vden for det myndelige Ord / eller imod det.

Gen: 3. Det altsammen er den gamle Dieffuel oc den gamle Slange / som giorde ocsaa Adam oc Eua til Enthusiaster, om det vduaartis Guds Ord / oc førde dennem vdi Gæsteri oc deris egit gode Tycke. Huilcket hand dog ocsaa giorde met andre vduaartis oc liudelige Ord. Ligeruis som oc vore Enthusiaster, fordømme det liudelige vduaartis ord / oc tie dog icke selff stille / men pladre oc scriffue all Verden fuld. Ligeruis som den hellig Aand icke kunde komme formedelst Scrifften oc Apostlernis myndelige Ord / men skulde oc maatte komme ved deris Scrifft oc Ord. Oc huorfaare lade de icke deris Predicken oc Scrifft bestaa / indtil saa lenge at Aanden kommer aff sig selff i Menniskeh / før oc foruden deris Scrifft / som de sig bergøm-

berømme / at hand i dennem er kom-
men / foruden Scrifftens predicken.
Der om er icke tid her videre at scriff-
ue / Wi haffue ellers oc andensteds
nocksommelige dreffuit paa denne
handel.

Fordi ocsaa de som tro/ før end de
døbis/eller i Daaben bliffue troendis/
de haffue oc bekommet det/ formedelst
det foregaaendis vduaartis Ord/ saa
som de gamle/som ere komne til Skels-
alder / de maa tilforn haffue hørt / at
huem som troer oc bliffuer døbt / den
er salig/ om de end skønt bleffue vtro-
endis / oc finge den hellig Aand oc
Daaben / icke før end om ti Aar der
effter.

Oc Cornelius Act: 10. haffde offte Cornelius.
hørt iblant Jøderne / talet om den til-
kommendis Messias / huor ved hand
vaar retfærdig faar Gud/ oc hans Al-
misse tæckelig formedelst saadan Tro
(som Lucas oc kalder hannẽ retfærdig
oc gudfrycktig) oc icke kunde hand for-
uden saadant foregaaendis ord oc hø-

relse / tro oc vere retfærdig. Men S: Peder maatte obenbare ocsaa vnderuise hannem / at Messias / som skulde komme / huilcken hand indtil da haffde troet paa / vaar nu alt kommen / Paa det at hans Tro om den tilkommendis Messia / icke lenger skulde holde hannem fangen / iblant de forstockede oc vantro Jøder. Men at hand kunde vide / at hand nu skulde bliffue salig / formedelst den Messiam som nu vaar kommen / oc icke met Jøderne fornecte eller forfølge hannem.

Summa / Enthusiasmus sider i Adam oc hans Børn / fra begyndelsen indtil Verdsens ende / aff den gamle Drage i dennem stifftet oc forgifftet / Oc er alle Kætteriers / ocsaa Paffuedommens oprindelse / krafft oc mact. Derfaare skulle wi bliffue hart ved denne Artickel / at Gud met oss Menniske / icke anderledis vil handle / end met sit vduaartis Ord oc Sacramenterne. Men alt det mand sig berømmer / foruden dette Ord oc

Sacra-

Sacramenter / Det er Dieffue-
len.

Thi Gud vilde oc først obenbare Exod: 3.
sig for Mose/ved den brendinde Busk
oc det myndelige Ord. Oc ingen
Prophete / huercken Helias eller He-
liseus/ haffuer faaet den hellig Aand/
foruden de ti Budord. Oc Johan-
nes Døbere / er icke bleffuen vndfan-
gen/ foruden Gabrielis foregaaendis
Ord. Hand kom oc ey vdi Moders
Liff / foruden Mariæ røst oc stem-
me.

Oc S: Peder siger/ at Prophe- 2. Pet: 1.
terne haffue spaad oc propheteret/ icke
aff menniskelig Vilie / men aff den
hellig Aand/ Dog haffuer de det giort
som Guds hellige Mennisker. Men
foruden det vduaartis oc liudelige ord
vaare de icke hellige / meget mindre
haffde den hellig Aand tildreffuet den-
nem / til at tale / den stund de vaare
endnu vhellige. Thi de vaare (siger
hand) hellige/ den tid den hellig Aand
talde igiennem dennem.

Om Band.

Store Band. DEt store Band (som Paffuen det kalder) holde wi for en idel verdslig Straff / oc er oss Kirckętienere intet anrørendis. Men

Lille Band. det lille / det er / det rætte christelige Band/at mand icke tilsteder obenbarlige stiffsindige Syndere / at komme til Sacramentet / eller anden Kirckens meenskab/ indtil saa lenge at de rætte oc bedre sig/ oc affstaa aff Synden. Oc Predickanterne skulle icke blande den verdslige Straff / iblant den Aandelige Straff oc Band.

Om vielse oc Kald.

DEr som Bisperne vilde være rette Bisper/oc lade sig Kircken oc Euangelium meget vorde / Da maatte mand giffue dennem det effter/ dog aff Kiærlighed/ oc icke aff nøds Sag / at de skulde ordinere

nere oc confirmere oſſ oc vore Preſter;
Dog ſaa/ at mand ſkulde lade beſtaa/ all den vchriſtelige handels oc prectigheds narreuærck oc ſpøgeri.

Men efterdi de ere icke rætte Biſper/ eller io icke ville vere / men verdſlige Herrer oc Førſter/ ſom huercken predicke / lære eller døbe / oc ey communicere/ eller nogen Kirckenis gierning oc Embede ville giøre / oc der til met / forfølge oc fordømme dennem ſom ere kaldede / oc føre ſaadant Embede : Dog maa Kircken / for deris ſkyld/ icke vere Tienere foruden.

Derfaare / ſom de gamle Kirckens oc Fædrenis Exempel lare oſſ/ ville oc ſkulle wi ſelff/ ordinere de Perſoner ſom duelige ere til ſaadant Embede. Det kunde de oſſ icke formene eller forbiude / icke end effter deris egen Ræt oc Low. Fordi deris Louer formaa/ at ocſaa de ſom aff Kættere ere ordinerede/ ſkulle holdis for at vere ordinerede. Som oc S: Hieronimus ſiger om den Kircke i Alexandria / at hun i

begyndelsen haffuer veret regeret aff Bisper / formedelst Prester oc Predickere.

Om Prester deris Gifftermaal.

AT de Ecteskab haffuer forbodet / oc besueret Guds hellige Prestestat met euig Kyskhed / der haffue de huercken hafft Ræt eller Skel til / Men haffue handlet som antechristiske / tiranske oc fortuifflede Skalcke. Oc der met haffue de gifffuet Aarsage til allehaande / wtallige / forfærdelige oc gruelige Wkyskheds Synder / oc sidde endnu selff vdi dennem.

Jo saa liden mact / som enten oss eller dennem er giffuen / at giøre aff en Hand en Hun / eller aff en Hun en Hand / eller begge til intet at giøre: Saa liden mact haffue de ocsaa hafft / saadanne Guds Creatur at atskilie /

skilie / eller forbiude at de icke skulde
bo hoss hin anden / ærlige oc vdi Ecte-
skab. Derfaare ville wi icke sam-
tycke deris skendige Cælibat / oc ey
lide hannem / men haffue Ecteskab
oss frijt fore / saa som Gud det ordine-
ret oc indstifftet haffuer. Wi ville oc
ey sønderslide eller forhindre hans
Gierning. Thi S: Pouel siger / at
det er en Dieffuels Lærdom.

Om Kircken.

WJ bestaa dennem icke / eller
giffue dennem det effter / at de
ere Kircken / som de det oc icke
re. Wi ville oc icke høre eller lyde /
huad de vnder Kirckens Naffn biude /
ller forbiude. Fordi (Gud ske loff)
t Barn paa siuende Aar veed huad
Kircken er / oc at det er de hellige som Kirckens.
ro / oc de Faar som høre deris Hiur-
is Røst. Thi saa læse Børn: Jeg
roer en hellig / christelig Kircke.

 Den-

Denne Hellighed staar icke vdi Mæssesærcke/ ragede Kroner/ lange Kiortle/ eller andre deris Ceremonier/ som ere vden all Scrifft aff dennem optenckt: Men i Guds Ord oc i en ret Tro.

Huorledis mand bliffuer retfærdig faar Gud/ Oc om gode Gierninger.

HVad ieg her om hid indtil oc stadelige haffuer lært/ vdaff det veed ieg slæt intet at forandre eller omuende/ som er/ At wi formedelst Troen (som S: Peder siger) haffuer faaet oc anammet it andet nyt oc reent Hierte/ oc Gud for Christi skyld/ som er vor Meglere/ vil holde oss gantske retfærdige oc hellige/ oc end ocsaa holder oss/ alligeuel at Synden/ er icke endnu slæt oc aldelis død vdi vore Legeme/ saa vil Gud dog al-

lige-

ligeuel icke tilregne oss hinde/ eller vide noget aff hinde at sige.

Oc paa saadan en Tro / fornyelse oc Syndernis forladelse/ følger da gode Gierninger. Oc alt det som paa dennem/ eller ocsaa/ huad Bryst oc Bræck der findis/det skal icke regnis for Synd eller for Bræck at vere/ for den samme CHristi vor Herris skyld. Men Mennisket/ baade paa sin Persons oc paa sine gode Gierningers vegne / skal kaldis oc vere gantske retfærdigt oc helligt / vdaff Guds bare Naade oc Barmhiertighed / huilcken der er vdgiffuet oc vdbret offuer oss vdi Christo Jhesu vor HErre.

Derfaare kunde wi icke berømme oss / at wi fortiene meget met vore gode Gierninger/ Om de ansees foruden Naade oc Barmhiertighed. Men som screffuet staar : Huo som vil rose oc berømme sig / hand rose sig vdi vor Herre / det er / at hand haffuer en naadig Gud / Saa er alting gaat. Wi sige ocsaa fremdelis / At

huorsomheldst gode Gierninger icke følge/ der er Troen falsk oc icke ræt.

Om Klaaster Løffte.

EFterdi at Klaaster Løffte stride strax tuert imod den første Hoffuet artickel/ skulle de vere slæt afflagde. Thi det er dennem der Christus taler om Matth: 24: Ego ſum Chriſtus, etc. Thi huem der loffuer sig i Klaaster at leffue/ hand troer at hand fører it bedre Leffnet/ end den menige christne Mand/ oc vil met sine Gierninger hielpe til Himmels/icke sig alene selff/ men ocsaa andre Menniske. Oc berømme sig/ effter deris Thomæ Scrifft/ at Klaasterløffte maa lignis ved Daaben. Det er io idel Guds bespaattelse.

Om

Om menniſkelig Skick/ Bud eller Ordning.

DEt Papiſterne ſige / at menniſkelig Skick oc Sæt / tiener til Syndernis forladelſe/ eller fortiener Salighed/ det er vchriſteligt oc fordømt. Som Chriſtus ſiger : De tiene mig forgæffuis/ vdi den ſted at de lære ſaadan Lærdom / ſom intet andet er end menniſke Bud. Item/til Titum 1: Auerſantium Veritatem. Item/ det de ſige / at ſaadanne ſæt oc ſkick at bryde/ er Synd : Det er icke heller ret.

DIſſe ere de Artickle ſom ieg endelige maa ſtaa paa. Ieg vil oc ſtaa der paa / om Gud vil indtil min Død. Ieg veed oc intet her vdi enten at omuende / eller at efterlade. Vil nogen giffue noget effter / det maa hand giøre paa ſin Samuittighed.

Men

Men til en Beslutning / staar endnu tilbage Paffuens Kaaglesæck / om gæckelige børnactige ting / som ere: om Kircker at vie / Klocker oc Altersteene at døbe / oc Faddere at bede / som der til skulle giffue. Huilcket er at bespaatte oc forhaane den hellige Daab / oc derfaare skal mand icke lide saadant.

Kircker at vie.

Klocker at døbe.

Dernæst / om Lius / Palmer / vsyret Brød / Haffre oc Vrter at vie / etc. Huilcket dog ingen Vielse / enten kand vere eller kaldis / men er idelt Spaat oc Bedregeri. Met andet Kaagleri mere / huilcket wi befale / deris Gud oc dennem selff at tilbede / til saa lenge de bliffue kede der aff / Wi ville intet haffue der met at skaffe.

Tro-

Troens Be-
kiendelse / Doctoris
Martini Lutheri.

EFferdt ieg seer / at
Vildfarelse / Parti el-
ler Sæcter / bliffue io
enger oc flere / oc Satan icke aff-
ader at rase oc storme / Oc paa
et at ingen her efter / den stund
eg endnu er i Liffue eller effter
nin Død / skal haffue sig met
nig at behielpe / eller falskelige fø-
e min Scrifft / at bestyrcke deris
Vildfarelser der met / som Sa-
ramentens oc Daabsens Suer-
nere begynde at giøre : Da vil
g met denne min Scrifft / be-

kien-

kiende min Tro for Gud oc all Verden/ stycke for stycke/ vdi huilcken ieg acter at bliffue indtil Døden / oc der vdi (der mig Gud til hielpe) at gaa aff denne Verden/ oc at komme for vor HERRJS J-Hesu CHristi Domstoel.

Oc der som nogen paa min Død saa vilde sige : Der som Luther vaare denne tid leffuendis / da skulde hand vel anderledis lære oc holde om denne oc den Artickel/ thi hand den icke nocksommelige haffuer betenckt / etc. Der imod siger ieg / nu som da/ oc da som nu / at ieg disse Artickle / aff Guds Naade / paa det allerfliteligste haffuer betenckt / oc tit oc offte draget dennem igien-

nem

nem Scrifften frem oc tilbage.
Oc at ieg dennem saa visselige oc
stadelige beskytte oc forsuare vil/
som ieg tilforn haffuer forsuaret
Altarens Sacramente.

Jeg er icke nu drucken eller v-
betenckt/ Jeg veed huad ieg taler/
Jeg føler ocsaa vel huad det vil
kaaste mig i vor HERRIS
Jhesu Christi Tilkommelse paa
den yderste Dommedag. Der-
faare skal ingen giøre Skimpt
eller løse Tidender her vdaff/ Det
er mit fulde alffuere. Thi ieg/ aff
Guds Naade/ kiender Satan.
Hand kand meget foruende oc
foruilde i Guds Ord oc Scrifft/
Huad skulde hand icke giøre i
mine eller en andens
Ord?

Først

I.

FOrſt troer ieg aff Hiertet/ den guddommelige Maieſtatis høye Artickel / At de atſkillige Perſoner / Faderen / Sønnen / oc den hellig Aand / er en ræt / eniſte naturlig oc ſand Gud / Himmelens oc Jordens Skabere / vdi alle maade imod de Arrianer / Macedonier oc Sabelliner / oc andre ſaadanne Kættere oc Kætterier / Gen : 1. Ligeruis ſom det oc her til dags / altſammen haffuer veret huldet / baade i den Romſke Kircke / oc i den gantſke Verden / hoſſ de chriſtelige Kircker.

II.

Den middelſte Perſon i Gud.

FOr det Andet / troer oc veed ieg / at Scrifften oſſ lærer / At den middelſte Perſon i Gud / ſom er Sønnen / alene er bleffuen it ſant Menniſke / vndfangen aff den hellig Aand vden Mands tilgierning / oc født aff den rene oc hellige Jomfru Maria / ſom aff en ræt naturlig

turlig

turlig Moder. Som S: Lucas det altsammen klarlige bescriffuer oc Propheterne forkyndet haffue. Saa at icke Faderen eller den hellig Aand / er bleffuen Menniske/ som nogle Kættere lært haffue.

Oc at Gud Søn/ icke alene haffuer anammet Legemet foruden Siæl/ om nogle Kættere ocsaa lært haffue / nen ocsaa Siælen/ det er / en gantske uldkommen Menniskelig natur/oc er leffuen født en ret Sæd eller Barn/ om Abraham oc Dauid haffuer veret loffuet/oc Mariæ naturlige Søn/ di alle maade oc skickelse it ret Menniske / som baade ieg selff er oc alle andre/ Det foruden/at hand er foruden Synd / oc kommen aff Jomfruen alene/ formedelst den hellig Aand.

Oc at dette Menniske er sand Gud/ om den der bleffuen er en euig watillig Person/ aff Gud oc Menniske. Saaledis at Maria den hellige Jomfru / er bleffuen en ret sand Moder / ke aleniste det Menniskis / Christi/

Nestorianer. som de Nestorianer lære/ Men Guds Søns Moder. Som Lucas siger: Det hellige som i dig skal fødis / skal kaldis Guds Søn. Den er min oc allis HERre Jhesus Christus/Guds oc Mariæ eniste / rætte naturlige Søn/ sand Gud oc Menniske.

Guds Søn haffuer lidt for oss. Ocsaa troer ieg at denne Guds oc Mariæ Søn/ vor HERRE Jhesus Christus / haffuer ladet sig pine for oss arme Syndere / oc er bleffuen kaarsfestet/ død/ oc begraffuen / paa det hand vilde forløse oss aff Synden/ Døden / oc Guds euige Vrede / ved sit wskyldige Blod. Oc at hand paa tredie Dag er opstaaen aff Døden: oc opfaren til Himmelen / oc sidder hoss Guds den allmectige Faders høyre Haand/ en Herre offuer alle Herrer/ en Konning offuer alle Konger / oc offuer alle Creatur/ i Himmelen/paa Jorden / oc vnder Jorden / offuer Død oc Liff / offuer Synd oc Retfærdighed.

Thi

Thi ieg bekiender / oc veed aff Scrifften at beuise/ at alle Menniske ere komne aff it Menniske/ Adam/ oc at de aff hannem formedelst Synden arffue oc føre met sig det Fald/ Skyld oc Synd / som samme Menniske/formedelst Dieffuelens ondskaff oc arrighed begick. Oc ere saa alle met hannem/ fødde i Synd/ leffue oc dø i Synd/ oc maatte vere skyldige til den euige Død / haffde icke Jhesus Christus kommet oss til hielp/ oc taget saadan Skyld oc Synd paa sig / som it wskyldigt Lam / oc betalet for oss met sin Pine / Som hand endnu daglige træder for oss/ oc staar i stæden for oss/ som en trofast oc barmhiertig Meglere / Frelsere / oc vor Siælis eniste Biscop. Alle Menniske ere fødde i Synd.

HERR met forskiuder ieg oc fordømmer som idel Vildfarelse/ alle Lærdomme som prise vor fri vilie/ som den der strider strax tuert imod saadan vor Frelseris Jhesu Christi Hielp oc Naade. Fordisaa / efftersdi at Chri- Fri vilie.

ſto foruden/ vaar Døden oc Synden vore Herrer / Oc Dieffuelen voris Gud oc Førſte : Da kand icke vere vdi oſſ nogen Krafft eller Mact / intet Vid eller Forſtand/huor met wi ſkulde kunde ſkicke oſſ til Retfærdighed/ oc Leffuet/eller der effter tracte. Men maa vere forblindede oc fangne/ Dieffuelens oc Syndſens egne/ til at giøre oc tencke huad hannem behager/ oc Gud oc hans Bud er imod.

Ny oc gamle Pelagianer.

SAmmelunde fordømmer ieg ocſaa / de gamle oc ny Pelagianer/ ſom icke ville lade Arffueſynden vere Synd/ men at hun ſkal vere it Bræck oc it Feil. Men efftervdi Døden gaar offuer alle Menniſke / da maa Arffueſynden icke allene vere it Bræck / men er alt for ſtor Synd. Som S: Paulus ſiger : Syndſens ſold er Døden. Oc atter ſiger hand : Synden er Dødſens Braad. Saa ſiger oc Dauid/ Pſal : 51 : See ieg er afflet aff ſyndig Sæd / oc min Moder haffuer vndfanget mig vdi Synd.

Arffue ſynd.

Hand

Hand siger icke min Moder haffuer met Synd vndfanget mig / Men siger : Jeg / ieg / ieg er afflet aff syndig Sæd / oc min Moder haffuer vndfanget mig i Synd / Det er / ieg er i Moders Liff vaaxt aff syndig Sæd / Saa meget formaar den Hebraiske Text.

DErnæst forskiuder ieg ocsaa oc fordømmer / som idelt Dieffuels suermeri oc Vildfarelse / Alle Orden / Regle / Klaaster / Stifft / oc alt huis aff Menisken paafundet oc indsæt er / foruden Scrifften oc hende foruden / som met Løffter oc Forplictelser haffuer veret befattet / endog at mange store Helgen der vdi haffue leffuet / (som oc Guds vdualde / i denne tid / der met haffue veret forførde) oc ere dog omsier / ved Troen til Jhesum Christum / der fra forløste oc vnduigte. Thi anseendis / at mand saadanne Orden / Stifft oc Secter holder oc leffuer der vdi / i den mening at mand formedelst saadanne Veye / oc

ved ſaadan Gierning vil bliffue ſalig/
oc vndfly Synd oc Død : Da er det
obenbarlige oc gruelige at beſpaatte
oc fornecte / den eniſte Hielp oc Naa-
de voris eniſte Frelſeris oc Megleris
Actor: 4. Jheſu Chriſti. Thi oſſ er intet an-
det Naffn giffuet/ved huilcket wi ſkul-
le bliffue ſalige / vden dette ſom heder
Jheſus Chriſtus. Er oc wmueligt/
at der ſkulde vere flere Frelſere / Ve-
ye oc Maader / ved huilcke wi kunde
bliffue ſalige / vden ved den ene Ret-
færdighed/ ſom er vor Frelſere Jheſus
Chriſtus/ oc den hand oſſ ſkenckt haff-
uer oc fremſæt faar Gud / ſom voris
eniſte Naadeſtoel/ Rom : 3.

Det kunde vel vere gaat/at mand
hulde Klaaſter oc Stifft vid lige / i
den mening at mand der vdi kunde
holde vnge Folck til Lærdom / i Guds
Ord oc Scrifften / oc til chriſtelig
Tuct/ Paa det mand kunde der tilbe-
rede oc affrætte fine oc lærde Mend/til
Biſper / Sognepreſter oc andre Kir-
cketienere / ſaa oc dueligt Folck til det
verds-

verdslige Regimente / oc duelige lærde Quinders Personer / som siden kunde christelige holde Huss / oc affle Børn. Men en Vey til Salighed der at søge / det er en Dieffuels Tro oc Lærdom. 1. Timoth: 4.

MEN de rette Orden oc hellige Stifft / aff Gud indsatte / ere disse trende: Prestedommet / Ecteskabs stat / Oc den verdslige Offrighed. Alle de som sig lade finde vdi Sogne-preste Embede eller Ordsens tieniste / de ere i en hellig / ræt / god / oc Gud behagelig Orden oc Stat. Oc det ere de som predicke / vddele Sacramenterne / ere den almindelige Almissis Forstandere / Der til oc Klockere / Tienere oc Bud / som saadanne Personer tiene / etc. Saadan Tieniste er idel hellige gode Gierninger faar Gud.

Hellige Orden stifftede aff Gud.

Kircke-tienere.

Lige saa oc huem Fader oc Moder er / oc vel regerer sit Huss / oc opføder Børn til Gudstieniste / det er idel

Fader oc Moder.

del Helligdom/ hellig Gierning/ oc it helligt Orden.

Børn oc Tiuende.

Disligeste ocsaa/ huor som Børn oc Tiuende ere Forældre oc Øffrighed lydige/ er det oc idel Hellighed/ oc huem der vdi bliffuer befunden / den er en leffuendis Helgen paa Jorden.

Øffrighed.

I lige maade ocsaa en Første eller Herre/ Dommere/ Embitzmand/ Cantzeler/ Scriffuere/ Suenne ocsaa oc Tienerinder som saadant Folck tiene / Der til oc alle de / som vnderdanige lydige ere/ det er allesammen idel Helligdom/ oc for Gud it helligt Leffnet. Oc det for den skyld/ at saadanne tre Orden ere fattede vdi Guds ord / men huad i Guds ord er begrebit / det maa vere helligt Tingest. Thi Guds ord er helligt oc gør helligt / alt det som hoss det oc vdi det er.

Vndersaatte.

Christelige Kiærlighed.

Foruden disse trende Orden / er nu den almindelige christelige Kiærligheds Orden / i huilcken mand icke alle-

alene tiene de forbeneffnte trende Orden / Men i almindelighed huor som nødtørfftig er met allehaande Velgierninger/som er/at spise de hungrige/at læske de tørstige / at forlade vore Fiender / at bede gaat for alle Mennisker paa Jorden/ oc at lide allehaande ont i Verden.

See / disse alle maa mand kalde gode oc hellige Gierninger. Oc endog ingen aff disse Orden er nogen Vey til Salighed / Men den eniste Vey bliffuer bestaaendis offuer alle disse / som er Troen til Jhesum Christum. Thi der er saare stort forskæl paa / at vere hellig oc at vere salig. Salige bliffue wi alene ved Christum. Men hellige bliffue wi ved denne samme Tro til Christum / saa oc ved saadanne Orden som aff Gud ere stifftede. Saa kunde oc de Ugudelige haffue mange haande hellige Ting/oc ere dog der for icke salige ved dennem. Thi Gud vil haffue saadanne Gierninger aff oss til sin Loff

Hellig oc Salig.

oc Ære / oc alle de som ere salige i Christi Tro / de giøre saadanne Gierninger oc holde disse Orden.

Men alt det som om Ecteskabs Stat sagt er / skal mand ocsaa forstaa / om Enckestat oc Jomfru Stat. Fordisaa de høre dog ocsaa til Huset oc Husholdningen. Der som nu disse Orden / oc Guds egne Stifftelser / icke giøre Menniskene salige / huad skulde da de Dieffuels Stifft oc Klaaster giøre ? Som ere opkomne slæt foruden Guds ord / oc tilbedring stride oc rase de imod den eniste Vey / som er / Troens Vey.

Encke oc Jomfru stat.

III.

hellig Aand.

FOR det Tredie / troer ieg paa den hellig Aand / som met Faderen oc Sønnen er en sand Gud / oc euiglige kommer aff Faderen oc Sønnen / oc er dog vdi samme ene guddommelige Natur / en atskild Person. Ved hannem / som en leffuendis / euig / guddommelig Gaffue oc

oc Skenck / bliffue alle troendis Christne smyckede met Troen oc andre Aandelige Gaffuer / opuacte aff Døde / befriede fra Synden / glade giorde / oc trøstede / fri oc trygge i deris Samuittighed. Thi det er vor Frimodighed oc Traatzighed / at wi befinde denne Aands Vidnesbyrd i vore Hierter / at Gud vil vere vor Fader / forlade oss Synden / oc haffue skenckt oss det euige Liff / oc det altsammen formedelst Christi Fortieniste / som oss met sin Pine denne Aand fortient oc forhuærffuet haffuer / oc vi selff met vore Gierninger / icke fortiene kunde. Men bliffuer skenckt oc giffuen alle dennem som Christi ord høre oc anamme.

DIsse ere de tre Personer / oc den eniste Gud / som sig oss aldelis giffuet haffuer / met alt det hand er oc haffuer. Faderen giffuer sig oss met Faderen. Himmel oc Jord oc alle Creatur / at de skulle tiene oss / oc vere oss til Nytte oc Gaffn. Men denne Gaffue bleff

ved

ved Adams fald/formørcket/ oc giort
Sønnen. gaffnløs. Derfaare haffuer Søn-
nen siden ocsaa giffuet sig selff oss/ saa
oc alle sine Gierninger / lidelse / sin
Vijßhed oc Retfærdighed / oc sønnet
met Faderen paa vore veyne/ paa det
wi igien kunde bliffue leffuendis oc
retfærdige/ oc at wi igien kunde kiende
Faderen/ oc haffue hannem / met sine
Gaffuer.

Men efftèrdi denne Gaffue bleff
ingen Mand til nytte / om hun bleff-
ue saa hiemmelige skiult oc forbor-
gen / kunde oc da icke komme til oss:
Hellige Aand. Da kommer den hellig Aand oc giff-
uer sig oss gantske oc met alle/ hand
lærer oss disse CHristi Velgierninger
at kiende / som oss ere beuijste / hielper
oss at anamme oc beholde dennem /
nyttelige dennem at bruge oc vd at de-
le / oc dennem at formere oc forfrem-
me. Oc det giør hand induaartis oc
vduaartis. Induaartis ved Troen
oc andre aandelige Gaffuer. Vd-
uaartis ved Euangelium / ved Daa-
ben

en oc ved Alterens Sacramente /
Ved huilcke / ſom met trende Middel
c Maader hand kommer til oſſ / oc
ffuer vdi oſſ Chriſti Pine / oc giør oſſ
en nyttig til Salighed.

Derfaare ſtaar ieg der paa / oc veed det / at lige ſom der icke er vden it uangelium oc en Chriſtus : Saa e oc icke flere end en Daab. Oc at Daaben vdi ſig ſelff er en Guds Ordng / ſom hans Euangelium ocſaa . Oc / at / Ligeruis ſom Euangeim icke er falſkt oc wræt / for den ld at ſomme det falſkelige lære oc uge / eller oc icke tro det : Saa er e heller Daaben falſk eller wræt / n end ſaa vaare / at nogle den ammede / eller vdgaffue vden Tro / eller i anden maade den vilde miſge. Huorfaare ieg / aldelis forider oc fordømmer de Giendøberis Donatiſters Lærdom / ſaa oc andre is / ihuem de ere ſom igiendøbe lck;

Daaben.

Vedderdøbere Donatiſter.

Lige

Alterens Sacramente.

LIge saa taler ieg ocsaa oc bekiender / om Alterens Sacramente / at der vdi sandelige / CHristi Legeme oc Blod bliffuer myndelige æt oc drucket / vdi Brød oc Vin / om det end saa vaare / at Presterne som det vddele / eller de som det anamme / icke trode / eller i anden maade det misbrugede. Fordi det staar icke paa Menniskens Tro eller Vantro / men paa Guds Ord oc Ordning / Vden saa vaare / at de tilforn vilde forandre / oc anderledis vdtyde oc vdlegge Guds Ord oc Ordning / som Sacramenternis Fiender giøre paa denne Dag. Huilcke forvist intet haffue vden Brød oc Vin. Fordi de oc icke haffue Guds Ord oc den Ordning som hand haffuer indskicket. Men haffue omskifft oc forvent den / effter deris egit Sind oc gode tycke.

En hellig christelig Kircke.

DErnæst troer ieg / at paa Jorden er en hellig christelig Kircke / det er / en alle Christnis menighed / tall eller forsamling i all Verden / som

Chri

Christi Brud oc hans aandelige Lege-
me / huis eniste Hoffuet hand ocsaa
r. Bisperne eller Sognepresterne/
re icke Hoffuet eller Herrer / eller
Brudgommer offuer hende/men Tie-
nere oc Venner / oc (som det Ord /
Biscop / formaar) Tilsynsmend /
Forstandere oc Forsiunere.

Oc denne Christenhed er icke ale- Christenheden er atsprid i all Verden.
niste vnder den Romske Paffue eller
Kircke. Men vdi all Verden / saa
om Propheterne der om haffue for-
yndet/ at Christi Euangelium/ skul-
e komme offuer all Verden / Psal :
. Psal: 19. Saa at Christenheden
r legemlige atspredt vnder Paffuen/
Tyrcken/Persen/Tatter/oc alleuey-
e : Men aandelige forsamlet vdi it
Euangelio oc en Tro/ vnder it Hoff-
et/ som er Christus.

Thi Paffuedømmet er visselige Paffuedømmet.
et rette Antechristiske Regimente /
ller det rætte Christi Modstanderis
Tiranni/ som i Guds Tempel sidder
c regerer / met Menniske Bud / som
Chri-

Chriſtus forkynder / Matth : 24. oc Paulus / 2. Theſſal : 2. Oc endog Tyrcken / diſligeſte alle Kættere ihuor de findis / ocſaa høre til denne Vederſtyggelighed / om huilcken ſpaad er / at ſkulle komme oc ſtaa vdi den hellige ſted : Saa ere de dog icke at ligne ved Paffuedommet.

Synds forladelſe.

VDi denne Chriſtenhed / ihuor hun oc er / der er Synders forladelſe / der er it Naadens oc rætte Afflads Kongerige. Thi ſamme ſted er Euangelium / Daaben oc Alterens Sacramente. Huor vdi Synds forladelſe tilbiudis / hentis oc anammis. Er oc ſammeſteds / Chriſtus / Gud oc hans Aand.

Oc vdenfor denne Chriſtenhed / er ingen Salighed eller Synds forladelſe / men euig Død oc Fordømmelſe. Oc ihuad der end kand vere ſtor Hellighed til ſiune / oc mange gode Gierninger : Saa er det dog forloret Arbeyde. Men denne Synds forladelſe / er icke (ſom vdi Daaben) en

gang allene at vente/ som de Nouater Nouater.
lære : Men saa tit oc offte mand den
behøffuer/ saa lenge mand leffuer.

MEn det Affald / som den paffue- Paffuens
lige Kircke haffuer oc vdgiffuer / Afflad.
er it bedrægeri oc Guds bespaattelse.
Icke for den skyld alene / at de haffue
optenckt oc paafundet en anden
Synds forladelse / end den alminde-
lige / som i all Christenheden giffuis
ved Euangelium oc Sacramenterne/
huor met denne rætte Synds forla-
delse skendis oc til intet giøris : Men
ocsaa fordi / at de sætte oc grunde fyl-
distegiørelsen for Synden/paa Men-
niske Gierninger oc Helgens fortie-
niste / wanseet/ at CHristus allene /
kand giøre / oc haffuer giort fyldiste
for oss.

FOr de Døde/ efterdi Scrifften in- For de
tet der om formelder/holder ieg saa Døde at
fore/ at det er icke Synd/aff fri Gu- bede.
delighed saaledis at bede : Gode Gud/
der som det saa haffuer sig met Siæ-

len/ at hende staar til at hielpe/ da ver hende naadig. Eller i anden saadan Maade. Oc naar det en gang eller tyffer er skeet / saa lad det vere nock. Thi de Vigilier/Siælemesser oc aarlig Begengelse / ere til ingen Ting nyttige / oc ere Dieffuelens Marckindshandel.

Skersild. WI haffue oc intet i Scrifften om Skersild / Oc Dieffuelen haffuer visselige kommet det paa fode. Derfaare acter ieg / at oss icke er fornøden at tro / at noget Skersild er til/ Endog at alting er mueligt for Gud / oc hand vel kand lade Siælene pinis/ siden de ere atskilde fra Legemet. Men hand haffuer icke ladet det sige eller scriffue/ fordi vil hand icke at mand det skal tro. Jeg veed vel it andet Skersild / men der om er icke at predicke i Menigheden. Det er oc saadant it Skersild / at mand icke kand handle derimod / met Messer oc Vigilier at stiffte.

Hel-

Helgens paakaldelse / haffue andre Anfectit før end ieg. Det behager mig ocsaa / oc ieg troer at allene Christus / som er voris Meglere/at paakalde. Det siger Scrifften oss oc det er vist. Om Helgen at paakalde er intet i Scrifften. Thi maa det vere wuist/ oc er icke at tro.

Helgen at paakalde.

Met Olie at bestryge / der som det skede som Euangelium vduiser / Matth: 5. oc Jacobi 15. kunde ieg det vel lide / Men at giøre it Sacramente der aff / det haffuer intet paa sig. Thi ligeruis som mand i Messers oc Vigiliers sted/ vel maatte giøre en Predicken/ om Døden oc det euige Liff/ oc i saa maade hoss en Begraffuelse giøre Bøn/ oc betencke vort Endeligt / som det oc siunis at de Gamle haffue giort: Saa vaare det vel ocsaa smuct oc gaat/ at mand ginge til den Siuge / oc giorde Bøn oc Formaning. Vilde mand da met Olie bestryge hannem / det maatte vere friit i Guds Naffn.

Met Olie at bestryge.

Scrifftemaal. OM Scrifftemaalet / holder ieg oc veed det / at det bør at vere wtuingt / met ingen Low bebundet til nogen Tid/Person/Vijs eller Maade. Men efftersdi at Affløsningen intet andet er / end Guds egit Ord/oc icke anderledis skal tagis oc anammis/ end ligeruis som Gud den selff fremsagde : Derfaare oc efftersdi hun vdi Scrifftemaalet bliffuer tilsagt oc anammet / holder ieg Scrifftemaalet (for saadan Affløsnings skyld) for en salig / trøstelig oc nyttelig Ting/ vdi huilcken en bedrøffuet oc elendig Samuittighed kand søge oc finde Underuisning/ Trøst oc Hielp. Oc at huem den foracter / hand foracter Guds Ord / oc er icke Sacramentet værd.

Synders opregnelse. Dog siger ieg saa der hos/ at Syndernis opregnelse icke er forngøden / men er nock at it Menniske tilkiende giffuer / huad paa den tid hans Samuittighed trycker oc bekymrer.

Lige

Ige saa giøris oc icke behoff / at Preste Embede.
mand vilde giøre noget Sacramen-
e aff Ecteskab / oc Preste Embedet.
Oc ere ellers hellige Orden nock i den-
nem selff. Saa er io ocsaa Penitentz
ntet andet end Daabsens Krafft oc
Offuelse. Saa at der bliffuer hos
Euangelium de tuende Sacramen-
er alene / Daaben / oc HERRens
Nadere / vdi huilcke den hellig Aand
igelige tilbiuder oss / giffuer oc øffuer
oss Syndernis forladelse.

MEN frem for all anden Vader- Messen.
styggelighed oc gruelig Guds Be-
aattelse / acter oc holder ieg Messen
en allerstørste at vere / som vdraabis
e selgis for it Offer oc en god Gier-
ing / oc paa huilcken alle Kloster oc
Stifft paa denne tid ere grundede /
en om Gud vil / skulle de snart fal-
e omkuld oc ligge. Thi endog ieg
affuer veret en stor suar oc skendig
Syndere / oc haffuer min Vngdom
ordømmelige spilt oc fortæret: Saa

ere dog disse mine allerstørste Syn-
der / at ieg saadan en hellig Munck
haffuer veret/ oc met saa mange Mes-
ser / mere end i femten Aar / min kæ-
re HErre haffuer saa gruelige fortør-
net/ marteret oc plaffuet. Men Loff
oc Tack vere hans wsigelige Naade i
Euighed/ at hand haffuer ført mig aff
saadan Væderstyggelighed / oc mig
endnu daglige/ (dog ieg er saare v-
tacknemmelig) beuarer oc styrcker vdi
den rette Tro.

Derfaare haffuer ieg raadt/ oc
raader endnu / at forlade Stifft oc
Klaaster met deris Løffter / oc sig der
aff oc vdi den rætte christelige Orden
at begiffue/ Paa det mand kand vnd-
uige saadan deris Gruelighed / som
ere/ Messer oc den lastelige Hellighed/
Kyskhed Armod Lydighed. som staar vdi Kyskhed/ Armod oc Ly-
dighed / huilcket mand sig vdi den me-
ning foretager / at mand tencker der
met salig at vorde. Thi saa smuckt
oc gaat som det kand haffue veret vdi
Christendommens begyndelse / Jom-
fru

fru Leffnet at leffue : Saa gruelige
r det vdi dag / at mand der met for=
tecter CHristi Naade. Thi mand
and vel leffue / baade Jomfru / En=
ke / oc vdi Kyskhed / oc endog vere
aadan gruelig Guds bespaattelse for=
den.

Billeder / Klocker / Messeklæder / Billeder.
Kirckesmycke / oc Lius paa Alteret / oc
ndet saadant / holder ieg frijt at ve=
e. Huem som vil / maa gaa det
orbi. Dog saa at ieg acter Billede /
ff gode Historier saare nyttige at ve=
e / met saadan besked / at mand skal
er haffue sit fri Vilkaar / Thi ieg oc
ke holder met de mand kalder Bille=
estormere.

FOr det sidste / troer ieg at De døds opstan=delse.
de Døde skulle opstaa paa
Dommedag / baade de Onde
c de Gode / Paa det at huer da skal
namme paa sit Legeme det hand
haffuer fortient / Oc siden de Gode

euindelige leffue met Christo / oc de Onde euiglige dø met Dieffuelen oc hans Engle. Thi ieg icke holder met dennem/ som lære at ocsaa Dieffłene omsier skulle komme til Salighed.

Dette er min Tro. Thi saaledis tro alle rætte Christne / ocsaa lærer oss den hellige Scrifft / Men huad ieg her haffuer sagt forlidet/ skulle mine Bøger vel giffue mig Vidnesbyrd / Besynderlige de som ere nu sidst vdgaane etc.

Jeg beder oc alle fromme Hierter / at de her vdi ville giffue mig Vidnesbyrd / oc bede Gud for mig/ at ieg maa bliffue fast her vdi bestandendis indtil mit Endeligt. Thi (det Gud forbiude) der som ieg noget andet maatte vorde sigendis / i min sidste tid oc vdi Dødsens tuang/ da skal det dog intet gielde / oc vil her met obenbarlige haffue bekient / at det er Wræt / oc aff Dieffuelen ind-

indgiffuet. Der til hielpe mig min HERRE oc Frelsere IHEsus CHristus / met Gud Fader oc den hellig Aand / benedidet vdi Euighed /

AMEN.

Nicolaus Gram possideo.

Om den gamle oc rætte Kircke / Huad / Huor / Oc huordan hun er / Oc huor ved mand kand kiende hende.

Papisterne skiælde oss for Kættere / er denne Aarsage : De faaregiffue / at wi ere G v vig-

vigte oc traadde fra den hellige
Kircke / oc haffue anrettet en an-
den ny Kircke. Her til maa mand
suare / At efftersdi de sig selff be-
rømme at de ere Kircken / da ere de
plictige / saadant at beuise. Naar-
somheldst de det met en eniste
Grund beuise (megen Grund der
til / ere wi icke begerendis) da ville
wi giffue tabt / Ja wi ville kom-
me oc sige: *Peccauimus, miserere
nostri.* Kunde de det icke beuise /
da maa de bekiende (huad heller
de ville eller ey) at de icke ere Kir-
cken / oc at wi da ocsaa icke ere
Kættere / for den skyld / at wi ere
vigte fra den Kircke som mand in-
tet haffuer at acte. Ja efftersdi
der icke ere vden de tuende Kircker /
da maa wi endelige vere Christi
Kir-

Kircke / oc de Dieffuelens Kircke / eller tuert imod. Derfaare henger dette altsammen paa denne Punct / at mand beuiser huilcken den rætte Kircke er. Saa lenge denne Beuisning icke er forhaanden / da er det forgæffuis / at den ene Part berømmer sig Kircken at vere oc skælder den anden for Kættere. En aff Partene maa vere falsk oc haffue Wræt.

Thi der ere tuende Kircker / fra Verdens begyndelse indtil enden. Dennem kalder S: Augustinus / Cain oc Abel. Oc vor HErre Christus befaler oss selff / at wi icke skulle tage ved den falske Kircke / oc giør selff forskæl paa tuende Kircker / at den ene er den rætte / den anden den falske / Mat-

Tuende haande Kircke.

Mat: VII. Matth: 7: Vaacter eder for de falske Propheter / som komme til eder / i Faareklæder. Jhuor Propheter ere / der ere ocsaa Kircker som de lære vdi. Ere Propheterne falske / da ere Kirckerne oc falske / som efftersølge oc tro Propheterne.

Nu haffue wi end her til Dags icke kundet bekomme det hoss de Papister / at de dog vilde beuise huorfaare de ere den rætte Kircke / men de staa paa det Ord / Matth: 18. At mand enten skal høre Kircken / eller vere fortabt. Dog siger icke CHristus paa den sted / Huad Kircken er / Huor oc huilcken hun er / men hand siger: Jhuor hun er da skal mand høre hende. Det bekiende oc sige wi

ocsaa

ocſaa. Men vort Spørſmaal er/ Chriſti Kircke huor oc huilcken den er? *Non de Nomine*, icke huad hun heder/ ſpørge wi effter/ men huad hun er.

Det maa lignis vid/ om ieg tilſpurde en Drucken/ halffueys ſoffuindis/ Eller en Gæck: Kiere ſig mig huor er Kircken/ oc huilcken er hun? Oc naar ieg hannem ti gange ſaaledis tilſpurde/ oc hand mig da intet andet vilde ſuare end det ſamme: Kircken ſkal mand høre/ Kircken ſkal mand høre. Huorledis ſkal ieg dog høre Kircken/ effterdi ieg icke veed huor/ oc huilcken hun er?

Ja/ (ſige de) wi Papiſter ere bleffne vdi den Gamle ſeduanlige Kircke/ ſiden de hellige Apoſtlers tid.

tid. Derfaare ere wi de rætte/ oc komne aff den gamle Kircke/ hoss den ere wi oc bliffue indtil denne dag/ men i ere faldne fra oss oc ere bleffne en ny Kircke/ som er oss imod. Her suarer ieg Martinus Lutherus saa til: Huad om ieg da vilde beuise/ at wi ere bleffne ved den rette gamle Kircke/ Ja oc/ at wi ere den rætte gamle Kircke/ Oc at i ere faldne fra oss/ det er/ fra den rætte gamle Kircke affaldige/ oc haffue anrættet en ny Kircke/ som er den gamlis Modstandere? Lad oss det høre.

Daaben. FOrst oc fremmerst/ kand ingen benecte/ at wi io ere komne aff den hellige Daab/ saa vel som Papisterne/ oc haffue aff Daaben

den det Naffn/ at wi kaldis Christne.
Nu er Daaben icke noget nyt / eller
aff oss i denne tid paafunden. Men
er ræt den samme gamle Daab som
Christus haffuer indskicket / vdi huil-
cken Apostlerne ere døbte / saa oc den
gamle Kircke/oc fremdelis alle Christ-
ne/ indtil denne dag. Efterdi wi da
haffue den samme Daab / som den
første oc gamle Kircke / (som kaldis i
vor Trois Artickle Catholica, det
er/den gantske oc christelige Kircke)
haffuer hafft / oc ere døbte i ræt sam-
me Daab : Da høre wi vist til sam-
me gamle oc gantske christelige Kir-
cke. Huilcken lige met oss / oc wi li-
ge met hende / aff samme ene Daab
haffue vor oprindelse. Saa/at saa
meget Daaben er anrørendis er her
intet Forskæl paa farde / Nu er io
Daaben det første oc besynderligste
Sacramente/ foruden huilcket / alle
de andre intet ere/ som de selff maa be-
kiende. Derfaare kunde icke Pa-
pisterne / met Sandhed skiælde oss for
en

en anden eller ny Kircke / oc ey for Kættere / Efftersdi wi ere de gamle Daabs Børn / saa vel som Apostlerne selff / oc den gantske Christenhed / Ephes: 4. En Daab etc.

Alterens Sacramente.

DErnæst / skal oc ingen kunde benecte / at wi io haffue det hellige Alterens Sacramente / Lige oc aldelis saadant / som Christus det selff haffuer indskicket / oc Apostlene fremdelis / oc siden den gantske Christenhed haffuer brugt. Saa at wi æde oc dricke / met den gamle Kircke oc gantske Christenhed / aff en Disk / oc anamme met dennem / it / oc sielffsamme gamle Sacramente / oc icke haffue giort noget nyt / eller forandret noget der vdi. Derfaare ere wi met dennem en Kircke (Eller som S: Pouel siger : it Liff / it Brød) som æde met dennem aff it Brød / oc dricke aff en Kalck. Derfaare kunde Papisterne icke kalde oss en ny Kircke eller Kættere / vden de ville tilforn kalde Christum

tum/ Apostlene/ oc den gantske Christeenhed / Kættere/ som de oc (sant at sige) giøre. Thi wi ere met den gamle Kircke / en Kircke / vdi it Sacramente.

FOr det tredie kand ingen benecte / at wi io haffue de rætte gamle Nygle/ oc bruge dennem icke anderledis/ end til Synden at løse oc binde / som skeer imod Guds Bud/ saa som Christus haffuer dennem indsæt / oc den gantske Christenhed dennem haffuer bruget indtil denne dag. Haffue saa ns nygle oc deris brug/met den gamle Kircke. Derfaare ere wi aldelis den samme Kircke/ eller io vdi hende/ Thi wi giøre ingen ny Nygle / wi giøre oc ingen ny Lower. Ocsaa lycke wi icke Konger vdaff / oc i deris verdslige Herredømmer / men allene Syndere lycke wi der met/ i oc vdaff Himmerige / ligeruis som oc den gamle Kircke haffuer giort / Oc det effter vor Herris befalning. Saa at Papi-

Nyglene.

 sterne

sterne atter beliuge oss falskelige. Ja de laste vdi oss / oc skiælde oss for Kættere den gamle Kircke / Apostlene / oc der til met Christum selff.

Predicke Embedet. For det fierde kand ingen benecte / at wi haffue io Predicke Embedet oc Guds Ord / reent oc rigelige / oc at wi det io flitelige bruge oc lære / oc intet der vdi haffue blandet / aff ny Lærdom / vor egen eller Menniske Lærdom / Men ligeruis som Christus haffuer befalet / oc som Apostlene oc den gantske Christenhed haffuer giort. Wi opdicte intet nyt / men bliffue ved det gamle Guds Ord / som den gamle Kircke haffuer hafft. Derfaare ere wi oc met hende / den rætte gamle Kircke / oc en Kircke met hende / saa som den der lærer oc troer it Guds Ord. Derfaare bespaatte Papisterne atter igien Christum selff / Apostlene ocsaa / oc den gantske Christenhed / naar de kalde oss den ny Kircke oc Kættere. Thi de finde intet hoss oss vden

det

et gamle, som haffuer veret den gam=
e / oc befinde at wi ere hende lige / oc
n Kircke met hende.

For det femte / kand oc ingen dette benecte / at wi / Apostlernis Sym= bolum / som er den gamle Kirckis gamle Tro / io holde / tro / siunge oc ekiende / i alle Maade lige som hun / ntet der vdi forny / oc intet der til sæt= e. Oc der met høre wi til den gamle Kircke / oc ere it met hende. Derfaa= e tilstæder wi ey heller dette stycke / at wi met Sandhed / bliffue aff Papi= sterne skieldede som Kættere / eller en ny Kircke. Apostlernis Symbolum.

For det siette kand ingen benecte / at wi io haffue lige Bøn / oc det sam= me Fader vor / met den gamle Kircke / c intet nyt eller andet opdicte / at wi o siunge de samme Psalmer / loffue c prise Gud met endrectigt Hierte oc Mund / lige som Christus haffuer ert / Apostlene / oc den gamle Kircke et selff brugt / oc oss deris Exempel Bønnen.

effter at giøre haffue befalet. Saa at Papisterne atter / for den skyld / icke kunde skiælde oss for Kættere oc en ny Kircke / Eller de skulle først skiælde Christum / met sin kiære gamle Kircke.

Verdslige Herskaff at ære.

FOr det siuende kand ingen benecte / at wi io saa holde det / ocsaa lære / met dē gamle Kircke / at mand skal ære de verdslige Herrer / oc icke forbande dennem / eller tiltuinge at kysse Paffuens Fødder. Saadant haffue wi icke heller paa ny opdictet / Men S: Petrus / 1. Pet: 2: Forbander dennem / som saadant aff ny paafinde / eller effter dennem giørendis vorde. Oc S: Paulus Rom: 13 / Falder oss bi / oc der til met den gantske gamle Christenhed. Saa at wi ocsaa her vdi / icke kunde vere eller kaldis noget nyt / som Papisterne sige / oc der met laste Gud selff vdi oss. Men wi ere aff den gamle hellige Apostoliske Kircke / oc hende høre wi til / som hendis

rætte

rætte Børn oc Lemmer. Thi wi al-
id paa det troligste haffue lært / at ve-
re vor Øffrighed / vere sig enten Key-
ere eller Første / lydige / Wi haffue oc
selff veret det / oc hiertelige giort Bøn
or dennem.

Ecteskab.

FOr det otende kand ingen necte / at
wi io loffue oc prise Ecteskabs Stat
om en velsignet oc behagelig Guds
Gierning oc Ordning / til Liffs fruct
c imod den kiødelige Vtuct. Oc
wi haffue icke hannem / aff oss selff /
ørst opdictet / ey heller aff ny optenckt
ans brug oc nytte aff oss selff / oc me-
et mindre / som wi lærer / hannem
orbodet / Men i lige saadan maade /
om Gud hannem aff førsten haffuer
kabt / som Christus hannem haffuer
tadfæstet / oc som Apostlene oc den
amle Kircke hannem æret oc lært
affue : Saa ere wi bleffne i den sam-
me gamle Regel oc Guds Ordning /
Oc der met ere wi samme gamle Kir-
ke lige / ia hendis rætte artige Lem-

 mer.

mer. Saa at mand her atter kand
see/ at Papisterne tillegge oss falskeli-
ge / at wi haffue foreffattet noget
nyt.

Forføl-
gelse for
Ordes
skyld.

FOr det niende kand ingen benecte/
at wi io haffue den samme Plaffue
(som S: Petrus siger) som vore
Brødre i Verden haffue. Mand
forfølger oss allesteds/ Myrder/ Sen-
cker/ Henger/ oc bær allehaande Plaff-
ue paa oss for Guds Ords skyld / at
det gaar oss lige som den gamle Kir-
cke. Oc i dette Stycke ere wi hende
lige offuer alle maade / at wi vel maa
sige/ at wi ere den rætte gamle Kircke/
eller io met hende lodtagne / delacti-
ge/ oc hendis Staalbrødre i Plaffuen.
Thi wi haffue icke aff ny opdictet/
men wi finde oc fornemme det/ Ja wi
ere/ som oc samme gamle Kircke/ Her-
ren lige vdi Kaarsset.

Annas oc Caiphas met Prester-
ne/ staa for Kaarsset oc bespaatte Her-
ren/ offuen paa til/ at de haffue kaars-
festet

festet hannem. Saa giør oc Paff-
uen / hans Cardinaler oc Muncke.
De haffue sagt paa oss / fordømt oss/
myrt oss/ oc vdgydet vort Blod/oc bæ-
re Last oc Spaat oc spee paa oss tilbe-
bring. Der staa oc Krigsmend / det
er/en part aff de verdslige Herrer /oc
giffue last paa oss ocsaa de. Den
Skalck ocsaa Røffueren paa den ven-
stre Haand H: M: met sin Anhang/
(Den Gud allerede haffuer dømt/ oc
hannem i Band ophengdt til Helff-
uede) hand maa oc haffue sin Last oc
Bespaattelse der hos. Saa at mand
rigelige maa see dette stycke paa oss/
som it ræt Tegn til den gamle Kircke.

FOr det tiende kand ingen benecte/ at wi io icke giøre som oss vederfa- ris. Thi wi icke vdgyde Blod / myr- de/ henge/eller heffne oss/ som wi off- te haffde hafft effne til/oc endnu kun- de giøre. Men at wi som Christus/ Apostlerne oc den gamle Kircke haff- ue giort / lide det / formane / oc bede Gud for dennem / ocsaa offuerlest vdi

Kircken bruger ingen Heffn.

Kircken/vdi Letanier oc i Predicken/
i alle maade som vor HErre Chri-
stus giort oc lært haffuer/ lige som oc
den gamle Kircke. Saa at wi oc her
vdi holde oss effter den gamle Kirckis
Skick oc Maade.

DE efftersdi Papisterne vide nu/
at wi i alle disse stycker oc andre
saadanne/ ere den gamle Kir-
cke lige / oc kunde met Sandhed kal-
dis den gamle Kircke (Thi disse Sty-
cker ere icke ny eller aff oss paafundne)
er det it stort Vidunder / huorfaare
de saa wbluelige fordriste sig at belius-
ge oc fordømme/ligeruis som wi vaa-
re faldne fra Kircken / oc en anden ny
Kircke haffde anrettet. Anseendis at
de intet nyt hos oss kunde finde/som io
haffuer veret / oc ved mact huldet/ i
den gamle oc rette Kircke/ i Apostlers
nis tid. Derfaare acter ieg foruist/
Dan: 7. at dette er den tid / som Daniel omtal
i det siuende Capittel: Den gamle
(antiquus dierum) sætte sig/ effter at
det lille Horn haffde fuldspaattet / oc
huldet

huldet Dom. Fordi den gamle Kirc-
cke / skin her for igien (ligeruis som
Solen/naar Skyerne ere forbi/som
før skiulte hende / at hun icke kunde
skinne) oc det bespaattendis Horn vil
falde oc ,forkomme/ oc bliffue Ende
paa alting / som sammesteds oc saa
screffuet staar/oc sig nu i Gierningen
selff vduiser/ Huor om videre at tale/
icke nu er betimeligt.

NV maatte nogen sige: Eder fattis endnu it stycke/som er/ Fasten. Thi i Kattere/faste icke (sige de.) Ah HErre Gud/ haffue wi noget eniste stycke/ aff den gamle Kircke/da er det (Gud forkiert) Fasten. Haffue Papisterne noget stycke aff den ny Kircke/da er det dette / at de plat intet faste/ oc leffue i Suff / End oc saa paa deris Fastedage / mere end om de hellige Dage. Men wi faste icke alene/ men lide (met S: Paulo) Hunger oc Sult. Huilcket wi daglige see vore fattige Sogneprester/deris Hustruer oc Børn/oc andre Fattige/vdaff Dy-

nene. Huilcke neppelige haffue Vand oc Brød/oc gaa tilmet nøgne/oc haffue intet eget. Bonden oc Borgeren giffuer intet / Adelen tager / Saa at wi ere faa som noget haffue/oc kunde dog icke hielpe alle. Stifft oc Klaaster skulde der paa raade bod. De andre ligge deris Gerighed effter / Der met maa Lazarus hunger dø / oc Papisterne haffue gaat gammen her vdaff. Men de beuise her met / at wi ere den gamle Kircke / som aff Dieffuelens Børn haffue Spaatten til Skaden.

Lazarus døer aff hunger.

Her met haffue wi nu beuist / at wi ere den rætte gamle Kircke / it Liff oc en Menighed/ met den gantske hellige christelige Kircke. Beuiser nu ocsaa i Papister / at i ere den rætte gamle Kircke / eller hende lig. Men det kunde i icke giøre/ Men ieg vil beuise/at i ere den ny/falske Kircke/som altid er affaldig fra den rette gamle Kircke/ oc bliffuer Dieffuelens Hore oc Schole.

Om

Om den ny/ falske Kircke/Huad/Huor/ Oc huordan hun er/Oc huor ved mand kand kiende hende.

FØrst bliffue i icke hos den første gamle Daab / Fordi i haffue opdictet eder aff ny mange andre Daabe/Oc i lære at den første Daab er siden ved Synden forlaaren / Oc / at mand derfaare skal fyllistgiøre met egne Gierninger/ besynderlige met Klosterleffnet/ der met bliffuer mand saa reen / som mand vaare nys gangen fra Christi Daab. Der met haffue i fylt Verden fuld/ aff Kircker oc Kloster.

Ny Daab oc Hellighed i Paffuedømmet.

Oc dette Stycke / som er Satisfactio, det er/Fuldgiørelse/haffuer veret en Begyndelse oc Kildespring / en Dør oc Indgang til all Guds bespaatelse

Fyllistgiørelse.

telse

telse vdi Paffuedømmet/Ligeruis som Daaben er en Begyndelse oc Indgang/ til all Naade oc Synds forladelse. Thi huor som Daaben icke er/ der hielper huercken Sacramente/ Affløsning eller nogen ting. Oc haffde Fyllistgiørelsen icke opkommet /da haffde mand icke heller fundet paa Afflad/Pillegrimsfærd/Brødreskaff/ Messer / Skiersild / Klosterhandel/ Stifft/saa oc ey største parten aff all paffuelig Vederstyggelighed / saa haffde oc ey Paffuedommet bleffuet saa fet oc sterckt som det er. Derfaare haffue de met alle rætte/kaldet hende en Daab i deris Kircke. Thi hun haffuer vircket oc skaffet mangehaande Daabe / Sacramenter oc Synds forladelser/ Ja oc stor oc høy Hellighed / som er egen Retfærdighed oc Gierningshellighed/huor om wi meget haffue screffuet. Huem haffuer eder det befalet? Eller huor staar det screffuet? Huor finde i det vdi den gamle Kircke? at i saadan Daab oc

ny

ny Hellighed maa opdicte: Huem er nu her Kættere / affaldig / oc den ny Kircke?

FOr det andet/haffue i vdspred eders Afflad offuer all Verden / som en Daab/ ia som en Vandflod/som afftoer Synden. Saa at i Verden/icke er en Vinckel eller Vraa / som eders Afflad icke er hensoldt oc hengiffuet/ oc all Verden er fuld aff Breff oc Segl. Huem haffuer befalet eder det? Eller huor staar det screffuet? Huor finde i det i den gamle Kircke / at i maa stiffte saadane Daabe oc Syndsens afftoelse? Huilcken er nu den ny Kætterske Kircke? Monne i icke vere den Dieffuelens Horekircke? Afflad.

FOr det tredie / haffue i oc henforsent vijt Vand oc Salt / icke i alle Kircker allene/men ocsaa i alle Vinckler oc Vraar/som en Syndsens Daab eller afftoelse / oc til met haffue i lært fra eder stor Traaldom der vdi / saa som Distinct: 3. aquam sale &c. vduiser. Huem haffuer eder befalet det? Vijt vand oc Salt.

Huor

Huor staar det screffuet? Huor finde i det vdi den gamle Kircke eller Apostlernis indskickelse? Huilcken er nu her den ny affaldige Kircke?

Pillegrims gang.

FOr det fierde / haffue i stifftet Pillegrims reyser / Afflad oc Synds forladelse der met at fortiene. Huilcket/efftersdi det skeer Nøglenis embede foruden/formedelst egen fortieniste/da er det oc en ny Daab/oc anden Syndsens afftoelse. Huem haffuer befalet eder det? Huor staar det screffuet? Huor finde i det i den gamle Kircke/ at i skulde stiffte saadan en ny Daab oc Synds forladelse? Huem er nu her den ny affaldige Kircke?

Gilder oc Brøderskab.

FOr det femte/ haffue i stifftet Brøderskab/ saa mange at de icke kunde telies / oc der met giort Verden fuld aff Breff oc Segl/ oc det altsammen til Afflad/oc Synds forladelse at fortiene. Huilcket alene er den hellige Daabis oc Sacramentis embede oc Gierning. Huem haffuer befalet eder det? Huor staar det screffuet? Huor fin-

finde i det vdi den gamle Kircke: at i maa stiffte saadan ny forladelse eller fortieniste. Oc huem kand det alt fortelie/ huor mangehaande ny Skick i haffue opdictet/ Synden at forlade/ for Penninge oc fortieniste: Huilcken er her den ny Kircke: met ny Lærdôme oc Sacramenter/ aff huilcke huercken Christus/ Apostlene/ Scrifften eller den gamle Kircke/ intet aff vist haffue.

For det siette/ Huem kand fortelie alle de ny Fund som i haffue opdictet/ vdi det hellige høyuærdige Christi Legemis oc blods Sacramente: huem haffuer befalet eder det: huor staar det screffuet: oc huor finde i det i den gamle Kircke/ at i først maa tage oc berøffue den gantske Kircke dette Sacramente fra / oc icke vnde hende vden den ene part alene/ oc giffue Presterne det hele Sacramente oc ingen anden:

Alterens Sacramente den gantske Kircke fra røffuet.

For det andet / at giffue Folck den samme ene Part / icke der met at lære oc formere Troen/ men det at foruende til en Gierning/ giort vdi Kirckens Lydighed.

For

For det tredie/ det gantske Sacramente (om det oc da er it Sacramente) icke at bruge til Christi ihukommelse/ offuerliust om hannem at predicke/ oc for sine Velgierninger hannem at loffue oc tacke/ Men at giøre der aff it Presteoffer/ oc en arrig Skalckis egen fortieniste/ andre den at sellie/ oc Siælene i Skiersild met at dele/ oc at offre for all timelig Nødtørfftighed/ ligeruis som det vaare en hednisk Augudstieniste/ Ja ligeruis som it skendigt Paltemarcket/ huor til i det paa det aller bespaatteligste oc grueligste haffue omuent. Oc der met haffue i skiult oc vdslæt Christi ihukommelse/ huor til hand det stifftet oc indskicket haffuer.

Oc der i end ellers vaare saa reen en Kircke/ som Apostlernis Kircke kunde vere/ oc end da meget reenere/ Da giør dog dette ene gruelige oc forfærdelige stycke/ huilcket i aff Dieffuelens Raad aff ny haffue opdictet/ eder til den ny affaldige oc kætterske Kircke/

Kircke/ia til Dieffuelens fornembste Hore / oc til en Helffuedis Schole. Thi dette stycke er saa fortuifflet oc grundløst ont/at ingen Tunge i dette Liff det fortelic kand/ey noget Hierte begribe / før end den yderste Dag kommer.

Læser/ samler oc skraber i hob / alt det onde/som i alle/oc Dieffuelen met eder/ imod oss kunde opdicte / oc liuer end da tusindefold mere der til / saa skal det dog icke bliffue / vden en liden Skæff/imod denne Bielcke/paa huilcken icke en / men vden tuiffl / alle Dieffle / oc alle argiste Skalcke/ nu i sex hundrede Aar haffue tømret. Det er ræt it aff de stycker / som Christus kalder en Vederstyggelighed paa den hellige Stæd. Derfaare icke alene skulle wi oc maa fly fra eder/ som fra Guds store Vrede / men Himmel oc Jord/ ocsaa sig befrycter oc skyr / ved saadan en mordere Kule. Thi der kand icke allene ingen Kircke vere/ huor dette stycke findis: Men det giør

Veder-styggelighed paa den hellige Stæd.

der aff det argiste stinckendis Priuet/ som i Verden kand vere.

Tørcker / Tatter oc Jøder / ere (langt fra) icke saa arrig en Mordere kule / som den Papistiske Kircke er i dette stycke. Thi de alene fornecte Christum/ oc vende hannem Ryggen til: Men disse tage hannem i dette stycke for sig/ bespytte/ bespaatte/ laste/ besmitte/ oc martere hannem / oc lege it meget grueligere Passion spil met hannem/ end der hannem vederforis legemlige aff Jøderne. Ja/ gaar nu hen/ oc berømmer eder den hellige Kircke at vere / som wi ere frafaldne. Dieffuelen maa bliffue hos eder i saadan en Kircke/ oc hos alle dennem som holde met eder. Gud beuare oss der for / som hand oc naadelige haffuer reffuet oss der fra/ Huor for hannem skee loff oc tack i Euighed.

Ny Nøgle. FOr det siuende/ Huem haffuer befalet eder saadant nyt at paafinde: at i haffue smedet ny Nøgle/ ia tuende falske Diricker/ met huilcke i icke fore-

lade

de eller beholde Synden / saa som
e gamle Nøgle giøre / baade hos oss/
c i den gantske gamle Kircke / men
tiffte der met aff ny/Synd oc Mord/
om ellers ingen er/ vdi eders ny/aff-
aldige oc morderske Kircke. Oc det
er met / at i christelige Samuittig-
eder/met wlidelige oc wtallige Louer
ange oc binde/ forskræcke oc ihielsla/
di Mad/Dricke/Klædesid/Stæder/
Dage oc anden saadan vduaartis
Ting/som Christus haffuer liust fri
t vere (Coloss: 2) oc den gamle Kir-
ke det sammeledis haffuer huldet /
den all Synd oc Farlighed. Oc der
il met affsætte i Konger oc Førster/ li-
e som i vaare Gud selff. Huem er
er affaldig oc den ny Kircke: Dieff-
elen maa bliffue hos eder i dette sty-
ke/ som er fuld aff Synd / Mord/
Guds bespaattelse / oc Fordærffuelse/
and bliffuer hos eder/ Wi ere komne
il den gamle Kircke igien / Gud skee
off oc tack.

 For

FOr det ottende/ Huem haffuer befalet eder/ imod den gamle Kirckis vijs oc Christi befalning / anderledis at predicke end hand haffuer befalet/

Matt: 28. Matth: 28: Gaar hen oc lærer dennem at holde / huis ieg eder haffuer befalet. Hand siger io icke/ At holde huis eder ræt oc gaat tyckis at vere,

Iohan: 14. Johan: 14: Den hellig Aand skal lære oc skiude eder i sinde / alt huis ieg eder haffuer sagt.

Menniske lærdom oc løgn i Paffuedømmet. Men i haffue begiort alle Kircker oc Scholer/saa fulde aff eders Skarn/ det er aff eders Menniskelig Lærdom oc Løgn/ oc kløget dennem saa fuld aff eders Spymad / at (som Esaias siger) der fanger icke mere rom. End ville i vere berømmede Kircken at vere.

Vinckelmesser. Oc dette stycke / saa vel som eders Vinckelmesse / er ocsaa en aff de argiste Vederstyggeligheder/ huis skade oc plaffue mand icke kand vdgrunde eller optelie. Oc der met haffue i opbygt Dieffuelen en ny Kircke/ oc tient han-

annem der met/saa at der er bleffuet
t idelt Siælemord der vdaff/ som icke
ader Siælene leffue. Hin anden Mo- Molech.
ech lod Siælene leffue/endog Børne-
ne legemlige bleffue brende/ Men
uert imod lade i Legemet leffue en
ye stund / oc Siælen forbrendis til
Euig tid. Jeg forskrecker mig saa saa-
e her for / at ieg icke fuldelige kand
encke eller offueruęye det Jammer/
om kommer aff Paffuedommens/det
/ aff eders skøne ny Kirckis vtalli-
e falske/affgudiske oc morderske Lær-
omme.

FOr det niende / Huem haffuer be- Den Romske Kirckis legemlige Hoffuet.
falet eder / denne egensindige for-
yelse at giøre i Kircken / som er it
andeligt Rige / at i tilskicke oc sætte
ffuer hende it legemligt Hoffuet / oc
alde det den Allerhelligste: Dog der
ke kand vere andet Hoffuet til / end
Aandeligt / huilcket er CHristus.
Dette er den tredie/ oc en aff de argi-
e Vxderstyggelighed / vdi eders ny
hellige (ia Helffuedis Kircke. Thi

den gamle Kircke veed intet der aff at
sige/ men er bleffuen hos sit Hoffuet/
som wi ocsaa ere. Men at det er Dieff-
uelens egen bestilling / oc at det for
Syndens skyld skulde komme/det veed
hun/oc haffuer det klarlige forkyndet/
2. Theß. 2. 2. Thessal: 2: Det syndige Menni-
ske oc det fordærffuelsens Barn / skal
sætte sig i Guds Tempel/ oc holde sig
lige som hand vaare Gud. Thi hand
oc lader sig kalde aff eder en Jorderi-
Dan: 12. gis Gud. Daniel haffuer ocsaa sagt/
at hand skulde foracte den gamle Kir-
cke/oc sine Forfædris Gud / oc stiffte
en anden Gud/ oc en ny Kircke / som
hannem skal hielpe / samme sin ny
Gud at bestyrcke.

Huem haffuer nu en ny affaldig
Kircke? Haffue de Gamle / oc wi hen-
de / som ved det rette gamle Hoffuet
bleffne ere / oc sky den ny Diefflepan-
de/oc fly langt fra hannem? Eller ere
de det som den ny Diefflepande tilbe-
de/ kysse hans Fødder/lade sig velsig-
ne aff hans tuende Fingre / ophøye
hans

hans Lærdom offuer Guds ord/ oc icke ære det rætte gamle Hoffuet/ met it Knæ at bøye/ icke end tencke en gang paa hannem/ oc acte plat intet om hans Velsignelse/ som hand met sit hantske Liff oc Blod/ haffuer for-huærffuet oss.

Men denne Vaderstyggelighed er lt forgruelig væderstyggelig/ saa at øye der om at tale/ intet kand sla em/ oc er dog ingen Engle Tunge ormuendis nock der om at tale. Det Guds egen Mund kalder Væderstyg-elighed/ det maa vere en større Grue-ghed/ end alle Mennisker Tunge ande telie.

En Vaderstyggelighed i Paffuedømmer.

For det tiende/ Huem haffuer befa-let eder at oprette dette ny Affgude-/ at i stiffte Helgens tieniste/ canoni-ere Mennisker/ oc giøre Helgen aff dennem/ biude Faste dage oc Hellige dage/ dennem til ære/ liger-s som de vaare Gud selff/ At mand ere skal forlade oc fortrøste sig til nnem/ mere end paa Christum selff/

Helgens dyrckelse.

 oc

oc paa alt hans Blod oc fortieniste. Oc haffue i screffuet oss hannem faare som en Dommere / huilcken wi ved hans Moders oc alle Helgens fortieniste oc Forbøn / skulle stille til freds/ oc der hos met vor egen Helgens dyrckelse / forhuærffue Naade hos hannem.

Hedningers Kircke.

Saa at eders Kircke i dette stycke/ er bleffuen til intet andet / end Hedningene deris Kircker / som tilbade Iouem, Iunonem, Venerem, Dianam oc andre affdøde Mennisker. Oc ligernis som de Romere haffde it Pantheon i deris Stad / saa haffue i oc bygd it Pantheon i eders Kircke/ det er/en alle Diefflens Kircke.

Det finde i icke i Apostlernis Scrifft/oc ey heller i den vnge Kircke effter dennem/ Huilcken i gammel tid Helgenis billeder ey heller vilde lide/ oc meget Blod der vdoffuer er vdgydet/end sige at de skulde haffue tilbedet Helgen/eller paakaldet dennem/ huilcket Gud alene tilhører.

For

FOr det ellefte / Huem haffuer befalet eder / at i skulle giøre dette ny Paahitte / at i fordømme Ecteskabs stat / laste hannem / oc dømme hannem wreen at vere / oc wduelig til Gudstieniste. Monne i haffue det aff Apostlerne / eller fra den første gamle Kircke. Ja det haffue i foruist. Thi S: Pouel siger / 1. Timoth: 4. at i vdi fremtiden skulle komme / som eder skulde affskilie / oc forløbe fra Troen oc den gamle Kircke / som en ret Dieffuels Hore / som skulde met saadan Lærdom bliffue siugelig ved Dieffuelen / oc den predicke imod Ecteskab / oc dog selff leffue i en falsk oc hycklerske Kyskhed / det er / i all Skørskhed oc Wtuct.

Ecteskab fordømt.

1. Tim: 4.

Dette ny Paafundt see wi / oc hendis ædle Fruct met hende / at det nu er saa vijt kommet / at Jorden eder icke lenger vil bære / oc at Gud haffuer begynt met sin Dom at griffue der fat paa / oc denne ny hellige Kircke / at vie ind i Helffuedis Ild / vil oc icke lade

sig hindre der vdi/ Det vide wi/ Gud skee loff.

Det verdslige Suerds misbrug vnder Paffuen.

FOr det tolffte / Huem haffuer befalet eder det / at i regere met det verdslige Suerd/ oc føre Krig/ oc bruge det allermest/ wskyldigt Blod at vdgyde. Haffue i oc seet / i sparpsindige Afftenbacker / at Apostlene oc den gamle Kircke/ haffue betuingt Verden met Suerdet: eller vdbred oc formeret Kircken formedelst Krig: Hueden komme i da / i som eder berømme at vere Arffuinge / oc at komme aff den gamle Kircke/ oc kalde oss den affaldige ny Kircke / wi som dog holde met den gamle Kircke / oc haffue vor oprindelse aff hende. Men i haffue eders Herrekomst aff den forløbne Dieffuels Hore / eders ny morderske Kircke oc Løynekircke.

Skiersild Helligdom etc.

DEr ere endnu mange flere saadanne ny Stycker / som Skiersild / hellige Mends Been / Kirckeuielse / oc den hele Suerm/

Suerm/Drecket oc Dreckeetal / oc ellers alle Bøger fulde aff idel ny Fund/ som den gamle Kircke / eller Apostlene intet haffue affuist. Ja huem kand opregne all denne Sands eller Skarns / ia Forgiffts oc Dieffuels Løyens mangfaaldighed. Men det maa vere her met nock paa denne gang / til at beuise / huor skendelige Papisterne liue ved deris H: M: naar de skiælde oss for den ny affaldige oc kætterske Kircke / oc til at beuise/ at saadant deris liberde Suerd / dog gaar igiennem deris eget Hierte / oc bliffuer befundet / at de selff forlade den gamle Kircke / oc hendis gamle Brudgom / som en arrig Dieffuels Hore / er bleffuen affaldig / oc icke kættersk alene/ (thi det ord er til saadan en wdyd forringe oc forærligt) Men ere bleffne den antichristiske Hore/ som er Guds Modstanderske/ Ja den sig offuer Gud ophøyer (som hendis Brudgom / der hand vaar i Him-

Himmelen / ocsaa vilde giøre / oc Dieffuelens sidste oc skendigste Brud.

Men wi / efftervi wi holde oss fra alle saadanne ny Dieffuels Paahitter / oc holde oss til den gamle Kircke igien / som er den Jomfru Christi reene Brud: ere wi vissselige den rætte gamle Kircke / forden alt Horeri oc ny Kierlighed. Huilcken Kircke haffuer varet indtil oss / oc wi ere komne aff hende / som de Galater aff S: Paulo. Thi wi haffue ocsaa i forgangen tid sidet den Helffuedis Hore / Paffuens ny Kircke i Bagenden / oc end met stort alffuere. Saa at det nu fortryder oss / at wi i det Hul saa megen tid oc arbeyde / saa skendelige haffue spilt. Men Gud ske loff oc tack / som oss fra den skendige oc lastelige Hore haffuer forløst.

DEr som saadanne ny Paafund / icke andet vaare / eller kunde vere / end nogen ny optenckt Ting / da vaare de / for Freds oc Enigheds skyld / i nogen maade at fordrage / ligeruis

som

som nogen kand bære eller lide sin ny Kiortel. Men nu henger den Helffuedis Forgifft oc Dieffuels mord der ved/ at det skal kaldis Kirckens Bud/ en hellig Gudstieniste/ it gaat Leffnet/ it aandeligt Væsen/ huor vdi mand fortien Naade oc Liff/ om mand det holder/ men Vrede oc Døden/ om mand det icke holder. Det maa hede aff Løyen at giøre Sandhed/ aff Dieffuelen en Gud/ oc aff Helffuede Himmerige/ oc tuert imod.

Paffuen vil at mand skal holde hans Menniske tandt/ for Gudstieniste.

Derfaare er Paffuens Kircke fuld aff Løyen/ aff Dieffle/ aff Affguderi/ Helffuede/ Mord/ oc all Wlycke/ saa at det (som mand siger) kryber. Er fordi tid paa at høre Engelens ord/ Apoc: 18: Gaar vd mit Folck aff Babylon/ paa det at i icke bliffue i deris Synder delactige/ at i icke skulle faa noget aff deris Plaffuer. Thi deris Synder naa op til Himmelen.

Vdi fordom tid/ der Malerne malede den yderste Dommedag/ betegnede de Helffuede vdi it stort Drage-

Dommedags affmalning.

hoffuet/

hoffuet / met vijd vdspende Kefter / Huor vdi stod Paffuen mit vdi den gloendis Ild / saa oc Cardinaler / Bisper / Prester / Muncke / Keyseren / Konger / Førster oc allehaande Mend oc Quinder / dog icke noget vngt Barn. Vdi Sandhed ieg icke veed / huorledis mand skulde eller kunde / bedre / kaarteligere oc klarligere / affmale eller bescriffue eders Kircke. Thi vist er hun Helffuedis Suelginde / som opsluger / Først Paffuen selff / Oc siden den gantske Verden i Helffuedis affgrund / igiennem Dieffuelens / den store Dragis Keffter / det er / ved eders Dieffuels Predicken oc Lardom.

Paffuens Kirckis affmalning.

Det maa icke haffue veret it taabeligt Menniske / som dette haffuer opdictet. Hand tog det (maa vel ske) aff Esai : 5. der hand siger : Helffuede haffuer vijt vdspent sin Siæl / oc oplat Kefftene offuer alle maade / at der skal nederfare / baade de Herlige iblant dennem / saa oc deris Almue /

Esaiæ 5.

baade de Rige oc glade iblant den-
nem. Men er det saa faldet / aff en
slump / oc i skempts vijs / da er det dog
en Malning / som er saare lyckelige
falden / der met at faaregiffue den en-
faaldige Mene mand / Paffuens Kir-
cke / at hand kand vaacte sig for / oc
fly fra hende / som alting opsluget
haffuer / de vnge døbte Børn vnderta-
gendis : Huor om her effter / videre
skal omtalis.

HEr ville de / oc maa sige : Hui
skiælder du oss saa skendelige / for
en ny affaldig Kircke / effterdi
wi ocsaa haffue Daaben / Sacramen-
tet / Affløsningen / Symbolum, oc
Troens Artickle / oc Euangelium /
saa vel som den gamle Kircke / aff
huilcken wi haffue vor oprindelse / oc
du selff her offuenfaare haffuer be-
kient / at wi saa vel som i / ere komne
aff den gamle Kircke.

DEr til suarer ieg saa : At den Kir-
cke / som i sidde vdi / haffuer sit vd-
spring aff den gamle Kircke / saa vel
som

ſom wi/Oc at i haffue lige den ſamme Daab ſom wi/ocſaa Sacramentet/oc Nøglene/ met Bibelens oc Euangelij text. Ja ieg vil end videre roſe eder/ oc bekiende/ at wi alt dette aff den Kircke/ ſom er iblant eder (icke aff eder) anammet haffue. Huad begere i mere? Ere wi icke nu fromme nock? Ville i icke nu her effter lade aff at kalde oſſ Kættere? Wi vide icke at holde eder (ſom her offuenfaare er ſagt) for nogle Tørcker eller Jøder/ ſom ere vden for Kircken.

Men det ſige wi/at i icke ere bleffne hos hende/ oc at i ere bleffne til den forløbne/ affaldige/ horactige Kircke (ſom Propheterne det kalde) ſom icke bliffuer i den Kircke/ ſom hun er fød aff oc opdragen/ Løber aff ſamme Kircke/ fra ſin rætte Mand oc Brudgom / (ſom Oſeas ſiger om Jſraels Folck) til Dieffuelen/ Molech/ Aſtaroth. Forſtaa i det icke? ieg vil ſige eder det.

Foruiſt

Foruist bleffue i alle døbte i den gamle Kirckis rætte Daab / saa vel som wi / oc det besynderlige i eders Barndom. Oc de som saaledis ere døbte/huad heller de leffue eller dø/ere de indtil de bliffue siu eller otte Aar gamle / oc begynde at forstaa Paffuens Horekircke/ere de vist bleffne salige/oc bliffue salige / der haffue wi ingen tuiffl paa. Men naar de vaaxe til / oc høre / tro / oc effterfølge eders Løynepredicken / om eders ny Dieffuels paafund / da bliffue de til en Diefflehore met eder / oc falde fra deris Daab oc Brudgom (som mig oc andre ocsaa er vederfaret) bygge paa oc sætte deris lid til deris egne Gierninger / saa som i Horeførere / predicke i eders Horehus oc Dieffuels Kircker/alligeuel at de ere døbte til at tro / oc bygge paa deris eniste kiere Brudgom oc HErre / Jesum Christum / som haffuer hengiffuet sig selff for oss.

Affald fra den rætte Kircke til den falske.

Oc dette maa mand ligne ved en
from vng Karl/ som toge sig vaare/
at opføde en arm vng Pige/ som gick
om at tygge/ som vaar Liffegen/ vfri
oc solt for Pendinge. Oc opfødde
hende i den mening/ at hun i fremti-
den skulde bliffue hans Brud/ oc der
paa troloffuede hende. Oc hun da
hulde sig vel oc kyskelige/ til saa lenge/
at hun bleff Manduaaxen/ oc hun da
vende sine Oyne fra hannem/ oc an-
saa andre vnge Mend/ som hende be-
dre behagede/ toge effter deris ord/
bleffue optent met Brynde oc Kier-
lighed til dennem/ forlode sin hierte
kiere Brudgom/ som hende haffde
kiøfft løß/ oppehuldet/ oc opfød hende/
klæd/ smycket oc holdet hende i gode
Maade/ oc lode giøre sig til en Hore
aff alle Mand.

Denne Hore/ som tilforn vaar
en reen Jomfru/ oc hans kiere Brud/
er nu en affaldig/ forløben Ectehore/
en Hußhore / en Sengehore / en
Nøglehore/ som er Hustru i Huset/
som

som haffuer Nøgle / Seng / Køcken/ Kellere / oc altsammen i sin befal-ning. Hendis Ondskab er saa stor/at de almindelige fri Horer / Landshorer / Krigshorer / oc de som lade sig bruge vnder Buske oc i Marcken/ ere næsten hellige imod denne at regne. Thi denne er den rette Hoffuethore/ oc/ ret at sige/en idel Dieffuels Hore.

OM saadan en Hore taler Oseas/oc Ezechiel Prophete / enddog groff-ueligere/oc mesten alt for groffuelige/ vdi det 23. Capittel / det maa i læse/ om eder lyster at vide / huad eders Kircke er for en Hore. Thi saadan en Hore mener ieg/ naar ieg kalder eder en affaldig forløben Hore. Vdi Barndommen ere i rætte Christne/ døbte i vor kiere HErris naffn / oc haffue i nogle Aar leffuet saa som den gamle Kircke. Men siden der i ere bleffne store/oc ere komne til fornufft/ see i oc høre (som ieg oc selff haffuer giort oc mange andre) den Paffuelige Kirckis skøne Ceremonier/der til oc

Oseæ 1.

Ezech: 23.

den Fordel/Ære oc Velde/som i hende skin oc glimmer / Ja oc den pralendis Hellighed/ oc store Gudstieniste/ oc huad mand eder forepladrer om Himmerige / Da forglemme i eders christelige Tro / Daab oc Sacramente/ oc bliffue den Rufferskis flitige Lærepiger oc vnge Horer (som vdi Comedier sigis) til saa lenge/ at i oc bliffue gamle/ oc giøre siden fremdelis vnge Horer/ oc formere saa Paffuens / ia Dieffuelens Kircke / oc giøre mange aff Christi rætte Jomfruer / som aff Daaben ere føddе/ fremdelis ocsaa til artige oc arrige Horer.

Dette (acter ieg) er talet paa god Danske/ saa at i/ oc huer mand kand forstaa / huad ieg mener. Thi om i end skønt holde saadanne ny Opdictelser for skempt iblant eder / J (siger ieg) som ingen Gud haffue eller acte om : Saa er det dog for Gud en forskræckelig oc forfærdelig Ting / idel Mord / Helffuede oc all Wlycke / oc det Gud icke kand lide / oc vil der for

denne

denne skendige Hore euindelige fordømme.

DEr om spaar oss S: Peder / 2. Pet: 2. huor hand taler om eder / 2. Pet: 2.
som ere saadanne ny Propheter oc ny Kircke: De tale store oc prectige ord / som intet haffue paa sig / oc met it wtuctigt Leffnet / opegge de til verdslig Lyst / dennem som vaare ræt vndkomne / oc maa nu vandre i Vildfarelse. De loffue dennem Frelse / Forladelse / oc Afflad / oc ere dog selff Fordømmelsens Tienere.

Item / siger hand / de vaare henflyde fra Verdsens wreenlighed / ved den Herris oc Frelseris Jesu Christi kundskab / oc bleffue igien der vdi indflættede oc offueruundne. Bliffuer saa det sidste verre met dennem end det første vaar. Det vaar dennem bedre at de aldrig haffde kient Retfærdigheds vey / end at de haffue kient hannem / oc siden vende sig fra det hellige Bud / som dennem er giffuet. Det sande Ord er dennem vederfa-

 ret /

ret / Hunden haffuer opgiffuet / oc æder det igien. Soen haffuer toet sig i Vand/oc søler sig igien vdi Dyndet.

Saadanne ere i/ saa haffuer oc ieg veret / Her haffue i eders ny affaldige forløbne Kircke paa god Danske bescreffuen / oc klarlige nock malet eder for Øyne. Thi wi icke alene bekiende / at i ere komne/saa vel som wi/ aff den rætte Kircke/ oc at i ere løffuede oc badde i Daaben met oss/ ved vor HErris oc Frelseris JEsu Christi Blod / som S: Peder her siger. Men wi sige end ydermere / at i ocsaa ere oc bliffue i Kircken / oc det mere ere / at i side i hende oc regere.

2. Thess. 2. Som S: Paulus siger / at Antichristen skulde sidde i Guds Tempel / oc icke i Kostalden.

Men aff Kircken ere i nu icke lenger/ ey heller Kirckens Lemmer/ men i oprætte vdi denne Guds hellige Kircke oc komme paa fode / saadan eders ny affaldige Kircke/ Dieffuels Horehus/ oc vtallige Horeri/ Affguderi oc

ny Paafunde / huor met i forføre de
døbte oc forløste Siæle / met eder / oc i
hobe tal / som icke kunde tellis / opslu-
ge i dennem igiennem Helffuedis
Kræffter i Helffuedis affgrund / met it
forskræckeligt Jammer / oc alle deris
Hiertens sorg / som saadant met
aandelige Oyen see / oc kunde skøn der
paa.

Men Gud er den som met sin vn-
derlige almectige Mact / iblant saa
megen Vederstyggelighed / oc saa
mange Dieffuels Horeri / dog vnd-
frier formedelst Daaben de vnge
Børn / saa oc nogle som ere komne til
Alders (dog saare faa) som paa de-
ris yderste giffue sig til Christum
igien (som ieg oc nogle saadanne
haffuer kient) saa at den rætte gamle
Kircke / enddog hun bliffuer iblant
eder / oc eders Gud Dieffuelen / for-
medelst saa mange ny Affguderi / oc
met alt eders Dieffuels Horeri / dog
haffue i icke kundet aldelis ødelegge
hende.

Kircken vdi Eliæ tid. 3. Reg: 19.

Ligeruis som det gick til i Eliæ tid/ Da kalledis det altsammen Guds Folck/ det er/ den hellige Kircke/ oc berømmede io huer mand sig aff den Gud/ som haffde ført dennem vdaff Egipten. Saa vaar dog Landet fult aff/ ia intet andet vaar i Landet end idel Baals Affguderi oc Horeri/ saa at Gud icke haffde beholdet it eniste Altere. Dog vaare der bleffne til offuers siu tusinde Mand / aff alle de mange Tusinde/ huor iblant vaar de ypperste oc bæste / oc fore til Dieffuelen. Oc ligeruis som i Orcken vnder Mose/ maa de alle dø / vden Josue oc Caleb.

Guds gierning kaldis Consummans & abbreuians, at hand aff Naade nogle faa redder oc beholder/ naar den gantske Hob vndergaar i hans Vrede / huor om S: Paulus rigelige taler/ Rom: 5.

Dan: 12. Sammeledis haffuer oc Daniel spaad i det tolffte Capittel / lang tid tilforn/ at vnder Antichristen / skulde

vere en Vredens tid / oc saadan Drøffuelse / som aldrig haffuer veret paa Jorden. Oc S: Paulus / som tager sin Spaadom aff samme sted vdi Daniele / siger ocsaa / at Gud skal bliffue vred / oc lade krafftig Vildfarelse komme / for den skyld / at mand icke haffuer / met lyst / anammet Sandhed til Salighed. 2. Thess: 2.

Kiere lad oss ansee vore / det er / Christenhedens Historier. Vnder Constantio / Constantini Søn / vaar Guds vrede saa stor / at de Kættere som kaldis Arriani, indehaffde alle Kircker i Verden / saa nær som to / Oc samme tid vaare dog de Arrianer selff Bisper / lærde / fromme / ærlige oc flitige Mend for Verden. Huorledis skulde det da kunde lade vnder Paffuedommet / huor ingen Bisp sit Embede enten bruger eller bruge kand / men leffue alle som Suin / oc paa Epicuri vijs / Der maa det dog aldelis høre Dieffuelen til. Arriani, de Kættere.

Huor for de ælendige oc forstocke-
de Paffue æsel/ meget mindre forstaa/
huad enten Gud eller Kircken er/ end
en Ko eller it Suin sig der paa for-
staar. Kircken er en høy / dyb oc for-
borgen Ting/ at hende ingen kiende
eller see kand / vden alene paa Daa-
ben/ Sacramentet/ oc Ordet / maa
mand fatte oc tro hende. Menniske
Lærdom/ Ceremonier / ragede Kro-
ner/ lange Klæder / Biscops Hatte/
oc det hele Paffuelige Praal / fører
icke/ vden langt fra Kircken / hen ind
vdi Helffuede/ saa langt er det fra/ at
det skulde vere de Tegn / mand skulde
kunde kiende Kircken paa. Thi til
Kircken høre ocsaa nøgne Børn/
Mand/ Quinde/ Bonde/ Borgere/
som dog icke haffue enten Krone/
Biscops Hat / oc ey
Messeklæder
paa.

Forskæl

Forskæl paa den rætte oc falske Kircke.

HER maatte nu Papisterne (maa vel skee) begære/ Ja de ville met mact haffue det saa/ at mand skulde lide oc holde/ saadanne deris ny Kirckis/ ny Artickle/ hoss oc met den gamle Kirckis gamle Artickle. Ville wi icke/ da ville de giøre oss til Kættere oc Liffløse. Thi det Asen Paffuen/ er saadant it grofft Asen/ at hand icke vil lære sig til at giøre forskæl imellem Guds ord oc Menniske Lærdom/ Men holder begge lige gaat at vere. Det beuise de der met/ at de nu offte haffue taget sig fore/ at fordrage oc forlige sig met oss/ haffue stillet sig saa/ som de vilde noget efterlade/ saa skulde wi oc giffue

Menniske lærdom gielder hos Papister lige saa meget som Guds ord.

noget

noget effter / oc saaledis paa begge sider bliffue samdrectige. Huilcket dog ocsaa aldrig vaar deris alffuere / oc haffue intet andet efftersøgt der met / end at skilie oss at / oc giøre splid iblant oss.

Papister. Dog kand mand der aff saa meget see oc formercke / at de som rætte Antichristiske Guds bespaattere / haffue sæt oc ophøyet sig offuer Gud / oc haffue den Tancke / at saa lenge de ville / saa lenge skal Lærdommen vere ræt / Men naar de icke lenger ville / skal hun icke lenger vere ræt. Thi de ville io haffue mact noget at effterlade eller icke effter at lade. Oc saa som de mage det / saa skulle wi tage det an for gaat. Tilbiude oss saadan en lastelig Wkyskhed / oc det saa wbluelige / vden alt Skin oc Skiul / gantske obenbare / huor met de selff røbe sig / at de icke nu haffue nogen forslagen oc trerskt Dieffuel som dennem rider / som de vel haffde nogle hundrede Aar siden / Men saadan en gribelig Tølpel oc groff

groff Dieffuel/ som for Arrighed sig
icke lenger kand skiule oc dølie.

Thi i det de sig tilbiude at effterla-
de/oc ere disligeste aff oss begierendis/
giffue de tilkiende / at Guds ord oc
Menniske lærdom gielder dennem alt
ige meget. Kiere ia / Guds ord at fftERlade eller omskiffte / staar icke Gud selff til at giøre. Thi hand icke and giøre sig selff til en Løgnere / oc ans Ord bliffuer euindelige. Men uem det skal omskiffte eller effterla- e / hand maa haffue høyre mact end Gud selff haffuer. Thi hand haffde ke end forandret Mose Low / der m hand icke haffde loffuet vdi sit Ord/ den at forandre. Det vnder- aar sig oc ingē/vden den rætte Anti- rist (som Daniel i det tolffte/oc S: ouel siger) huilcken sig offuer Gud høyer/ oc er ved Naffn / Paffue- mmet.

Guds ord at effter- lade eller foruende.

Huor effter skal mand nu handle et saadanne Folck / ia met saadan- groffue oc store Asen/som mene at

Guds

Guds ord er it Rør / som for Veyret suinger hid oc did / oc for den ting som de haffue mact vdoffuer. Eller (huilcket de meget mere mene) at det er en Regnepending / huilcken effter deris fordømde Moduillighed maa gielde/ effter som de hannem optage/ eller legge hannem paa Linien. Saa ræt vel forstaa de huad Kircken er. Ja ret met dette samme beuise de/ at de høyelige foracte Gud oc hans Ord/ oc det end mere er / sætte sig offuer Gud / oc kunde derfor icke vere hans Kircke.

Jeg vil nu tale met vore egne/ Thi hoss de Paffue Æsel / de Knubbe oc Stene / er ingen Fornufft / ingen Siun/ oc ingen Hørelse. Den hellige christelige Kircke / er icke noget Rør eller Regnepending. Ney / hun er icke wstadig / oc hun giffuer intet effter / saa som den Dieffuels Brud/ den Paffuelige Kircke / huilcken (ligeruis som den der bryder sit Ecteskab) mener hun haffuer icke behoff/

at

at bliffue stadig hos sin Ecte Hosbonde / men at hun vel maa vere noget wstadig / efftcrlade/ oc affgiffue / saa som hendis Horeiagere det vil haffue. Men hun er (siger S: Pouel) en Sandhes Pillere oc Grunduaal/ hun staar fast (siger hand) oc er en Grundfæste oc faster Grund / der til met icke en falsk eller løynactig Grund/men er en Sandheds grund/ liuer oc bedrager icke / gaar icke om met Løyen. Men alt det som er wstadigt eller tuifflactigt / det kand ingen Sandhed vere. 1. Tim: 3.

Oc huor til vaare en Guds Kircke nyttig eller fornøden paa Jorden/ naar hun vilde vere wstadig eller wuiss i sine Ord/ oc huer dag skicke noget nyt/ nu paaliuse it / nu affliuse it andet ? Ja/huor til vaare saadan en Gud nyttig / den oss vilde lære saadant Tuiffl oc Vanckelmodighed ? Saa som Papisterne deris Theologia lærer/ at mand skal tuiffle paa Guds naade / huor om andensteds

Papisternis Theologia.

steds nocksommelige er screffuet. Thi det Papisterne skønt haffde vundet i alle andre Sager / saa ere de dog i dette Hoffuetstycke offueruundne / at de lære / at mand skal tuiffle paa Guds naade / vden wi ere tilforn værdige nock / formedelst vor egen Fuldgiørelse / eller Guds Helgens fortieniste oc Forbøn. Som deris egne Bøger giffue tilkiende / saa oc deris Breff oc Segl/Kloster/Stifft/ oc end i dag deris Kroner oc Messer.

Men efftersi de det lære / oc staa paa deris Gierninger/oc i tuiffl/ som de ey heller andet kunde: Da er det vist/at de maa vere Dieffuelens Kircke. Thi der icke kand vere andre veye end disse tuende: Den ene / som sig forlader paa Guds naade / Den anden / som bygger paa vore Gierninger oc fortieniste. Den første er den gamle Kirckis / oc alle Patriarchers oc Apostlers vey / som Scrifften beuiser. Den anden er Paffuens oc hans Kirckis / det kand ingen / icke

Vey til Salighed.

end

end H: M: eller alle Dieffle selff benecte. Der til ere vidne / som offte sagt er / Bøger / Buller / Segl / Breff / Stifft / Kloster / at mand kand det beuise for all Verden.

Nu er oc S: Peder forhaanden / Actor: 4: Der er intet andet Naffn giffuet / ved huilcket wi kunde bliffue salige / vden Jesus Christus alene. Der imod siger den Røttekonge i Rom: Ney icke saa / men der ere mange andre Naffn / ved huilcke Mennisker skulle bliffue salige / oc synderlige mit Naffn / oc siden alle de ieg vil / S: Franciscus, Dominicus oc alle egne Gierninger / som bære mig Pendinge hiem / oc legge mig Konger oc Keysere til mine Fødder. Der vdi er Hellighed oc Salighed / Christus er icke nu lenger nyttig eller fornøden. Actor: 4.

MEN / igien til vor Sag at komme / at Christi Kircke icke liuer eller bedrager / det maa de selff bekiende / vden all deris Tack / huort

Christi Kircke li- der ingen Løgn el- ler falsk Lærdom.

huort ville de ellers hen? De maa
selff sige/ at hun er en Klippe/ Math:
Matth: 16. 16/ huor imod Helffuedis porte sig
intet formaa. Eller som S: Paulus
1. Tim. 3. det gloserer oc forklarer/ en Sand-
heds Pillere oc Grunduaal. At de
saadant (siger ieg) bekiende/ vide wi
dennem derfor ingen Tack. Saa si-
ge oc vore Trois Artickle/ at der er
en hellig christelig Kircke. Oc S:
1. Cor: 3. Pouel 1. Cor: 3. Guds Tempel er
helligt/ det ere i/ Men huem som for-
dærffuer Guds Tempel/ den vil
Gud fordærffue. Derfor kand eller
maa/ den hellige Kircke ingelunde li-
de nogen Løyen eller falsk Lærdom/
Men hun skal lære idel helligt oc san-
drue Ord/ det er Guds ord alene.
Oc der som hun lærer en eniste Løyen/
da er hun strax affgudisk oc Dieffue-
lens Horekircke.

Israels Kongers Gudstieniste. Huad hialp det Kongerne aff
Israel/ at de berømmede sig/ Sigen-
dis/ at de tiente den Israels Gud/
som haffde ført dennem vdaff Egipte
land.

land. Der met naffngaffue de oc meente den rætte Gud oc deris Forfædris Gud / hulde oc den gantske Mose Low. Men fordi de ocsaa der hos ærede deris Kalffue oc Baal / eller stifftede der met aff menniskelig Gudelighed / egen ny Gudstieniste / den rætte Gud til ære / derfor vaar det altsammen forgæffuis. Thi Guds forbud vaar der imod : Du skalt ingen anden Gud haffue / vden mig.

Oc Moses Deut: 4. oc 12. haffuer hart forbødet / at de icke skulde tage sig noget nyt / ey noget andet eller eget for Hender / Oc sagde: Huad ieg biuder dig det skalt du giøre. Du skalt intet tage der fra / oc intet legge der til. Item / Du skalt icke vige der fra / enten til den venstre / eller til den høyre Haand. Det er / giøre det huercken værre eller bædre / huercken efterlade eller omuende. Der aff kommer / det wi altid læse i Propheterne / at de straffe Kongerne / Presterne oc Folcket / at de altid optencke ny Veye / oc

Deut: 4. oc 12.

icke bliffue paa denne Vey / oc eniste Bane.

Den eniste Vey til Salighed / er Guds ord.

Thi huad som vdtraader til side/ fra Guds ord/ huilcket alene er Veyen (som hand siger : Jeg er Veyen/ Sandhed oc Liffuet) det maa skinne/ oc siunis saa gaat oc skønt som det kand/ saa er det dog vist Vildfarelse/ Løyen oc Døden. Thi det er vden for Guds ord / det er / vden Vey/ Sandhed oc Liffuet. Huad haffde wi oc Ordet behoff/ naar wi selff kunde søge oss Veye op / det foruden:

Psal: 119. Men Ordet er alene vore Føddbers Lius/ oc vore Veyis skin/ som liuser i denne mørcke Stæd / som er denne

2. Pet 1. Verden. Som S: Petrus siger: Huemsomhelst icke stedse oc flitelige haffuer sine Øyne paa det / huort kand hand gaa andensteds hen / end vdi Mørcket/ efftersdi wi haffue Liuset i Mørcket/ at wi der effter skulle rette oss/ i det Mørcke.

HAffuer oss nu acte / alle de ny Styeker effter hinanden/ som ere opkom-

ne i Paffuens ny Kircke/ da skulle wi befinde/ at de alle ere foruden Guds ord/ det er/ vden Vey/ Sandhed oc Liff/ opdictede enten aff menniskelige Gudelighed oc gode tycke/ eller aff Paffuens arrige Skalckactighed. Derfor/ lige som Paffuens Kircke er fuld aff Afflad/ egen Fortieniste/ Brøderskab/ Helgens tieniste/ Munckeri/ Messer/ Fyllistegiørelse/ oc andre saadanne Stycker (som wi her offuen haffue opregnet) som Gudstieniste skal vere: Da er hun met det samme fuld aff Vildfarelse/ Løyen/ Affguderi/ Vantro/ Mord/ oc (i en Sum at sige) fuld aff alle Diefflis Kircke. Thi de kunde icke sige/ at Guds ord lærer saadanne Stycker.

Ny Stycker i Paffuens ny Kircke.

Nu effterdi de maa bekiende/ at den hellige christelige Kircke maa vere hellig/ oc Sandheds grund vden Løyen oc Vildfarelse/ Quia Ecclesia non potest errare: Da maa de met det samme bekiende/ at de saadan en hellig Kircke icke ere eller vere kunde/

Kircken kand icke fare vild.

efftérdi de ere fulde aff saadan grue-
lig Vildfarelse/ Løyen oc Affguderi.
Men ere den rætte forløbne / affaldi-
ge / oc skendige Dieffuels Hore/
Som hun oc hannem / i saadan
gruelig Løyen/tiener oc efterfølger.

MEN nu maatte it gaathiertigt
(som mand siger) Menniske si-
ge: Kunde det da skade noget / om
mand behulde Guds ord/oc lode disse
Stycker/ alle/ eller de som lidis/ kun-
de dog ocsaa bliffue? Der til suarer
ieg: De maa vel kaldis godhiertige/
Men de ere i Hierterne vildfarendis
oc forførde. Thi du hører/at det icke
kand vere / at mand skal lære noget
andet hos Guds ord/tiene nogen an-
den end Gud / optende noget andet
Lius/ hos dette som Gud i Mørcket
haffuer opsæt. Det er visselige intet
andet/end som en aff de Løcter/mand
seer om Natten / oc end idel Foruil-
delse/ det icke end vaare vden it enisté
Stycke.

Thi

Thi Kircken huercken skal oc ey
kand lære Løyen oc Vildfarelse / icke
end vdi it eniste Stycke. Lærer hun
end Løyen / saa er det altsammen
falskt / som Christus siger Luce 11:
See til / at Liuset er icke Mørckhed i
dig. Naar dit Liff er nu altsammen
lius / at det icke haffuer noget stycke
aff Mørcket / saa bliffuer det lius alt=
sammen. Det er io saa meget sagt:
Her maa vere lius altsammen / oc in=
tet Stycke aff Mørcket vere der hos.
Idel Guds ord oc Sandhed / oc in=
gen Vildfarelse eller Løyen maa Kir=
cken lære / Oc huorledis kand det an=
det vere? efterdi Guds Mund er
Kirckens Mund. Oc atter igien:
Kand Gud io icke liue / saa
kand Kircken icke
heller.

 Forskæl

Forskæl imellem Lærdommen oc Leffnedet.

DEt er vel sant / at den hellige Kircke/ effter Leffnedet at regne / icke er viden Synd/som hun i Fader vor bekiender/ Der hun siger: Forlad oss vor skyld. Oc 1. Johan: 1:
1. Johan. 1. Der som wi sige / wi haffue icke Synd/ da liue wi / oc giøre Gud til en Løgnere/ som kalder oss alle Syndere/ Rom: 3. Psal: 14. oc 51. Men Lærdommen maa ingelunde vere Synd eller straffelig. Oc hun hører icke til Fader vor/ huor wi sige: Forlad oss vor skyld. Thi hun er icke aff vore Gierninger/ men Guds eget Ord / som icke kand synde eller giøre wræt.

Thi

Thi en Predickere/ er hand ellers en ræt Predickere/ maa icke saa predicke / at hand skal bede om / oc søge Synds forladelse / naar hand haffuer vdpredicket. Men hand skal sige met Jeremia/ oc berømme sig: HErre/ du veedst at huis aff Mund er vdganget/ er ræt oc dig behageligt. Ja hand skal kunde met S: Paulo / met alle Apostler oc Propheter traadselige sige: Hæc dixit Dominus, det haffuer Gud selff sagt. Et iterum, Jeg haffuer veret en JEsu CHristi Apostel oc Prophete i denne Predicken. Ierem: 17. Hæc dixit Dominus.

Vdi denne Part er icke fornøden/ Ja icke gaat at bede Synds forladelse / som den der wræt haffuer lært. Thi det er Guds oc icke mit Ord/ saa at Gud her intet skal eller kand forlade/ men stadfaste/ loffue oc krone det/ Oc sige: Du haffuer ræt lært/ thi ieg haffuer talet igiennem dig / oc det er mit Ord. Men huem saadant icke kand rose om sin Predi-

 cken/

cken / hand maa vel lade sin Predicken betemme. Thi hand liuer visselige/ oc bespaatter Gud.

Skulde Ordet vere Synd eller Wræt/ huor effter skulde da Leffnedet/ eller huor effter kunde det da rætte sig? Da vilde visselige den ene Blinde lede den anden / oc baade falde i Graffuen. Der som en Rattesnor/ eller Vinckelmaade er kraaget/ huad kunde da Handuærcksmanden arbeide der effter? En Bucht / vilde da giøre mange / vden ende oc maade. Derfaare siger ieg/ kand vel Leffnedet synde oc vere wrætferdigt/ som det oc er (Gud bedre det) altformeget wrætferdigt. Men Lærdommen maa vere traadræt oc viss / vden all

Kircken lærer alene Guds O.O.

Synd. Der for skal vdi Kircken/ intet andet predickis / vden det visse/ reene/ oc eniste Guds ord. Slar det feyl/ saa er det icke lenger Kircken/ men Dieffuels Schole. Ligeruis som en from Dannequinde (som Propheterne dette Exempel idelige bruge)

maa

maa intet andet høre/end sin Mands ord/i Huset oc i Sengen. Hører hun en andens Ord/som icke hører til hendis Mands Seng/da er hun visseligen en Hore.

Dette seer nu altsammen der hen/ at Kircken skal lære Guds ord alene/ oc vere viss paa det. Thi der met alene er hun Sandheds Grund oc Pillere/ bygt paa Klippen/oc kaldis hellig oc wstraffelig. Oc det er det mand almindelige siger/oc end rættelige oc vel: Kircken kand icke fare vild. Thi Guds ord som hun lærer/kand icke fare vild. Men huad anderledis læris/oc haffuer noget tuiffl met sig/ om det er Guds ord/det kand icke vere Kirckens/ men maa endelige vere Dieffuels Lærdom/Løyen oc Affguderi. Thi Dieffuelen/effterdi hand er en Løynere oc Løynens Fader/da kand hand icke sige: Det siger Gud. Men som Christus siger/Johannis 8: Ex proprijs, Aff sig selff maa hand tale/det er/liuge. Saa maa oc alle

Kircken kand icke fare vild.

Iohan: 8.

hans

hans Børn tale vdaff sig selff / vden Guds ord / det er liuge.

SEe nu her / kiere Ven / huad det maa vere en vnderlig Ting / wi som visselige lære Guds ord / ere saa bløddhiertige / oc aff stor Ydmyghed ere wi saa bluffærdige / at wi icke gierne berømme oss / at wi ere Guds Kircke / Guds vidne / Tienere / oc hans Predickere / oc at Gud taler igiennem oss / dog wi det visselige ere / efftersdi wi foruist haffue Guds ord / oc lære det. Denne Blufærdighed kommer der aff / at wi aluerlige tro / at Guds ord er saadan en herlig Maiestatis ting / at wi bekiende oss gantske wuærdige / at saadan stor Ting skal bliffue talet oc giort formedelst oss / som endnu leffue i Kiød oc Blod.

Men voris Vederpart / Dieffuelen / Papisterne / Suermere oc all Verden / de ere frimodige oc wforfærdede / taare dristelige sige fra sig aff stor Hellighed: Her er Gud / wi ere Guds Kircke / Tienere / Propheter oc

Falske Propheters art.

Guds

Guds Apostler / som oc alle falske Propheter altid haffue giort. Men Ydmyghed oc Frygt / met Guds ord / haffuer altid veret det rætte Tegen / til den rætte Kircke. Dierffhed / Balstyrighed i Menniske gudelighed / haffuer altid veret Diefflenis rætte Tegen oc Mercke. Som mand oc i Paffuens Drecket / maa tage oc føle der paa.

Dette er sagt om Lærdommen / huilcken skal oc maa vere reen oc pur / som kaldis det gode / salige / hellige oc eniste Guds ord / foruden all tilsæt oc formengelse. Men Leffnedet / som daglige effter Lærdommen skulde rette / reense oc helliggiøre sig / er icke endnu gantske reent oc helligt / saa lenge denne Madickesæck / Kiød oc Blod leffuer. Dog efftterdi hand er i reenselsens oc helliggiørelsens Værck oc Gierning / oc lader sig stedse hielpe oc læge / aff den rette Samaritan / oc icke videre fordærffuer sig vdi Vreenlighed io meer oc meer: Da bliffuer det

Samaritan
Lucæ 10.

det naadelige for Ordens skyld / ved huilcket hand lader sig læge oc reense/ huldet hannem til gode/ skenckt oc tilgiffuet / at hand skal oc maa kaldis reen at vere. Thi den hellige christelige Kircke / bliffuer for sit Kiød oc Blods skyld/icke kaldet nogen Hore/ efftersi hun holder sig reenlige oc fast ved Ordet/som er hendis Helligdom/ oc bliffuer hart der ved. Christus si-
Iohan: 15. ger Johan : 15: I ere reene / icke for eders egen skyld / men for det Ords skyld/som ieg haffuer talet til eder.

Ordsens hellighed oc Lærdommens reenhed. Thi Ordsens hellighed oc Lærdommens reenhed/er saa mectig oc viss/at det end Judas / Caiphas / Pilatus/ Paffuen oc Dieffuelen selff / det predickede/eller rættelige døbte (foruden tilsæt/reent oc ræt) da bleffue dog det rætte reene Ord / oc den rætte hellige Daab/hørt oc anammet. Der skal

Lærdommens wreenhed. dog altid vere Hycklere / oc falske Christne vdi Kircken / oc en Judas iblant Apostlene. Tuert imod er Lærdommens wreenhed / som icke er

Guds

Guds ord / eller er vden Guds ord/ saadan en forgifftig ond Ting / at det end S: Petrus / ia en Engel aff Himmelen den predickede/ saa er hun dog forbandet. Galat: 1.

Der for kunde falske Lærere oc Døbere/ eller falske Sacramentmestere/ icke vere eller bliffue vdi Kircken / som den første Psalme siger. Thi de giøre icke alene imod Leffnedet (huilcket Kircken maa lade skee / besynderlige om det er himmeligt) men ocsaa imod Lærdommen/ huilcken obenbare skal liuse oc skinne / at mand kand rette Leffnedet der effter.

Saadant haffuer mand lært fra begyndelsen / Som S: Hans siger : De ere aff oss dog icke aff vort Selskab. Oc / In Ecclesia sunt, sed non de Ecclesia. Item / numero sed non merito, oc andet saadant mere. Huor aff mand haffuer dette Forskæl/ at de icke alle ere Christne / som holde sig for Christne. Men naar det kommer saa langt/ at mand bliffuer wens om

1. Iohan. 2.

De ere icke alle Christne/ som haffue Naffner.

Lær=

Lærdömen/da gaa de i to hobe. Oc da finder det sig/huilcke de rætte Christ-ne ere/Som ere de/som haffue Guds ord reent oc fint. Det maa denne gang vere sagt/om den rætte Kircke.

Om Kirckernis Gods tilbage at giffue.

DER som Papisterne nu ville eller kunde beuise/ at de ere den rætte hellige Kircke / oc at de icke haffue oc holde/eller haffue lært/nogle aff den ny Horekirckis her offuen fortalde Artickler eller Fund: Eller at vore Artickle / icke ere den rætte gamle Kirckis Artickle / oc wi huer-

cken haffue paafundet eller opdictet:
Da maa wi vel bekiende / at wi ere
Kættere oc affaldige. Der som de det
oc icke beuise / da maa de tuert om
igien ocsaa bekiende / at de ere den
rætte Dieffuels Horekircke / som er
forløben fra CHristo sin Herre / oc
haffuer ladet Dieffuelen giøre skam
aff sig/formedelst anden ny Lærdom.
Dette / acter ieg / skulde vere vist oc
fast/ der som Jøder eller Hedninge/
eller ihuad det er / som haffuer men-
niskelig Fornufft / skulde dømme oss
imellem.

Ere de icke Kircken / men Dieff-
uelens Hore/som icke er bleffuen hos
Christum: Da er det grundelige oc
veldelige besluttet/ at de icke skulle in-
dehaffue oc besidde Kirckegodset/ me-
get mindre bør dennem at oprøre
denne Trætte (huor met de her til
dags haffue bemødet Keysere oc Kon-
geriger) at mand skulde indsætte den-
nem i vore Landskab igien / oc giffue
dennem Kirckegodset igien. Thi det

 er li-

er lige saadant/som Diefflene/ om de vilde begiere aff Englene/ at de skulde sætte dennem ind i Himmelen igien/ dog de vide oc bekiende/ at de ere icke bleffne Guds Engle/ men bleffne til Guds Fiender/ som høre hen i Helffuedis Jld. Eller oc (om Menniske at tale) er det at ligne ved en Tyff eller Røffuere/ som vilde kreffue paa de Pendinge eller det Gods/som hand haffde stollet oc røffuet/ oc hannem vaar igien affiaget/ oc nu i Rætte lagt/ eller de rette Arffuinge igiengiffuet/ Oc lade sig høre/ at der som det icke skede/ da vilde hand H: M: aff sig.

Men effterdi de/som tilforn haffde giort sig til øffuerste Dommere vdi Sagen/ nu ere bleffne til den ene Part som gaar i Rætte/oc der for deris Dom/ i alle Rætte intet gielder/ey mere end vor Dom/ som ere den anden Part/ gielder hos dennem. Der for/oc efftersdi ingen anden Dommere paa Jorden er i den Sag/ da maa

wi

wi saa lade det bliffue / oc forbie den rette Dommere. Men ellers/der som nogen Dommere vaare paa Jorden at finde i denne Sag / da vilde der paa saadan en Dom/ at de(hin anden part) icke alene ingen Restitution oc Igiengifft met Rætte haffde paa at eske/ men vaare værde/at mãd skulde fordriffue dennem aff Verden/ oc ved dennem skulde mand giøre som Kong Jehu giorde ved de Baaliter/ 4.Reg.10.
oc som Kong Josias giorde ved Pre- Item 23.
sterne vdi Samaria/oc Bethel. Thi de ere (som her offuen er beuist) for Gud / oc effter den hellige Scrifftis Dom / den rette mordere Kule oc Dieffuels Hore. Der følger da effter/at de Kirckenis Gods/det er/Den arme Christenheds Gods til sig haffue reffuet/ som de allerstørste Kirckerøffuere oc Guds Tyffue/oc dennem endnu met traatzighed indehaffue/ oc end ydermere offuer all sin Skade/ hende forfølge paa Liff oc Ære/hende timelige oc euiglige at fordærffue.

Thi det kand it Barn paa siu Aar/ saa vel en groff Nar forstaa / oc telle det paa sine Fingre (enddog det Esel Paffuen/ oc hans fordømde Hob intet ville forstaa) at de lofflige fremfarne Keysere / Førster / Herrer / oc gaat Folck / vden alt tuiffl / icke saa haffue meent/ oc ey veret deris villie/ at de skulde haffue hengiffuet deris Gods/der met at giøre idel Dieffuels Horer/ oc idelt Affguderi der met at stiffte/smycke oc ære. Meget mindre at de der met vilde opelske eller oppeholde Siælemordere Kirckebrydere eller Guds Tyffue/men at oppeholde Kircker oc Scholer/det er/Guds hellige Ord/ PredickeEmbedet/oc anden Gudstieniste / Theologos / Sogneprester / Predickere / oc der hos fattigt Folck/ Encker / Faderløse Børn oc siuge Folck / Gud til loff oc ære.

Kirckegods.

Fordi det er icke Morderegods/ Horegods / Gudsbespaatteris gods/ H: M: Gods eller Diefflegods/men kaldis oc er Kirckegods. Huilcket dog paa

paa denne Dag / icke alene aff de aandelige Dieffuels Horer / i den Paffuelige mordere Kule / paa det skendeligste / formedelst Simoni oc allehaande Wdyd kiøbis / selgis / stiælis / røffuis oc fortæris: men ocsaa aff legemlige Horer oc Skalcke / paa det allerwblueligste forpralis oc forslampampis / meget slemmeligere end det skede vdi Sodoma oc Gomorrha. Saa at de icke giffue en fattig Prestemand / Pebling eller it armt Menniske / en Pending til hielp oc bistand. Fordi de ere oc icke værde / at de skulde giøre saadan en god Gierning / ihuor ringe hun kand vere. Men i den sted / som rette forbistrede Epicurer / bespaatte de / oc belee Gud selff / hans Ord oc hans Kircke. Ja / det er den skøne hellige Kircke / som end torde berømme sig / at de ere hellige / oc acte Kirckens Gods at vere deris eget / oc eske paa igiengiffuelse. Men hand skal icke lenge bliffue borte / som skal giffue saadanne fortuifflede / moduillige

 lige

lige Bespaattere/oc rasendis Morde-
re/deris rette Restitution oc Igien-
giffuelse.

1\. Papisternis vidnesbyrd/ off til vilie oc dennem imod.

MEN i midler Tid/Effterdi wi ingen Dommere haffue paa Jorden/ vden Gud selff i sin hellige Scrifft / som er øffuerste Dommere i alle Sager: Da ville wi dissimellem bruge Papisternis egen Dom oc Beuisning imod dennem selff/oc off til bæste.

HErtug Jørgen (met wsalig hukommelse) Sagde/ at hannem vaar vel vitterligt/at der vaare mangehaande Misbrug i Kircken indførde. Men at en enstig Munck / skulde komme her for aff it Hul / oc tage sig en Reformation fore/ det vaare icke at lide. Nu vel / den bekiender (vden tuiffl icke alene) at eders Kircke er fuld aff Misbrug/ Det er saa meget sagt/ at det icke er den rette reene Kircke· Thi den skal vere hellig oc reen/ vden alt Mang oc Beblandelse / end at sige/ vden all Misbrug. Thi saa

siger

siger vor Tro: Jeg troer en hellig christelig Kircke.

Der foruden/haffue oc i paa eders Side/allesammen/paa Rigsdagen til Augspurg/ bedet Keyseren/ at hand vilde bestille hos Paffuen/at hand intet Afflad mere skulde sende i Tydskland/efftersi det vaar nu kommet i foracting. Her bekiende i selff/at Affladet er en foractig Ting/ det er en Misbrug/ oc it Affguderi. Thi der som i det hulde for ret oc gaat/ oc en reen Gudstieniste/kunde i met en god Samuittighed det icke foracte/ eller begære/at det maatte nedleggis. Her beuiser eders Samuittighed ved eders egne Ord/ at eders Kircke er it Affgudehus/ oc at hun er wreen/ oc met sit falske bedragelige Afflad/som intet er vært/haffuer tient/icke Gud/ men Dieffuelen. II. Afflad.

For det tredie/ sagde sammesteds Cardinalen aff Mentz/ Huad ville wi meget disputere/ de haffue en Artickel/ huilcken wi vide oc kunde icke III.

Preste giffter⸗maal.

benecte/ at hand io er ret / som er om Ecteskab / kunde wi hannem dog icke vedtage. Oc det hand aff Mentz det end aldrig haffde sagt/da ere i selff nu met tiden saa offueruundne/ at mange aff eder/som de bæste ville være/det obenbarlige bekiende. Sig mig nu/ ment du at det er en ringe Dieffuels Hore/ som saadan en forskreckelig Artickel (det er saadan en Affgud) sæt/stifftet/lært/æret oc affhuldet haffuer/i sin Kircke? at mand Guds gierning/ Ordning oc Velsignelse skulle fordømme/forbande/ oc holde det for en allerstørste Synd/ Skulde vel Dieffuelen/som er Guds Fiende/kunde stiffte noget der kunde vere verre/ naar hand noget vilde stiffte / som Gud skulde vere imod ?

Huorledis kunde eders Kircke vere hellig/ met saadan en Vederstyggelighed/der som i skønt alle haffde leffuet som kyske Jomfruer / oc dog der hos tient saadanne Affguder. Thi Gud haffde eder det forbødet/ som en Dieff⸗

Dieffuels lærdom / 1. Timoth: 4. Oc selff maa i beklage / Huad Fruct oc Hellighed / denne Affgudstieniste i eders Kircke haffuer beskaffet. Thi i denne Sag ere disse Vidnesbyrd: Rom / Domekirckerne / oc den hele aandelige Stat / Ja deris Synd haffuer opfylt Himmel oc Jord met Skam oc Blodskrig. Huor er her eders hellige Kircke/som ved Dieffuelen / met saadanne Vederstyggelighed/saa gruelige er giort til en Hore?

Oc huad haffue i selff giort? Stundem haffue i veret it Concilium begierendis / Stundem haffue i loffuet at it skulde holdis/Stundem forhalet oc opsæt det / Stundem vegret eder/ at det icke maatte holdis. Er eders Kircke hellig/ hui frycter hun da for it Concilium? Huad haffuer hun Concilium behoff / eller at reformeris? Huorledis er hun hellig/om hun haffuer it Concilium behoff? Ville i oc reformere eders Hellighed. Concilium.

 Vi

Wi for vor skyld haffue aldrig ve-
ret noget Concilium begierendis/ vor
Kircke at reformere. Thi Gud den
hellig Aand haffuer / lang tid siden/
helliggiort vor Kircke ved sit hellige
Ord/ oc vdrenset aff hende alt Paff-
uens Horeri oc Affguderi/ at wi haff-
ue alting helligt/ Gud ske loff. Or-
det reent/ Daaben reen/ Sacramen-
tet reent / Nøglene oc Affløsningen
reen/ oc alt det som hører til den rætte
Kircke/ det haffue wi helligt oc reent/
vden all Menniske Lærdom / Mang
oc Beblandelse / oc all Wreenlighed.
Leffnedet (som offuen er sagt) gaar
icke fuldkommelige der effter/ som wi
gierne saae oc vilde. Huor offuer
Propheter oc Apostler ocsaa selff kla-
ge. Thi det hører der hen / som wi
skulle vere de hellige Engle lige.

Men it Concilium begiere wi for
denne Sags skyld / at vor Kircke
kand bliffue forhørt/ oc at vor Lærdom
maatte frit komme i Dagen/ paa det/
at eders Horeri i Paffuedømmet
maat-

maatte bliffue kynt oc fordømt/ oc at huer mand som er der met forført/ maatte bliffue met oss omuent/ oc den rætte hellige Kircke der met formeret. Men her haffue i/ oc eders Gud Dieffuelen icke Snue/ i rette Afftenbacker/ Mulduorper/ Vglebonder/ Natraffne/ oc Stenugler/ som icke kunde lide Dagen. Men i ere der imod met all mact/ oc met alt Skalckhed/ at det icke skal komme der til/ at Sandhed maatte vdi Liuset forhøris oc handlis.

Dog farer oc Gud stedse frem met sin Gierning/ oc kommer Liuset io mere at staa imod/ io lenger frem/ at i paa det sidste dog skulle nødis til at lide det/ met all Skam oc Skade. Oc huor meget det kand/ enten forskræcke oss/ eller giøre eder traadsige oc frimodige/ at i saa feltflyctige sky Liuset met saadan benectelse oc fortuilelse: Det maa eders Samuittighed/ oc eders eget Hierte sige eder.

Effter-

Effterdi nu (siger ieg) at i bekien-
de / som i det oc maa bekiende / huor-
dan en wreen Kircke i haffue (ieg ta-
ler icke om Leffnedet / men om Lær-
dommen) oc i maa bekiende/at i haff-
ue saa megen Løyen oc falsk Lærdom/
huilcken i dog icke ville offuergiffue:
Da maa i fremdelis ocsaa bekiende/
at i icke ere den hellige / men Dieff-
uelens Kircke. Oc iblant eder ere det
besynderlige de / som saadan Løyen
forsuare/oc ville tuinge Folck at tage
ved den. Fordi de samme vitterlige til
bede Dieffuelen i sine Løyner / effterdi
de bekiende/ at de ere vrange oc wret-
te Artickler. De det giøre/ det ere i oc
eders Selskab / offuen fra Paffuen
at begynde / och saa neder at / alle-
mand / indtil den næderste Prest oc
Munck. Det er at sige / den rette
Kierne / oc den beste Hob / huilcken i
besynderlige kalde eders Kircke at ve-
re / oc der til ocsaa de verdslige Sta-
ter / ihuem de oc ere / som ere eders
Anhang / oc holde met eder. Thi de
iblant

iblant eder/ som saadant fortryder oc giør ont / de høre icke til eders Dieffuels Horekircke: Men til vor/ det er/ til den gamle / rette oc hellige Kircke.

Ydermere/ efftervi wi haffue saadant eders eget Vidnesbyrd oc Dom: Da kunde i icke skælde oss for Kættere oc affaldige. Men efftervi wi forlade oc traade saadanne eders bekynte Vederstyggeligheder oc falske Artickler: Maa i giffue oss effter / at wi haffue ret met at fare/ som de der ere den rette Kircke. Oc tuert imod/ maa i bekiende / som den rette Dieffuels Kircke (efftervi at i forsuare den Vederstyggelighed / som i selff kiende saadant at vere / holde paa den / oc ville tuinge Folck der til) at i icke haffue ret til Kirckegodset/ det paa at eske/ at mand det som it Spolium oc Roff skulde giffue eder det igien. Men at i som hine rette Gudstyffue oc Kirckerøffuere ere skyldige/ det i endnu haffue at slippe/ oc den rette Kircke det at restituere oc oplade. Oc det i end vaare dob-

re dobbelt saa wblue som i ere/ oc haffde dobbelt saa wforskammet en Horestierne oc Dynelad (som Propheterne sige) som sig icke kand skamme: Da maa i dog selff sige her vdi / at denne Dom er ræt. Fordisaa baade Træ/ Sten/ Skarn oc Møg vil omsier raabe oc skrige imod eder. Thi det kand dog ingelunde anderledis vere/ end at en fortuifflet Hore/ io icke kand vere nogen ærlig oc tuctig Jomfru. Der for skal hun oc icke vere nogen Kircke/ icke haffue offuer nogen Kircke at regiere/ oc intet Kirckegods haffue/ Det er Summen der paa.

Huad Gud tilhører / maa mand ey giffue Mennisken.

AT de videre skælde oss alle for wlydige oc oprørske/ for den

skyld/

skyld / at vore Førster icke lyde dē Keyserlige Befalninger oc Bud / vdi huilcke vore Kircker oc Lærdōme fordømmis : Vdi den sted berømme wi oss/oc tacke Gud/at hand oss naadelige haffuer beuaret/at wi icke ere met eder / i saadan en fordømt Lydighed befundne. Thi det er Gud som oss det forbiuder/oc siger: Giffuer Keyseren huad Keyserens er/oc Gud det Guds er. Psal: 115: HErren haffuer hand giffuet Himmelen/men Jorden Menniskens Børn. Himmelen/eller Himmerige tagis icke i Forlæning aff Keyseren/oc Gud kand kand icke sigis at haffue Forlæning aff Keyseren. Men Keyseren skal oc maa kaldis Guds Lensmand at vere. Som oc Syrach siger: Gud haffuer forordineret Herskab i alle Land/Men i Israel er hand selff Herre. Gud vil selff / oc alene i Kircken lære oc regere. Dette Regimente haffuer hand aldrig affhendet/ eller fra sig bortgiffuet/Som den 60. Psalme siger: Gud taler i sin Helligdom.

Der for i Papister / haffue i vdi dette stycke om Lydighed / icke met oss at trætte / men met Gud selff. Oc først maa i foruare oc foruisse oss / at wi (som i giøre) maa giffue Keyseren det Gud tilhører. Ellers giøre wi det ingelunde / men eders Løyen oc Lasten/tage wi an / met stor Glæde. Thi der met giffue i oss Vidnesbyrd/ oc bekiende/ at wi icke tage fra Gud det hans er / oc giffue det Keyseren. Oc saa atboret hielpe i/ oss met eders forgifftige Løyen vdi Sandhed at berømme/at wi icke leffue vdi eders forbandede Lydighed.

Thi Gud haffuer forbødet Keyseren/ia alle Engle oc Creatur / at de i hans Himmerige / det er / vdi hans Kircke / icke skulle lære noget andet end hans eget Ord / Som oc S: Paulus Galat: 1. giør it forfærdeligt Tordenslag / oc siger : Der som en Engel aff Himmelen lærde noget andet/end det som i haffue anammet/ hand vere forbandet. Nu haffue wi her

her offuen opregnet nogle Stycker aff den wtallige ny Lardom/som anden er/ det er (som Paulus her kalder det) Anathemata, eders ny Forbandelser/ Fordømmelser/ Formaledidelser/ met huilcke eders ny Horekircke oc Dieffuelskircke er opfylt. Der for kand huercken Keyser eller noget Creatur/ tuinge oss til saadan en forbandet Lydighed. Ja/ hand skal holde sig selff oc oss der fra / vden hand vil met S: Pouels Tordensten vere slagen / oc fordømt i Helffuedis affgrund.

Gud haffuer nock befalet Keyseren/ oc mere end hand vel kand vdrette/ som er Jorderige / det er / Liff oc Gods. Der met er hans Embede at ende. Griber hand videre/ ind i Guds Rige/ da røffuer hand fra Gud huad hans er. Det kaldis Sacrilegium, Guds styld/ eller som Paulus kalder det Philip: 2: Rapinam diuinitatis, naar nogen vil vere Gud lig/ huilcket hand dog icke kand vere / vden hand

vil røffue sig det til / Thi det kand icke vere giffuet hannem. Til det er icke vden en eniste Arffuing / hand haffuer det icke røffuet / eller vilde røffue som Dieffuelen vilde i Himmelen / eller som Adam i Paradis. Men det er hannem giffuet i Euighed aff Faderen / oc aff Naturen er det hannem metfødt oc giffuet.

Jhuem de nu ere / som styrcke den fromme Keyser Carl her til / eller giøre det vnder hans Secret / de ere io saa fromme Diur / som Slangen i Paradis. Keyseren skal bliffue vnder Gud / oc tage vare den Deel hannem er befalet / lige som oc alle Creatur. Thi Gud vil her / det er / i Kircken / tale / hand alene / oc ingen anden lide.

Ligeruis som (paa det ieg kand ydermere forklare det) en Ecte Mand eller Brudgom / kand vel mangeslags Embeder bestille vdi Huset / kand kalde den ene Suend / Keysere / den anden Konning / oc kand befale dennem alt sit Gods / den ene Agerlandet / den anden Vinbierget / oc lige saa met

Fæet /

Fæt / Fiskeri / Klæder / Pendinge oc Bohaffue. Men ingen Suend lader sig finde i Kammeret eller Brudesengen / huad heller hand heder Keyser eller Konning. Thi det er Døden / siger Salomon / Prouer: 5. Der bør alene Brudgommen at vere. Oc her skal Bruden icke høre / eller vide aff noget ord / vden Brudgommen alene. Som oc S: Hans Døberen siger : Huem Bruden haffuer / hand er Brudgommen : Lige saa kand icke Gud / vil oc ey lide nogen anden hos sig i Kircken. Der skal mand intet andet høre / end hannem selff oc hans Ord / eller hun skal vere en Hore / oc icke hans Brud.

Her vdaff kand mand nu vel vide / i Paffuens Esel / huad i giøre oc oc vdrette / naar i skælde oss oprørske at vere / for den skyld / at wi de Keyserlige Edicter / met eder icke ville holde. Det giøre i / at i bekiende / at wi lade Christum beholde sin Brud oc Brudeseng reen / som nogle tro oc vnderdannige Josepher / oc eller tiene

vde i Huſet oc i Gaarden/vdi de Embeder oſſ ere befalne. Oc tuert imod bekiende i/ at i ere ſom hine brendendis Horeførere / oc Horkarle / ſom ſynde imod Ecteſkab/det er/ fordømde Guds røffuere / oc oprørſke imod Himmelen/ville bryde ind i Herrens Brudekammer / oc giøre hannem hans Brud til en Hore. Men hand ſlar eder met Blindhed/ ſom dennem i Sodoma/ at i icke kunde finde Døren/oc lader eder i den ſted finde/ Horer oc Horkarle / eders lige / de ſom eder haffue brut / oc dreffuet Wdyd met eder / oc fare til Dieffuelen met eder.

Summa/ fecter oc kiffuer denne Sag til ende/ Førſt met Gud / at wi maa høre oc lære noget andet i Kircken end Guds ord. Item / at eders opregnede ny Stycker ere Guds ord/ oc at i ere den hellige Kircke / Saa ſkulle i haffue ræt / oc wi ville gierne vere lydige. Huor til er det gaat/ at i lade ſtaa Antecedens, oc ſkrige ſaa

hart

hart paa Conſequens. Ponatur Ecclesia certò, & obedientia ſequetur neceſſariò. E contra, non poſita Eccleſia, nulla ſequitur obedientia, ex natura relatiuorum, om der ellers er nogen Gniſt aff Dialectica vdi eder. Dette maa paa denne tid vere ſagt om Kircken/imod Papiſterne deris Laſten/ oc imod deris Munde.

De Trende SYMBOLA, Eller Christi Trois Bekiendelser/ som endrectelige brugis vdi Kircken.

Apostlernis *Symbolum.*

Det første Symbolum/ som er Apostlernis Bekiendelse / er det allerskøniste oc bæste/ som kaarteli-ge oc skickelige indeholder Troens Artickle/ Er Børn oc det groffue Folck læt at lære/ oc liuder det saaledis:

IEG troer paa Gud Fader / Almectigste Himmelens oc Jordens Skabere.

Oc

OC paa Jesum Christum/ hans eniste Søn/vor Herre/ Som er vndfangen aff den hellig Aand / Fød aff Jomfru Maria/ Pint vnder Pontio Pilato / Kaarsfæst / død oc begraffuen/ Nederfoer til Helffuede/ Opstod tredie dag fra de døde/ Opfoer til Himmels / sidder hos Gud Faders Almectigis høyre Haand/ Deden hand skal igienkomme/oc dømme Leffuendis oc Døde.

JEG troer paa den hellig Aand / En hellig christelig Kircke / Som er Helgens samfund / Syndernis forladelse/ Oc det euige Liff/ Amen.

Det andet *Symbolum*, som kaldis Athanasij, er lengre oc rigeligere forklaret/for de Arrianer deris skyld/Den ene Artickel/ at Jesus Christus er Guds eniste Søn/ oc vor Herre/paa huilcken wi tro/ lige met samme Tro/ met huilcken wi tro paa Faderen / som Texten siger/ vdi det første Symbolo: Jeg troer paa Gud/etc. Oc paa Jesum etc. Thi der som hand icke vaare ret Gud/kunde hand icke æris lige ved Faderen/met lige Tro. Der paa driffuer S: Athanasius, oc det forfecter hand vdi sit Symbolo. Oc maa det vel vere it Symbolum, som tien til det første oc forscreffne Symbolum at forsuare.

HVem som vil vorde salig/ Hand skal for alle ting haffue den rette christelige Tro.

Huem

Huem den icke holder/gantske oc reen/den bliffuer/vden tuiffl/ euindelige fordømt.

DEtte er da den rette christelige Tro/at wi ære en eniste Gud i trende Personer/oc tre Personer i en eniste Guddom.

Oc at wi icke forblande Personerne i hinanden/oc ey atskilie den Guddommelige Nature.

En Person er Faderen/en anden er Sønnen/en anden er den hellig Aand.

Men Faderen oc Sønnen/ oc den hellig Aand/er en eniste Gud/lig vdi Herlighed/lig i euig Maiestat.

Saadan som Faderen er/ saadan er oc Sønnen/saadan er oc den hellig Aand.

Faderen er icke skabt / Sønnen er icke skabt / den hellig Aand er icke skabt.

Faderen er wbegribelig / Sønnen er wbegribelig / den hellig Aand er wbegribelig.

Faderen er euig / Sønnen er euig / den hellig Aand er euig.

Dog ere de icke tre euige / men der er en euig.

Ligeruis som oc icke tre wskabte / eller tre wbegribelige / men der er en wskabt / oc en wbegribelig.

Lige saa er oc Faderen almectig / almectig er Sønnen / almectig er den hellig Aand.

Oc ere dog icke tre almectige / men der er en almectig.

Lige saa er oc Faderen Gud / Sønnen er Gud / oc den hellig Aand er Gud. Oc

Oc ere dog icke trende Guder/ men der er en Gud.

Lige ocsaa er Faderen Herre/ Sønnen er Herre/oc den hellig Aand er Herre.

Oc ere dog icke trende Herrer/men der er en Herre.

Thi lige som den christelige Sandhed tuinger oss at bekiende huer Person Gud oc Herre at vere.

Saa kunde wi dog i den christelige Tro/icke neffne tre Guder eller tre Herrer.

Faderen er aff ingen/ enten giort/eller skabt/eller født.

Sønnen er/alene aff Faderen / icke giort eller skabt / men født.

Den hellig Aand er aff Fa-

deren

deren oc Sønnen icke giort eller skabt/eller født/men vdgaaendis.

Saa er der nu en Fader/icke tre Fadre/en Søn/ oc icke tre Sønner/en hellig Aand/oc icke tre hellig Aande.

Oc iblant disse tre Personer/ er ingen den første/ingen den sidste/ ingen den største/ ingen den mindste.

Men alle tre Personerne/ere met hinanden lige euige/oc lige store.

Paa det at saaledis (som sagt er) trende Personer skulle æris i en Guddom/oc en Gud i trende Personer.

Huem som nu vil bliffue salig/hand skal saa holde/om de tre Personer vdi Gud.

Men

MEn det er ocsaa nødtørfftigt til euig Salighed / at mand tryggelige troer / at Jesus Christus vor HErre / er it sant Menniske.

Saa er nu dette den rette Tro / oc wi tro oc bekiende / at vor HErre Jesus Christus Guds Søn / er Gud oc Menniske.

Gud er hand / født for Verden / aff sin Faders natur. Menniske er hand / født i Verden aff Moderens natur.

En fuldkommen Gud / it fuldkommet Menniske / met fornufftig Siæl / oc Menniske Legeme.

Lig er hand Faderen effter Guddommen / mindre er hand end Faderen effter Mandommen:

Oc

Oc endog hand er Gud oc Menniske/saa er hand dog icke tuende/men en Christus.

En/icke saa at Guddommen er omuent til Mandom/ Men at Guddommen haffuer taget paa sig Mandommen.

Ja en er hand/ icke at de tuende Naturer ere forblandede/ men saa at hand er en eniste Person.

Thi ligeruis som Liff oc Siæl er it Menniske/ Saa er Gud oc Mand en Christus.

HVilcken haffuer lid for vor Saligheds skyld/ er faren til Helffuede/oc paa tredie Dag opstanden fra de døde.

Er opfaren til Himmelen/ oc sidder hos Guds den almectige Faders høyre Haand.

Hueden

Hueden hand er igienkommendis/ at dømme Leffuendis oc Døde.

Oc i hans Tilkommelse skulle alle Menniske opstaa / met deris egne Legemme.

Oc skulle giøre Regenskab/ for huad de haffue giort.

Oc de som haffue giort gaat/ skulle indgaa i det euige Liff: men de som haffue giort ont/i den euige Ild.

Dette er den rette christelige Trò. Huem den icke troer/fast oc tryggelige / den kand icke bliffue salig.

Sym=

Det tredie *Symbolum*, holder mand S: Augustini oc Ambrosij at vere / oc at det haffuer veret siunget effter S: Augustini Daab. Om mand det troer saa at vere eller icke / kand det ingen Skade giøre. Saa er det dog alligeuel it skønt oc gaat Symbolum, eller Bekiendelse (ihuem Mesteren haffuer veret) giort i Sangsuise / Icke alene den rette Tro der met at bekiende: men ocsaa Gud der vdi at loffue oc tacke. Oc er det saa liudendis:

O Gud wi loffue dig / Wi bekiende dig en Herre.

Dig en euig Fader / priser den gantske Verden.

Alle Engle / Himlene / oc alle de Veldige.

Cherubim oc Seraphim/ siunge din Priis høyt/ met it w-afflađeligt Stemme.

Hellig/ hellig/ hellig er Gud den Herre Zebaoth.

Himmel oc Jord er opfylt/ met din herlige Maiestat.

Dig loffue Apostlernis herlige forsamling.

Oc Propheternis loffuerdige Hob.

Oc Marterne den reene Skare.

Dig priser den hellige Kircke/ i all Verden.

En Fader at vere/ aff en wbegribelig Maiestat.

Ærer ocsaa din rette Enbaarne.

Oc Trøsteren den hellig Aand. O Du

DV est O Christe/ Ærens Konning.

Du est Faderens euige Søn.

Du haffde icke Vederstyggelighed til Jomfruens Liff/ til at bliffue Menniske/ oc oss at forløse.

Du haffuer offueruundet Dødsens brad/ oc oplat Himmelen/ for dennem som tro.

Du sidder hos Guds høyre Haand/ i din Faders herlighed.

Oc skalt komme en Dommere/ som Troen forhaabis.

Thi bede wi dig/ kom dine Tienere ihu/ som du met dit dyre Blod haffuer forlest.

Hielp at wi met dine Helgen/ maa bliffue begaffuede met den euige Herlighed.

Hielp

Hielp O HErre dit Folck/ oc velsigne din Arffuedel.

Ledsage dennem / oc ophøy dennem euindelige.

Værdis til i denne Dag / O HErre / naadelige fra Synden at beuare.

Forbarme dig offuer oss O HErre / offuer oss forbarme dig.

Din Miskundhed bliffue offuer oss / saa som wi forlade oss til dig.

Wi haabis til dig / HErre / lad oss aldrig bliffue til skamme.

JEg troer paa en almectig Gud / Faderen / Himmelens oc Jordens Skabermand / oc altings / som er / baade siunligt oc vsiunligt.

OC paa en eniste HErre Jesum Christum / Guds eniste Søn / som fød er aff Faderen for den gantske Verden / Gud aff Gud / Lius aff Liuset / sand Gud aff sand Gud / født / oc icke skabt / en natur aff Faderen / ved huilcken alting er skabt.

Huilcken for oss Menniske / oc for vor Saligheds skyld er kommen aff Himmelen / oc er bleffuen Kiød / ved den hellig-Aand / aff Jomfru Maria / oc er bleffuen Menniske / Ocsaa for oss

kaars-

kaarsfæst/vnder Pontio Pilato/ haffuer lidt/oc er begraffuen.

Oc er opstanden paa tredie Dag effter Scrifften/oc er opfaren til Himmels/oc sidder hos Faderens høyre Haand/oc skal igienkomme met Herlighed/at dømme Leffuendis oc Døde. Huis Rige icke skal haffue ende.

OC paa HERren den hellig Aand/som giør leffuendis/som vdgaar aff Faderen oc Sønnen/Som tilbedis oc æris ieffne ved Faderen oc Sønnen/Som haffuer talet ved Propheterne.

Oc en eniste hellig christelig oc Apostoliske Kircke.

Jeg bekiender en eniste Daab/til Syndernis forladelse/oc foruenter de Dødis opstandelse/Oc den tilkommendis Verdens liff/ AMEN.

MANASSE

Den Kongis

aff Juda/Bøn/ der hand vaar fangen i Babilon.

O HERRE/ du almectige/ vore Fædris/ Abrahams / Jsaacs oc Jacobs Gud / oc deris retfærdige Sæds Gud/ Du som haffuer giort Himel oc Jord / oc alt huis i dennem er / oc haffuer forseiglet Haffuet met dit Bud / oc haffuer tilluct oc forseiglet Dybheden/ dit forfærlige oc hellige Naffn til ære/ at alle Mand maa forskrækkis for dig / oc sig fryctе for din store mact.

Fordi

Fordi din Vrede kand ingen taale / som du truer Syndere met. Men din Barmhiertighed som du tilsiger / er vbegribelig oc vrandsagelig. Thi du est HErren / den allerhøyeste offuer gantske Jorderige / aff stor Taalmodighed / oc saare naadig / oc icke gierne straffer Mennisken / oc haffuer effter din Godhed / loffuet Penitentze til Syndernis forladelse.

Men fordi du est de Retfærdigis Gud / Haffuer du icke giffuet Penitentzen de Retfærdige / Abraham / Isaac oc Jacob / som icke syndede imod dig. Men ieg haffuer syndet / oc min Synd er mangfaaldeligere end Sand ved Haffuet. Oc ieg er sammenbøyt

bøyt i suare Jernbaand / oc haff-
uer ingen huile / Det volder ieg
haffuer opuact din Vrede / oc
giort meget ont for dig / i det at
ieg saadan Vederstyggelighed oc
saa megen Forargelse haffuer
oprettet.

Derfaare bøyer ieg nu mit
Hiertis Knæ / oc beder for dig /
HERRE / om Naade. Ah
HErre / ieg haffuer syndet / oc
kiender min Misgierning. Jeg
beder oc byncker / forlad mig det.
O HErre / forlad mig det / oc lad
mig icke fordærffuis i mine Syn-
der / oc lad icke Straffen bliffue
liggendis paa mig euindelige.
Men værdis mig wuærdige at
hielpe / effter din store Barmhier-
tighed. Saa vil ieg loffue dig
all

all min Liffs tid. Thi all Him-
melens Hær loffuer dig / Oc dig
skal mand prise / stedse oc til
euig tig/Amen.

En Bøn imod Tørcken/ Christi/oc hans Kirckis Arffuefiende.

HImmelske Fader / Wi haff-
ue io vel fortient/at du straf-
fer oss / Men straff du oss
selff effter din Naade/ oc icke eff-
ter din Hastighed. Det er bedre/
wi giffue oss i dine Hender at
hudstryge/end i Menniskens eller
i Fienders hender (som Dauid
ocsaa bad) fordi din Barmhier-
tighed er stor. Wi haffue syndet
imod dig/oc icke huldet dine Bud.

Men du veedst almectige Gud Fader/at wi intet haffue syndet imod Dieffuelen / Paffuen oc Tørcken/ Oc at de haffue huercken ræt eller mact / at straffe oss. Men du kant / oc formaar at bruge dennem som dine grumme Ris imod oss/som imod dig haffue syndet/ oc der met fortient all Wlycke.

Ja / kiere Gud / himmelske Fader / wi haffue ingen Synd giort imod dennem / huor for de kunde haffue ræt til/at straffe oss. Men meget heller vilde de/ at wi met dennem skulde synde paa det allergrueligste imod dig. Thi det vorder dennem intet/om wi bleffue dig wlydige / at wi bespaatte dig/oc driffue allehaande Affguderi/

deri/som de giøre/ oc at wi omginge met falsk Lærdom / falsk Tro / oc met Løgn / oc bedreffue imod din vilie/Horeri/Skørlefnet/ Mord / Tyfferi / Roff oc Traaldom/ oc alt andet ont.

Men det er vor Synd imod dennem / at wi predicke / tro paa dig / oc bekiende dig Gud Fader/ oc din Søn vor HErre Jesum Christum/oc den hellig Aand/en eniste sand Gud at vere. Ja det er Synden som wi giøre imod dennem. Men der som wi foractede dig / skulde vel Dieffuelen/ Verden/Paffuen/oc Tørcken/lade oss bliffue met fred. Som din kiere Søn siger: Vaare i aff Verden/da elskte vel Verden det hende tilhørde/etc.

Der-

DErfor see nu i Sagen/du som est offuer oss en barmhiertig Fader / oc en streng Dommere offuer vore Fiender. Thi de ere mere dine end vore Fiender. Derfor/naar de forfølge oc sla oss/da sla de oc forfølge de dig selff. Fordi det Ord som wi predicke/tro/ oc bekiende/ er icke vort / men dit Ord / oc er alt tilhobe din hellig Aands Gierning.

Det vil Dieffuelen icke lide/ men i din sted vere vor Gud / oc i dit Ords sted / stiffte Løgn i oss. Tørcken vil sætte sin Mahomet/ i din kiere Søns JEsu CHristi sted. Thi hand spaatter hannem / oc siger / at hand er ingen ræt Gud / oc at hans Mahomet er høyre oc bedre end hand.

Er

Er det nu Synd / at wi holde dig Gud Fader / Søn oc den hellig Aand / for den sande oc eniste Gud / Da est du selff den som synder / du som saadant i oss vdrætter / befaler oc vilt haffue. Derfor hade de / straffe de oc slaa dig selff / naarsomheldst de for saadan Sags skyld / hade / sla oc straffe oss.

DErfaare kiere Herre oc Gud / vogne op / oc helligtgiør dit Naffn / som de bespaatte / bestyrcke dit Rige / som de i oss ville forstyrre / oc vdræt din vilie / som de i oss ville vndertrycke. Oc lad dig icke saa trædis met Føder / for vore Synders skyld / aff dennem / som icke sig haffue foretaget at straffe vor Synd paa oss / men

ville vdslætte dit Ord/Naffn oc Gierning vdi oss/ at du skulde vere ingen Gud/ oc haffue intet Folck/ som dig skulde forkynde/ tro eller bekiende. Værdis til/denne Bøn/naadelige at høre/ oc at giøre/ som wi tro dig til/ oc forhaabis. Ved din kiere Søn/ vor Herre Jesum Christum/som met dig oc den hellig Aand/ leff-
uer oc regnerer i
Euighed/

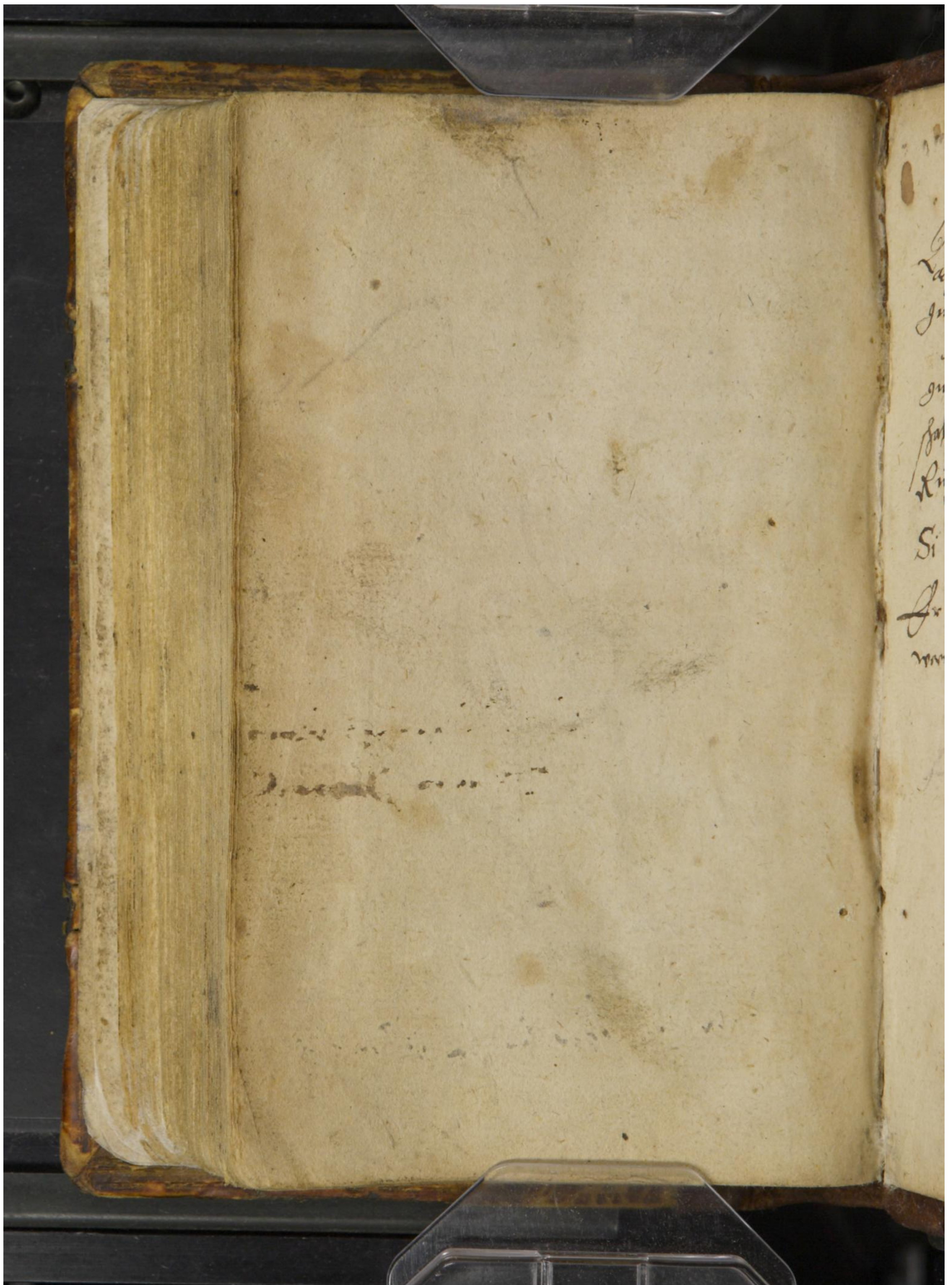
A M E N.

Prentet i Kiøbenhaffn/ aff
Andrea Gutterwitz.

Paa Baltzer Kausis/ Borgeris oc
Bogeførreris sammesteds/
Bekaastning/

Oc findis hos hannem til kiøbe,

M

Lauridz frue: Er mit naffn
Gud giffue mig att begere gaffn
gudfrÿctig trofast still och from.
skall alltiid verre min størsthe
Rigdom,

Si deus pro nobis quis contra nos;
Er gud med oss: hvem kand
verre y mod oss Amen:

Kirsten [illegible]
[illegible] hand

gud forlader ikke dennem

mit haab till gud allene

gudfryctig troestet till [illegible]

hand skall altid vere min

største Rigdom, amen

dennem frij ett [illegible]

gud [illegible]

[illegible]

bringe og [illegible]

[illegible]

[illegible]

Bleff denne bog mig giffuen,
Aff en god karll, som heder
Absolom, the födt y brygme-
gudfryctig trofast och from, skall
alltiid weere min Beste
Rigdom

Lauritz Friis

Laurentius Andrea H. W